

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta
Nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

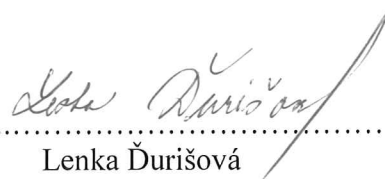
Katedra trestného práva

Majetkové trestné činy so zameraním na trestný čin podvodu

Vedúci diplomovej práce:
Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Lenka Ďurišová
Rastislavova 54
951 41 Lužianky

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu spracovala samostatne a že som vyznačila premene, z ktorých som vo svojej práci čerpala, spôsobom vo vedeckej práci obvyklým.

A handwritten signature in cursive script, reading "Lenka Ďurišová". The signature is written in dark ink and is positioned above a horizontal dotted line.

Lenka Ďurišová

Obr-

1.0
2.1
3.2
4.3
5.4
6.5
7.6
8.7
9.8
10.9

Ďakujem Doc. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za podnetné rady a návrhy, ktoré mi v priebehu konzultácií k diplomovej práci poskytol.

Obsah:

1. Úvod.....	3
2. Historický exkurz právnej úpravy podvodu.....	4
2.1 Zákon č.117/1852 ř.z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.....	4
2.2 Právna úprava po roku 1948.....	5
2.3 Stručný přehľad noviel Trestného zákona č. 140/1961 Sb.	9
3. Trestné činy proti majetku.....	11
4. Podvod podľa § 250 trestného zákona.....	13
4.1 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu podvodu.....	14
4.2 Objekt trestného činu podvodu podľa § 250 TZ.....	14
4.3 Objektívna stránka trestného činu podvodu podľa § 250 TZ.....	15
4.3.1 Omyl.....	15
4.3.2 Zamlčenie podstatných skutočností.....	18
4.3.2 Dispozícia majetkovej povahy, majetok a vec.....	18
4.3.3 Škoda na cudzom majetku, okolnosti použitia vyššej trestnej sadzby.....	20
4.3.5 Obohatenie.....	23
4.3.6 Miesto spáchania trestného činu podvodu.....	24
4.3.7 Príčinná súvislosť.....	24
4.4 Subjekt trestného činu podvodu podľa § 250 TZ.....	24
4.5 Subjektívna stránka trestného činu podvodu.....	25
5. Vzťah trestného činu podvodu podľa § 250 TZ a iných trestných činov.....	28
5.1 Úverový podvod podľa § 250b odst. 1 TZ.....	28
5.2 Neoprávnené podnikanie podľa § 118 TZ.....	28
5.3 Falšovanie a pozmeňovanie peňazí podľa § 140 TZ.....	29
5.4 Krátenie dane, poplatku a podobnej povinnej platby podľa § 148 TZ.....	30
5.5 Podplácanie podľa § 161 TZ.....	30
5.6 Nepriame úplatkárstvo podľa § 162 TZ.....	30
5.7 Nedovolené prerušenie tehotenstva podľa § 228 TZ.....	31
5.8 Krádež podľa § 247 TZ.....	31
5.9 Sprenevera podľa § 248 TZ.....	31
5.10 Úžera podľa § 253 TZ.....	32
5.11 Zatajenie vecí podľa § 254 TZ.....	32
6. Poistný podvod podľa § 250a TZ.....	33
6.1 Formy trestnej činnosti poisťovacieho podvodu.....	33
6.2 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ	33
6.3 Objekt trestného činu podvodu podľa § 250a TZ.....	37
6.4 Objektívna stránka trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ.....	37
6.4.1 Poistná zmluva.....	39
6.4.2 Poistná udalosť.....	40
6.4.3 Nepravdivé, hrubo skreslené, podstatné údaje.....	41
6.5 Subjekt trestného činu poisťovacieho podvodu.....	41
6.6 Subjektívna stránka trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ.....	42
6.7 Problematika právnej úpravy trestného činu poisťovacieho podvodu.....	43
7. Úverový podvod podľa § 250b TZ.....	45
7.1 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu úverového podvodu.....	45
7.2 Objekt trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.....	46
7.3 Objektívna stránka trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.....	46

7.3.1 Úver.....	46
7.3.2 Úverová zmluva.....	47
7.3.3 Zjednávanie úverovej zmluvy.....	48
7.3.4 Dotácie.....	50
7.3.5 Subvencie.....	50
7.4 Subjektívna stránka trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.....	51
7.5 Subjekt trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.....	52
7.6 Posúdenie tzv. bezúročného úveru.....	53
8. Charakteristika podvodového jednaní v trestnom zákone Slovenskej republiky.....	54
8.1 Všeobecná charakteristika nového trestného zákona.....	54
8.2 Druhy podvodových jednaní podľa nového trestného zákona.....	56
8.2.1 Podvod podľa § 221 TZ.....	56
8.2.2 Úverový podvod podľa § 222 TZ.....	59
8.2.3 Poist'ovací podvod podľa § 223 TZ.....	61
8.2.4 Kapitálový podvod podľa § 224 TZ.....	62
8.2.5 Subvenčný podvod podľa § 225 TZ.....	63
8.2.6 Neoprávnené obohatenie podľa § 226 TZ, podvodový úpadok podľa § 227 TZ a zavinený úpadok podľa § 228 TZ.....	65
9. Záver.....	67
10. Zoznam použitej literatúry.....	71
11. Zoznam použitých skratiek.....	73

1. Úvod

Právo v ČR prešlo po roku 1989 mnohými zmenami, ktoré boli odrazom spoločenských a ekonomických zmien. Veľké kodifikačné zmeny sa dotkli nielen práva ústavného, občianskeho, obchodného, pracovného, ale dotkli sa aj práva trestného.

V spoločenskom a ekonomickom živote sa po roku 1989 vyskytli nové formy jednania, ktoré vykazovali určitý stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť, preto bolo nutné zahrnúť určité nové formy skutkových podstat do trestného zákona, a naopak, niektoré skutkové podstaty trestných činov sa stali po zmene spoločenského života nadbytočnými a boli z trestného zákona vypustené. Niektoré skutkové podstaty sa stali problematickými, v praxi často komplikovanými a diskutovanými. K takým skutkovým podstatám, podľa môjho názoru, patrí aj skutková podstata trestného činu podvodu a jeho dvoch špeciálnych foriem, podvodu poisťovacieho a úverového. Podvodové jednanie v spoločnosti predstavuje nové formy, preto musí trestné právo poskytnúť efektívnu a účinnú ochranu chráneným hodnotám a záujmom.

Cieľom mojej diplomovej práce je zamerať sa na problematiku podvodového jednania, ktoré je z hľadiska trestného práva upravené v ustanoveniach § 250, § 250a a §250b. Podvod ako taký môže mať v praxi rôzne formy, obecná skutková podstata trestného činu je definovaná široko, zahŕňa rôzne formy jednania.

Na začiatku mojej diplomovej práce sa zameriam na historický vývoj, v jednotlivých trestných kódexoch poukážem, akým spôsobom a v akom kontexte sa upravovali jednotlivé ustanovenia podvodového jednania.

V ďalších kapitolách sa podrobne sústredim na charakteristiku majetkových trestných činov obecné, budem sa venovať najmä jednotlivým skutkovým podstatám trestného činu podvodu, poisťovacieho podvodu a podvodu úverového, charakterizujem znaky skutkových podstat a definujem objekt, objektívnu stránku, subjekt a subjektívnu stránku. Z hľadiska praxe doplním jednotlivé kapitoly o konkrétne súdne rozhodnutia a jednotlivé formy trestnej činnosti. Záverom mojej diplomovej práce porovnáam trestnoprávnu úpravu podvodu a jeho jednotlivých foriem v Českej republike s trestnoprávnou úpravou v Slovenskej republike. Záverom práce sa pokúsim o vyhodnotenie negatív a pozitív trestnoprávnej úpravy jednotlivých ustanovení podvodu s možným vývojom a zmenou do budúcnosti.

2. Historický exkurz právnej úpravy podvodu

2.1 Zákon č.117/1852 ř.z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Po dobu takmer sto rokov platil na území dnešnej Českej republiky rakúsky trestný zákon č.117 ř.z. z roku 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích. Československá republika po svojom vzniku v roku 1918 ponechala v platnosti všetky doterajšie zemské a ríšske zákony spolu s trestným zákonom z roku 1852. Tento trestný zákon upravoval podvod v oddieli prvom, hlava dvadsiata tretia, ktorá sa nazývala „O podvodu, podvodovém úpadku a poškození cizích věřitelů“ a ďalej v oddieli druhom, hlava jedenásta „O přečinech a přestupcích proti bezpečnosti majetku“.

Trestného činu podvodu sa podľa § 197 dopustil ten: „Kdo lstivým předstíráním nebo jednáním jiného uvede do omylu, jímž někdo, budiž to stát, obec nebo jiná osoba na svém majetku nebo na jiných právech má škodu trpěti; anebo, kdo v tomto obmyslu a způsobem právě dotčeným užije omylu nebo nevědomosti jiného, dopustí se podvodu; nechť se k tomu dal svěst zištností, náruživostí, obmyslem, aby tím někomu zjednal proti zákonu výhody nějaké, nebo jakýmkoliv obmyslem vedlejším.“

Nasledujúce ustanovenia ďalej definujú okolnosti, za ktorých sa podvod stáva zločinom-buď z povahy činu alebo pre spôsobenú škodu. V súvislosti so zmenou výšky škody, ktorá v súčasnom trestnom práve predstavuje hranicu trestnej zodpovednosti, je zaujímavé upozorniť na fakt, že podľa trestného zákona z roku 1852 sa podvod stáva zločinom, keď spôsobená škoda alebo škoda, ktorá mala byť spôsobená, predstavovala čiastku viac ako 200 korun. Táto hodnota bola zmenená na trojnásobok zákonom č. 88/1948 Sb.

Z povahy činu sa stal podvod zločinom podľa § 199: „(a) když se někdo ve své vlastní věci před soudem ku křivé přísahě nabídne, nebo křivou přísahu skutečně vykoná, anebo když se někdo ucházel o křivé svědectví, jež před soudem má se vydati, nebo když se někdo ke křivému svědectví soudu nabídnul nebo je vydal, byť i ve svědectví tom se ku přísaze nebo vykonání přísahy zároveň obsaženo nebylo“, v súčasnom trestnom práve by sme to mohli prirovnať k trestnému činu krivej výpovede a nepravdivému znaleckému posudku podľa § 175 TZ, „(b) když někdo nepravdivě na sebe bere charakter veřejného úředníka, nebo lživě předstírá nějaký příkaz vrchnostenský, nebo nějaké zvláštní právo, jež prý od veřejného úřadu obdržel“, „(c) když se ve veřejné živnosti užívá nepravé míry nebo váhy, nebo míry a váhy takové, která v sobě méně obsahuje, nechť jest cejchována nebo není“, takéto jednanie páchatel'a by bolo

v súčasnom trestnom práve charakterizované ako poškodzovanie spotrebiteľa podľa §121 TZ, „(d) když někdo napodobuje nebo falšuje veřejnou listinu, nějaké veřejným ústavem poznamenání kolkem, pečeti nebo známkou“, dnes charakterizujeme takéto konanie podľa § 176 TZ ako padčlání a pozměňování veřejné listiny, „(e) když se mezníky k určení hranic vsazené odstraní nebo přesadí“. V uvedených skutkových podstatách sa tak definovali jednotlivé jednania, ktoré pokiaľ zároveň vyhovujú i definícii podľa §197, sa stávajú zločinom bez závislosti na výške spôsobenej škody. Ostatné podvodové konania, ktoré ani vzhľadom na výšku spôsobenej škody ani z povahy svojho konania nemohli byť charakterizované ako zločin, boli klasifikované ako priestupky. Zákon č. 117/1852 navyše v ustanovení § 201 nazvanom „Hlavní druhy podvodu, jež podle vyšší částky stávají se zločinem“, sú demonštratívne charakterizované konania, ktoré sú zločinom podvodu, pokiaľ škoda prevýši stanovenú čiastku, a tým sa prispelo k zjednoteniu právnej kvalifikácie konaní, ktoré by mohli mať v praxi spornú povahu.

Subjektívna stránka podvodu vyžadovala úmyselné konanie, ktoré smerovalo k spôsobeniu škody na cudzom majetku alebo iných právach.

Objektívnu stránku charakterizujú dve alternatívy, v prvej „Istivým předstíraním nebo jednáním uvede jiného do omylu“, v druhej „využije omylu nebo nevědomosti jiného“. V súčasnej právnej úprave je možné vidieť analógiu prvej i druhej alternatívy, pretože predstieranie považujeme za konanie, ktoré vyžaduje aspoň konkludentnú činnosť a využitie nevedomosť iného môžeme prirovnať k zamlčaniu podstatných skutočností.

Trest za zločin podvodu upravuje § 202, ktorým je žalár v trvaní od šiestich až dvanástich mesiacoch, pri splnení príťažujúcich okolností v trvaní piatich rokov, pri splnení kvalifikovaných okolností bolo možné uložiť trest ťažkého žalára v trvaní desiatich rokov.

Rozdiel so súčasnou právnou úpravou je v tom, že podľa súčasnej právnej úpravy sa k dokonaniu trestného činu podvodu vyžaduje majetková dispozícia, podľa právnej úpravy z roku 1952 je zločin podvodu dokonaný aj keď ku škode na majetku alebo právach má iba dôjsť. Navyše zákon z roku 1952 spojil majetkový a nemajetkový podvod do jedinej skutkovej podstaty, trestný zákon z roku 1961 tieto skutkové podstaty oddelil.

2.2 Právna úprava po roku 1948

Právna ochrana majetku sa po roku 1948 vyznačovala rozdielnou ochranou, ktorá bola poskytovaná majetku v socialistickom a majetku v súkromnom vlastníctve. Rozdielna intenzita ochrany sa uplatňovala aj v prípade úplne rovnakého konania, jediným rozlišujúcim kritériom

bola povaha majetku, trestné činy proti majetku v socialistickom vlastníctve boli trestané prísnejšími trestami. Táto situácia bola odrazom nástupu budovania socializmu a centrálne riadeného hospodárstva.

Dňa 1.8.1950 rakúsky trestný zákon prestáva byť v platnosti a nadobúda účinnosť trestný zákon č. 86/1950 Sb. zo dňa 12.7.1950, ktorý bol novelizovaný iba dvakrát. Intenzívnejšia ochrana bola poskytovaná iba majetku národnému a majetku ľudových družstiev najmä v ustanovení § 245, ktorý alternatívne zahrňoval nielen podvodové konanie, ale aj krádež a speneveru.¹

Zákon č. 63/1956 Sb. nazval tento trestný čin rozkrádaním majetku v socialistickom vlastníctve a spresnil skutkovú podstatu tak, že bol zmenený pojem národného majetku a majetku ľudových družstiev za pojem majetok v socialistickom vlastníctve, ďalej nebolo vyžadované, aby páchatel obohatil iba seba, ale skutková podstata podvodového konania bola naplnená i v prípade, že obohatil tretiu osobu. Majetok neštátnych organizácii zákonom chránený nebol, táto situácia viedla k analógii, hoci ju sám zákon nepripúšťal.

Trestný zákon upravoval aj trestný čin podvodu podľa § 249, pričom majetkový a nemajetkový podvod na rozdiel od súčasnej právnej úpravy nebol oddelený. Objektom tohoto trestného činu bol majetok a práva, ochrana sa ale nevzťahovala na majetok privilegovaný podľa § 245.

Dňa 29.11.1961 došlo ku schváleniu trestného zákona č. 140/1961 Sb.² Dôvodová správa k tomuto zákonu uvádza, že spoločenské a ekonomické zmeny spojené s víťazstvom socializmu, spojené s budovaním vyspelej socialistickej spoločnosti vyžadujú najmä novú úpravu druhej hlavy zvláštnej časti trestného zákona upravujúcej trestné činy hospodárske.

Trestný zákon z roku 1961 rozšíril počet skutkových podstát chrániacich najmä privilegovaný majetok, doplnil a upravil prípady konania prísnejšie trestané. Najdôležitejším trestným činom bola skutková podstata rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132. Druhový objekt chránil majetkové vzťahy socialistického vlastníctva, jeho ochrana bola nadriadená ochrane majetku súkromného. Individuálny objekt určoval stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť. Následok spôsobený na individuálnom objekte nebol sám o sebe rozhodný, pretože pojmovo sa predpokladala možnosť ďalšej poruchy buď na iných objektoch, alebo objektoch rovnakého druhu v budúcnosti.³

¹ Podvodové jednanie bolo možné zahrnúť pod znenie "ke škode takového majetku se jinak neoprávněně obohatí".

² Tento zákon nadobudol účinnosť dňa 1.1.1962 a po mnohých novelizáciách platí dodnes.

³ Solnař V.: Trestní ochrana majetku v socialistickém vlastníctví proti rozkrádání a podobným trestným činům, Nakladatelství ČSAV 1965, str. 95

Objektívna stránka tohoto trestného činu zahrňovala tri formy konania, ktoré predstavovali krádež, spreneveru a podvod, pričom boli charakterizované alternatívne. Forma podvodu spočívala v tom, že páchatel' ku škode majetku v socialistickom vlastníctve seba alebo iného obohatí tým, že niekoho uvedie do omylu alebo jeho omyl využije. V praxi sa najčastejšie vyskytovali konania, keď sa páchatel' snažil získať neoprávnene mzdu, získať študentské štipendiá, vykazoval vyššiu spotrebu benzínu.⁴ K dokonaniu trestného činu došlo až samotným obohatením páchatel'a alebo inej osoby. Páchatel'om mohol byť ktokoľvek, kvalifikovaná skutková podstata vytvorila výnimku, keď podľa § 132 odst. 3 verejný činiteľ zneužil svoje postavenia a spôsobil značnú škodu.

Po subjektívnej stránke sa jednalo o trestný čin úmyselný, pričom bol možný nielen úmysel priamy, ale aj úmysel nepriamy. Pokiaľ sa chcel páchatel' obohatiť a spôsobiť škodu na cudzom majetku, pričom povahu tohoto majetku nepoznal, išlo o úmysel nepriamy, pretože bol uzrozumený s tým, že môže ísť o majetok v socialistickom vlastníctve. Pokiaľ páchatel' útočil na majetok v socialistickom vlastníctve, pričom sa mylne domnieval, že ide o majetok súkromný, posudzovalo sa jeho konanie ako pokus trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve.

Ochranu súkromnému majetku poskytoval trestný čin podvodu podľa § 250. Objektom tohoto trestného činu bol cudzí majetok, teda nie vo vlastníctve samotného páchatel'a. Objektívna stránka spočívala v tom, že páchatel' ku škode cudzieho majetku seba alebo iného obohatil tým, že uviedol niekoho do omylu alebo niečí omyl využil. Pokiaľ niekto spáchal tento čin za účelom obstarania zárobku, bola naplnená okolnosť použitia vyšej trestnej sadzby.

Vedľa trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve existovali aj konania, ktoré ohrozovali alebo poškodzovali majetok v socialistickom vlastníctve, ale zároveň nenapĺňali skutkovú podstatu niektorého z trestných činov proti takémuto majetku vo vlastníctve štátu pre nedostatočný stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť. Išlo o:

- a) previnenia
- b) kárne previnenia
- c) priestupky rozkrádania a poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve.

Ad a): Previnenia charakterizoval § 16 zákona č. 38/1961 Sb., o miestných lidových soudech. Previnenia sa dopustil ten, kto takýto majetok poškodil, najmä krádežou, spreneverou, podvodom alebo tým, že takýto majetok neoprávnene a svojvoľne užíval. Definícia bola ďalej doplnená dvomi negatívnymi ustanoveniami v tom zmysle, že o previnenie nešlo, pokiaľ škoda

⁴ Rt 29/77 3 To 5/76

nemala príliš prevyšovať čiastku 500 Kč a pokiaľ sa previnenia dopustil občan jednanie proti majetku opätovne, alebo bol jeho čin z iných dôvodov zvlášť zavrhnutiahodný. Treba si povšimnúť definíciu „nie príliš nepresahuje čiastku 500 Kč“, ktorá pre právnu kvalifikáciu a pre právnu istotu nebola zvolená šťastne. V praxi sa často pripúšťalo aj prekročenie tejto peňažnej čiastky, pokiaľ samotné jednanie osoby páchatel'a predstavovalo nízky stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť. Na druhej strane posúdenie konania osoby páchatel'a ako previnenie bránila zvlášť zavrhnutiahodná povaha činu a tým vylúčenie z kategórie previnenia. V praxi sa o interpretačný problém postaral Najvyšší súd svojimi smernicami. Súbežne s týmto previnením existovalo aj previnenie proti majetku v osobnom vlastníctve podľa § 18 vyššie citovaného zákona.

Ad 2): Kárne previnenia charakterizoval zákon č. 24/1957 Sb., o kárnem (disciplinárnom) stíhaní rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastníctví. Tento zákon v § 1 ako drobné rozkrádanie a iné úmyselné poškozovanie majetku stanovil také konanie, ktorého sa páchatel' dopustil na majetku spravovanom podnikom, úradom, ústavom alebo inou organizáciou socialistického sektoru, pokiaľ bol páchatel' zároveň zamestnancom niektorej takejto organizácie a tento čin sa týkal prevažne vecí, ku ktorým mal zamestnanec prístup počas výkonu svojho zamestnania. Členovia družstva mohli byť postihnutí pre kárne previnenia na majetku družstva, pokiaľ sa na tom uznieslo družstvo spôsobom určenom v stanovách družstva. Ako kárne previnenia ale nebolo možné postihnúť činy, pre ktoré boli už využité kárne opatrenia, napríklad napomenutie alebo pokuta do 500 Kč.

Ad 3): Priestupky rozkrádania a poškozovania majetku v socialistickom vlastníctve definoval zákon č.60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku v ustanovení § 7 a 19. Priestupok bol definovaný ako zavinené konanie alebo zavinené porušenie povinnosti, pokiaľ tým došlo k sťaženiu plnenia úloh štátnej správy, rušeniu verejného poriadku alebo spolunažívania občanov. Najtypickejšími formami konania bolo výtržníctvo, rušenie nočného pokoja, drobné poškozovanie majetku či už v socialistickom, alebo osobnom vlastníctve. Rozdiel medzi previnením a priestupkom bol v tom, že samotný priestupok predstavoval nižší stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť, výška škody ako hranica medzi priestupkom a previnením bola stanovená asi na 50 Kč.

V ďalšom vývoji ochrany majetku v trestnom práve došlo k prijatiu zákona č. 150/1969 Sb., o přečinech, ktorý nadobudol účinnosť dňom 1.1.1970. Týmto zákonom došlo k oddeleniu zločinu od přečinu. Přečin bol vo vyššie citovanom zákone definovaný v §1 odst.1 ako zavinenie, pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone a zároveň nedosahuje stupňa nebezpečnosti trestného činu. Ustanovenie § 1 odst. 2 stanovil, že čin,

ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je nepatrný, nie je prečinom, aj keď inak vykazuje jeho znaky. Dnes je analogicky definovaný priestupok podľa zákona o priestupkoch. Delenie konania na zločiny a prečiny bolo v českom práve zrušené zákonom č. 175/1990 Sb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon. Delenie malo svojich odporcov aj zástancov, najzložitejšie bolo stanovenie hranice nebezpečnosti činu pre spoločnosť, ktorá predstavovala akúsi deliacu čiaru, najzložitejšie prípady predstavovali konania páchatel'ov akoby „na hranici“.

Trestný zákon č. 140/1961 Sb. bol po novembri opakovane novelizovaný, došlo k zásadným zmenám nielen v obecnej, ale aj zvláštnej časti trestného zákona. Jednotlivé novely nielenže niektoré trestné činy vypustili zo zákona, ale súčasne boli vytvorené aj nové skutkové podstaty trestných činov, niektoré skutkové podstaty boli iba pozmenené. Zrušili sa prevažne skutkové podstaty, odpovedajúce socialistickému štátu, naopak sa vytvorili nové skutkové podstaty, reagujúce na stav trhovej ekonomiky, liberalizáciu. Úloha práva bola niekedy spochybňovaná. Predpokladalo sa, že trhové prostredie vyrieši novovznikajúce problémy. Táto predstava sa ale nenaplnila, naopak podceňovanie úlohy práva, ktoré by vytvorilo mantinely pre úspešný rozvoj hospodárskej sféry, sa premietlo do negatívnych javov v ekonomike i v dnešných dňoch.⁵

2.3 Stručný prehľad noviel Trestného zákona č. 140/1961 Sb.

V tejto kapitole som sa sústredila na najvýznamnejšie novely trestného zákona, ktoré sa dotkli trestných činov proti majetku.

Novela č. 159/1989 Sb.

Táto novela bola prvou novelou vydanou po novembri 1989, ktorá sa sice priamo nedotýkala hlavy deviatej trestného zákona, ale mohla mať vplyv na hospodársku kriminalitu. Okrem toho, že z trestného zákona odstránila skutkové podstaty trestných činov, ktoré boli úzko spojené s komunistickým režimom, ako napríklad opustenie republiky podľa § 109, zaradila do trestného zákona skutkovú podstatu nového trestného činu ohrozenia životného prostredia podľa § 181a, § 181b.

Novela č. 175/1990 Sb.

Táto novela priniesla významné zmeny predovšetkým u trestných činov hospodárskych v hlave druhej zvláštnej časti zákona. Za najvýznamnejšiu zmenu je možné považovať vypustenie celého tretieho oddielu hlavy druhej trestného zákona, týkajúceho sa trestných činov proti majetku v socialistickom vlastníctve, u niektorých hospodárskych trestných činov došlo

⁵ Hájek, P.: Charakteristika hospodárske kriminality v ČR, vývoj, trendy, rysy-Trestní právo č.7-8/2000

k novému pomenovaniu skutkových podstát, k rôznym úpravám ich znenia, iné skutkové podstaty, ako napríklad trestný čin špekulácie podľa § 117, alebo zneužívanie socialistického podnikania podľa § 120, boli vypustené. Významnou zmenou, ktorú táto novela priniesla, bolo aj zrušenie trestu smrti v obecnej časti trestného zákona, zavedenie trestu odňatia slobody na doživotie, výrazne sa napríklad rozšírili možnosti ukladania peňažného trestu.

Novela č. 557/1991 Sb.

Táto novela zaviedla novú skutkovú podstatu v hlave deviatej zvláštnej časti zákona trestný čin „podílnictví“ podľa § 251a a umožnila tak postih prania špinavých peňazí, neskôr ale bola zrušená.

Novela č. 290/1993 Sb.

Vytvorili sa nové skutkové podstaty trestných činov, ktoré reagujú na nové zmeny v ekonomike, ako napríklad neoprávnené prevádzkovanie lotérie a podobnej stávkovej hry podľa § 118a, falšovanie a pozmeňovanie nálepiek pre označenie tovaru podľa § 145a, neoprávnené držanie platobnej karty podľa § 249b.

Novela č. 152/1995 Sb.

Touto novelou boli do trestného zákona vložené skutkové podstaty trestných činov „podílnictví“ podľa § 251 a § 251a. Súčasne zákon stanovil získanie prospechu veľkého rozsahu ako okolnosti pre použitie prísnejšej trestnej sadzby. Táto úprava podľa dôvodovej správy reagovala na prípady prania špinavých peňazí, ktoré boli organizované prostredníctvom ďalších osôb. Ďalej táto novela reagovala na nebezpečenstvo organizovaného zločinu a priniesla ustanovenie o zločinnom spolčení.

Novela č.253/1997 Sb.

Táto novela priniesla najmä trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 250a a úverového podvodu podľa § 250b, nové trestné činy boli zaznamenané pre trestné činy daňové.

Novela č.105/2000 Sb.

Táto novela zaviedla nové skutkové podstaty trestných činov ako reakciu na novelu zákona o konkurze a vyrovnaní, priniesla skutkovú podstatu trestného činu porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 255a, prelomila zásadu, že nie je potrebné stíhať nedbalostné trestné činy.

Novela č.265/2001 Sb.

Veľká novela trestného poriadku priniesla aj niektoré zmeny trestného zákona. Veľký význam pre trestné činy majetkové má vymedzenie pojmu výšky škody, ktorá je najdôležitejším kritériom pre rozlíšenie trestných činov od priestupkov, ako aj pre rozhodovanie o použití

vyššej trestnej sadzby. Účinnosťou novely dňom 1.1.2002 sa hranica výšky jednotlivých škôd stanovila pevnými peňažnými čiastkami a neodvodzuje sa od mesačnej mzdy.⁶

Novela č.134/2002 Sb.

Táto novela sa dotkla trestného činu legalizácie výnosov z trestnej činnosti, tzv. pranie špinavých peňazí. Pôvodné ustanovenie § 251a TZ, ktorý doposiaľ postihoval aj legalizáciu výnosov, bol zrušený a namiesto neho novela zaviedla § 252a TZ, ktorý bol jednoznačne nazvaný ako legalizácia výnosov z trestnej činnosti. Trestný čin podielníctva spáchaného z nebalosti bol sprísnený podľa 252 TZ.

Novela č.537/2004

Táto novela priniesla do trestného zákona okrem iného aj zdefinovanie skutkovej podstaty trestného činu účasti na zločinnom spolčení podľa § 163a TZ.

3. Trestné činy proti majetku

Trestné činy proti majetku sú systematicky zaradené v deviatej hlave zvláštej časti trestného zákona. Táto hlava chráni majetkové záujmy. Jednotlivé skutkové podstaty trestných činov chránia nielen vlastníctvo (trestný čin krádeže podľa §247), ale aj majetok ako celok (podvod podľa §250) a nehmotné statky (poškodenie a zneužitie záznamu na nosiči informácii podľa § 257).⁷

Právo vlastníť majetok je základným ľudským právom, ktoré je obsiahnuté nielen v Listine základných práv a slobôd v čl. 11 odst. 1,⁸ ale je obsiahnuté aj v medzinárodných dokumentoch záväzných pre Českú republiku (čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohode o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 17 odst. 1 všeobecnej deklarácie ľudských práv). Trestné právo tak poskytuje ochranu vlastníctva, garantovaného priamo ústavným poriadkom.

Súhlas poškodeného vylučuje protiprávnosť týchto trestných činov. Dodatočný súhlas poškodeného nevylučuje trestnú zodpovednosť páchatel'a, znižuje však stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť.⁹

⁶ Klasifikáciu jednotlivých druhov škôd ako aj ich výšku stanovuje § 89 odst. 11 TZ

⁷ Jelínek, J. a kolektív: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha a.s., Praha, 2005, str.654

⁸ LZPS v čl. 11 stanovuje, že každý má právo vlastníť majetok, zákonný obsah vlastníckeho práva je rovnaký pre všetkých vlastníkov, všetci majú rovnakú ochranu svojho majetku, vlastníctvo zaväzuje a nesmie byť použité v rozpore so zákonom chráneným záujmom, zneužitú, alebo použité na ujmu práv druhých.

⁹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1427

Ochranu majetku a majetkovým právam okrem hlavy deviatej poskytujú však i iné ustanovenia zvláštnej časti trestného zákona, napríklad hlava druhá o trestných činoch hospodárskych, hlava štvrtá o trestných činoch obecné nebezpečných, hlava ôsma o trestných činoch proti slobode (lúpež podľa § 234 TZ), hlava desiatá o trestných činoch proti ľudskosti (trestný čin plienenia v priestore vojenských operácií podľa § 264 TZ), hlava dvanásť o trestných činoch vojenských (trestný čin porušovania služobných povinností podľa § 288a TZ).

Je nutné si uvedomiť, že i mimotrestné normy poskytujú ochranu majetku a majetkovým právam, ako napríklad občiansky zákonník, obchodný zákonník.

Objektom trestných činov proti majetku je najmä vlastníctvo vecí, cudzia vec je tak predmetom útoku, majetok je chránený v prípade podvodu podľa § 250 TZ. Majetkom je treba rozumieť nielen veci, ale všetky majetkové práva ako sú napríklad pohľadávky, obchodné podiely v jednotlivých spoločnostiach, práva vyplývajúce z priemyselného vlastníctva. Vec ako predmet útoku, či už hmotná alebo nehmotná, je zafinovaná v § 89 TZ, ktorý stanovuje, že vecou sa rozumie i ovládateľná prírodná sila, ustanovenie o veciach sa vzťahuje aj na cenné papiere, čím má zákon na mysli zaknihované cenné papiere.

Deviatá hlava zvláštnej časti sa nedelí na oddiely, z hľadiska právneho je možné podľa konania a následku rozdeliť trestné činy do štyroch skupín:

- a) Konanie obohacovacie (základné typy sú § 247 krádež, § 248 sprenevera, § 250 podvod, zvláštne prípady v § 250a poisťový podvod, § 250b úverový podvod, § 250c prevádzkovanie nepoctivých hier a sázok, §253 úžera, §254 zatajenie vecí, §257a poškodzovanie a zneužívanie záznamu na nosiči informácií, nebezpečenstvo budúceho obohatenia predstavuje § 249b neoprávnené držanie platobnej karty, pretože k dokonaniu tohoto trestného činu a naplneniu skutkovej podstaty dochádza samotným držaním platobnej karty, k majetkovej transakcii a škode dôjsť nemusí).
- b) Konanie poškodzovacie (základné ustanovenie § 257 poškodzovanie cudzej veci, zvláštne prípady sú potom § 249 odst 1 alinea 2, § 255 a § 255a porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku, § 256 poškodzovanie veriteľa, § 256a zvýhodňovanie veriteľa, § 256b pletichy v konkurznom a vyrovnávacom konaní, § 256c predĺženie, § 257a poškodzovanie a zneužívanie záznamu na nosiči informácií, § 257b , § 258 zneužívanie vlastníctva).
- c) Furtum usus podľa § 249 odst. 1 alinea 1 a s ním súvisiaci trestný čin podľa § 249a.

- d) Korisťovanie z trestného činu inej osoby, kde by sme zaradili podielníctvo podľa § 251, § 252 ako aj legalizáciu výnosov z trestnej činnosti podľa § 252a.¹⁰

Po subjektívnej stránke sa vyžaduje úmysel, ktorý sa musí vzťahovať na všetky znaky objektívnej stránky daného trestného činu, napríklad, že ide o cudziu vec. V prípade trestného činu podielníctva podľa § 252 je možné sa dopustiť z vedomej aj nevedomej nedbalosti. Nedbalosť vedomú vyžadujú skutkové podstaty trestných činov porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 255a ako aj predĺženie podľa § 256c.

Trestné sankcie sú stanovené od najnižších až k hornej hranici, ktorá predstavuje 12 rokov odňatia slobody. Ako samostatné tresty pre trestné činy majetkové prichádza často do úvahy trest peňažitý alebo prepadnutie veci.¹¹

4. Podvod podľa § 250 trestného zákona

Trestný zákon až do konca roku 1997 umožňoval pomerne široký výklad a rozsiahly postih protispoločenského konania podľa § 250 TZ o trestnom čine podvodu. Po roku 1989 sa v období vzniku nového spoločenského prostredia začali objavovať nové formy majetkovej trestnej činnosti, s ktorými zákon č. 140/1961 Sb. až do roku 1990 nepočítal. Od roku 1990 až do roku 1997 bolo pod skutkovú podstatu trestného činu podvodu zahrňované protiprávne konanie nielen klasického podvodu, ale aj protiprávne konanie poisťovacej činnosti, úvery a ďalšie. Až v roku 1997 došlo k schváleniu v poradí dvanástej novely č. 253/1997 Sb. trestného zákona, ktorá zavádza do trestného zákona dve samostatné skutkové podstaty trestných činov: poisťovací podvod podľa § 250a a úverový podvod podľa § 250b TZ, ktoré sú špeciality vo vzťahu k obcej skutkovej podstate trestného činu podvodu podľa § 250 TZ. Uvedená novela uskutočnila i zmenu v tom zmysle, že predchádzajúce ustanovenie o trestnom čine podvodu vyžadovalo, aby páchatel' seba alebo iného obohatil tým, že niekoho uviedol do omylu, teda sám jednal aktívne, alebo využil omyl inej osoby, teda vedel, že iná osoba jedná omylom. Toto vedomie bolo nutné v rámci subjektívnej stránky páchatel'ovi dokazovať, čo bolo v praxi pomerne obtiažne. Podľa platnej právnej úpravy postačí, že páchatel' zamlčí podstatné skutočnosti a týmto svojím konaním spôsobí na cudzom majetku škodu „nikoliv nepatrnou“, čím sa podmienky trestnosti v porovnaní s predchádzajúcou úpravou rozšírili.

¹⁰ Novotný, O., Dolenský, A., Navrátilová, J., Púry, F., Rizman, F., Vanduchová, M., Vokoun, R.: Trestní právo hmotné-II. Zvláštní část, ASPI Publishing, 2004, str.67

¹¹ Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I.: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001

4.1 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu podvodu

„Trestného činu podvodu se dopustí a trestem odňetí svobody až na dvě léta, zákazem činnosti, peněžitým trestem nebo propadnutím věci bude potrestán, kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho do omylu, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou“.

Za ďalšie prípady podvodu sú potom považované poistný podvod podľa § 250 TZ a úverový podvod podľa § 250b TZ. Skutkové podstaty týchto trestných činov rozoberiem v nasledujúcich kapitolách. Poistný podvod a úverový podvod predstavujú dve samostatné skutkové podstaty, ktoré sú k obecnému trestnému činu podľa § 250 TZ vo vzťahu špeciality.¹² Z toho pre nás vyplýva, že pokiaľ naplní páchatel skutkovú podstatu trestného činu poistovacieho alebo úverového podvodu, posúdi sa jeho konanie podľa týchto ustanovení trestného zákona a použitie obecného podvodu bude preto vylúčené. Poistný a úverový podvod sa dotýkajú užšej problematiky a špecializujú sa tak na dve konkrétne formy podvodového konania. Na druhej strane je obecná úprava podvodu podľa § 250 odst.1 TZ užšia v tom zmysle, že vyžaduje spôsobenie škody „nikoliv nepatrné“ (kým poistný podvod podľa § 250a odst.1 TZ ako aj úverový podvod podľa § 250b odst. 1 TZ spôsobenie škody nevyžadujú) a obohatenie osoby páchatela alebo inej osoby (poistný ani úverový podvod dané ustanovenie neobsahujú).

4.2 Objekt trestného činu podvodu podľa § 250 TZ

Objekt, objektívna stránka, subjekt a subjektívna stránka sú obligatornými znakmi skutkovej podstaty každého trestného činu. Objektom sa rozumejú spoločenské vzťahy, záujmy a hodnoty chránené trestným zákonom, označované aj ako právny statok.¹³ Objektom trestného činu podvodu (§ 250) je cudzí majetok. Majetkom sú nielen veci, ale aj pohľadávky a majetkové práva. Cudzím majetkom treba rozumieť majetok, ktorý nenáleží páchatelovi buď vôbec, alebo nenáleží výlučne jemu.¹⁴

¹² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1492

¹³ Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestné právo hmotné- obecná část, 4. přepracované vydání, ASPI Publishing, Praha, 2003, str. 103

¹⁴ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 670

4.3 Objektívna stránka trestného činu podvodu podľa § 250 TZ

Druhým obligatórnym znakom skutkovej podstaty každého trestného činu je objektívna stránka, ktorá charakterizuje spôsob spáchania trestného činu a jeho následky. Objektívnu stránku obligatórne charakterizujú:

- a) jednanie
- b) následok
- c) kauzálny nexus medzi jednaním a následkom,

fakultatívnymi znakmi objektívnej stránky potom sú miesto a čas konania, hmotný predmet útoku, použitý prostriedok, účinok trestného činu a iné.

Ad a): Konaním sa v zmysle trestného práva rozumie prejav vôle vo vonkajšom svete, môže spočívať ako v konaní, tak aj v opomenutí. Konanie tak pojmovovo spojuje vnútornú zložku (samotná vôľa) a vonkajšiu zložku (prejav vôle), nazývané tiež psychická a fyzická stránka konania.¹⁵

Ad b): Následkom rozumieme porušenie alebo ohrozenie hodnôt, ktoré sú objektom trestného činu. Toto porušenie alebo ohrozenie je spôsobené jednaním, charakterizujúcim trestný čin.¹⁶ U majetkových deliktov je následkom škoda, ktorá má v trestnom práve zvláštny význam.

Ad c): Príčinný vzťah medzi konaním a následkom zakladá trestnú zodpovednosť páchatel'a, pretože ten môže byť trestne zodpovedný iba vtedy, pokiaľ svojim konaním následok skutočne spôsobil, v opačnom prípade trestná zodpovednosť nevznikne.¹⁷

Objektívna stránka trestného činu podvodu podľa § 250 TZ spočíva v tom že:

- a) páchatel' uvedie inú osobu do omylu, využije jej omyl alebo zatají podstatné skutočnosti,
- b) táto osoba, ktorá nemusí byť totožná s poškodeným, v dôsledku omylu alebo nedostatku znalostí podstatných skutočností, uskutoční majetkovú dispozíciu,
- c) takouto dispozíciou vznikne na cudzom majetku škoda „nikoliv nepatrná“ a
- d) páchatel' obohatí seba alebo iného.¹⁸

4.3.1 Omyl

Omylom je nutné v danej skutkovej podstate rozumieť rozpor medzi predstavou a skutočnosťou

¹⁵ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 148

¹⁶ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 157

¹⁷ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 163

¹⁸ Šámal, P., Půry, F., Sotolář, A., Štenglová, I.: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001, str.462

a to i v prípade, pokiaľ podvádzaná osoba nemá o dôležitej okolnosti predstavu žiadnu, zahŕňa skutočnosti nielen minulé, ale aj súčasné a budúce.¹⁹ Páchatel' v rámci podvodového konania musí o omyle vedieť už v dobe, kedy dochádza k jeho obohateniu alebo obohateniu iného.

Uvedením iného do omylu je konaním, keď páchatel' predstiera okolnosti, ktoré nie sú v súlade so skutočným stavom, môže byť preto spáchané konaním, opomenutím, ale aj konkludentným konaním, ako je napríklad konzumácia jedál a nápojov v reštaurácii s úmyslom nezaplatiť- č. 57/1978 Sb. rozh. tr., alebo jazda autobusom alebo vlakom bez zakúpenia platného lístka- č.46/1981 Sb. rozh. tr. V praxi prevládajú prípady, kedy páchatel' na základe sfalšovaných dokladov vyláka tovar s tým, že zaplatený nebude, tovar následne rozpredá a výt'azok z predaja si ponechá. Pokiaľ mal páchatel' od samotného počiatku úmysel za tovar nezaplatiť, ide o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ. Predloženie nekrytých šekov na vyplatenie v banke s vedomím, že na príslušný účet nebude v dohľadnej dobe poskytnuté dostatočné krytie je konaním, ktoré vykazuje znaky trestného činu podvodu podľa § 250 TZ.²⁰

Nevyžaduje sa, aby osoba uvedená do omylu bola totožná s osobou poškodenou (č.629/20 Sb. rozh. NS).

Pri využití omylu iného páchatel' konal tak, že poškodeného síce neuviedol do omylu, ale o samotnom omyle vie a koná tak, aby obohatil seba alebo iného ku škode poškodeného. Nie je pri tom vôbec rozhodujúce, či páchatel' iného v jeho omyle utvrdzuje, sťažuje jeho odhalenie. Ako príklad je možno uviesť rozhodnutie Najvyššieho súdu – 15/1967 Sb. rozh. tr.. V tomto prípade si obvinená požičala menšiu sumu peňazí od spolupracovníkov a príbuzných s tým, že svoj dlh splatí pri najbližšej výplate. Svoje záväzky nebola schopná v stanovenom termíne uhradiť, nakoľko ochorela a dostala nižšiu výplatu. Súd stanovil, že samotné nevrátenie čiastok v dohodnutom termíne nemôže byť dostatočným podkladom pre záver o podvodovom konaní. Či pôjde v danom prípade o podvodové konanie alebo pôjde iba o omeškanie a spor bude spadať do občianskoprávneho sporu, bude nutné preukázať všetkými okolnosťami. Ako trestný čin podvodu podľa § 250 TZ sa posúdil i trestný čin páchatel'a, ktorý neoprávnene zasiahol do technického zariadenia výherného hracieho automatu v úmysle uskutočniť na tomto hracom prístroji hru bez vhodenia príslušnej čiastky mincí.²¹

Pokiaľ páchatel' svojmu zamestnávateľovi predložil sfalšované potvrdenie o zahájení štúdia a o riadnom pokračovaní v ňom, aby tak dosiahol zaradenie do lepšej platovej triedy, hoci pre

¹⁹ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str.671

²⁰ rozhodnutie č. 45/1996 Sb. rozh. tr

²¹ rozhodnutie č.16/2002 Sb. rozh.tr

to nespĺňoval požiadavku potrebného vzdelania, tak zamestnávateľa uviedol do omylu, že požadované podmienky spĺňa.²²

Možnosť podvedenej osoby, aby si sama zistila skutočný stav vecí, bez ďalšieho nevylučuje, aby jej konanie bolo ovplyvnené konaním páchatel'a trestného činu podvodu, ktorý podvedeného uvedie do omylu, využije jeho omylu alebo mu podstatné skutočnosti zamlčí. O podvodové konanie pôjde teda aj tam, kde si je poškodený schopný sám overiť pravdivosť informácií, je ale ovplyvnený pôsobením páchatel'a a preto si informácie neoverí vôbec, alebo si ich neoverí včas.²³

Uviesť niekoho do omylu alebo využiť niečí omyl je možné aj prevedením zásahu do programového vybavenia počítača alebo prevedením inej operácie na počítači, zásahu do elektronického alebo iného technického zariadenia vrátane zásahu do predmetov slúžiacich k ovládaniu takéhoto zariadenia vybavených mikročipom, magnetickým, optickým alebo iným špeciálnym záznamom, alebo využitím takejto operácie alebo záznamu uskutočneného iným (§ 89 odst. 18 TZ).

Za uvedenie niekoho do omylu je možné považovať aj konanie páchatel'a spočívajúce v tom, že doručil príslušnému katastrálnemu úradu spolu s návrhom na vklad vlastníckeho práva aj kúpnu zmluvu, o ktorej vedel, že ju predávajúci nikdy neuzavrel, pokiaľ katastrálny úrad o povahe dokumentu nič nevedel a za takýchto okolností povolil vklad vlastníckeho práva. Tou osobou, ktorá bola uvedená do omylu, je v tomto prípade katastrálny úrad, takže nie je nevyhnutné zisťovať meno zamestnaca, ktorý rozhodol o konkrétnom vklade. Pokiaľ je povolenie vkladu nevyhnutnou podmienkou nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, potom vzhľadom na okolnosť, že osobou uvedenou do omylu je katastrálny úrad, vzniká poškodenému škoda ku dňu doručenia návrhu na vklad katastrálnemu úradu.²⁴

V súdnej praxi sa riešil aj prípad, kedy môže byť trestný čin podvodu spáchaný na úkor právnickej osoby, teda kedy právnická osoba je podvedenou osobou, a ktorá fyzická osoba vystupujúca za právnickú osobu, musí konať v omyle alebo musí konať s neznalosťou rozhodných skutočností, aby bol podvod spáchaný s využitím omylu právnickej osoby. Pokiaľ by mal byť trestný čin takto spáchaný s využitím omylu právnickej osoby alebo s neznalosťou rozhodných skutočností, musí za právnickú osobu konať tá fyzická osoba, ktorá by bola oprávnená uskutočniť danú majetkovú dispozíciu (PR10/2000, str.471). Za omyl sa v danom prípade považuje rozpor medzi predstavou človeka a skutočnosťou.

²² rozhodnutie NS 25/2004-T 604

²³ rozhodnutie TR NS 1/2004- T 648

²⁴ rozhodnutie TR NS 4/2004-T 695

4.3.2 Zamlčanie podstatných skutočností

Túto časť textu skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, ako som už spomínala, priniesla do trestného zákona novela č. 253/1997 Sb. Došlo tak k rozšíreniu skutkovej podstaty. Trestného činu podvodu sa tak dopustí aj páchatel', ktorý zamlčí podstatné skutočnosti a ku škode iného obhatí seba alebo iného.

Podstatné skutočnosti zamlčí ten páchatel', ktorý pri svojom konaní neuvedie všetky skutočnosti, ktoré sú významné z hľadiska rozhodnutia poškodeného. Je nutné tomu rozumieť tak, že poškodený, ktorý by bol o daných zamlčaných skutočnostiach vedel, by sa bol rozhodol inak. Zamlčenie podstatných skutočností tak spočíva v opomenutí (§ 89 odst.2 TZ). Páchatel'ovi nie je potrebné dokazovať, že vedel, že poškodený koná v omyle, teda že nepoznal všetky rozhodné skutočnosti. Tým sa podstatne zjednodušuje dokazovanie tohoto trestného činu. Zamlčenie skutočnosti tak môžeme prirovnať k zatajeniu alebo neprezeradeniu informácie. Príklad: poškodený si myslí, že platí nájomné majiteľ'ovi bytu, pritom plnenie predal len opravárovi, ktorý v byte majiteľ'a domu práve vykonáva opravy.

4.3.3 Dispozícia majetkovej povahy, majetok a vec

Majetkovú dispozíciu, ktorú uskutoční osoba konajúca v omyle alebo s nedostatkom rozhodných skutočností, je nutné chápať ako určité majetkové plnenie, ktorým dochádza ku škode na majetku na strane poškodenej osoby a zároveň k obohateniu samotného páchatel'a alebo inej osoby.²⁵ Môžeme sem zahrnúť prenechanie, prevod určitej veci (hmotnej, nehmotnej, vrátane cenných papierov), peňazí, alebo iných majetkových hodnôt z majetku poškodeného do dispozície páchatel'a alebo inej osoby. Majetková dispozícia je tak spojovacím článkom medzi omylom na strane jednej a spôsobenou škodou a obohatením páchatel'a na strane druhej. Takúto majetkovú dispozíciu môže uskutočniť aj osoba bez spôsobilosti k právnym úkonom alebo trestnoprávnej spôsobilosti. Postačí, že omyl alebo neznalosť rozhodných skutočností bol len jedným z dôvodov majetkovej dispozície, pričom nemusí ísť o dôvod jediný. O podvod podľa § 250 TZ pôjde aj vtedy, pokiaľ poškodený uskutočnil rovnakú dispozíciu práve z iného, nie však jediného dôvodu. Môže ísť o prípad sobášneho podvodníka, ktorý vyláka od ženy peňažnú sumu, hoci by mu ich darovala sama z iného dôvodu.

O podvod pôjde aj v takom prípade, pokiaľ by samotné sľúbené plnenie, ktoré má páchatel' uskutočniť, bolo nemravné (išlo by napríklad o prípad, kedy by prostitútka vylákala od poškodeného svoju odmenu, hoci by žiadne sexuálne služby neposkytla), alebo pokiaľ by

²⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str.463

bolo sľúbené páchatel'ove konanie zákonom nedovolené (páchatel' prijal peňažnú odmenu za to, že bude intervenovať v prospech poškodeného u štátneho orgánu, hoci podvodník nemal nikdy úmysel u daného orgánu intervenovať, prípadne na daný orgán nemá žiadny dosah).²⁶ O podvodné konanie však nepôjde, pokiaľ klamlivé konanie páchatel'a nasleduje až po dokonaní iného trestného činu v úmysle zastrieť iný majetkový trestný čin. V takomto prípade je zastierajúce konanie trestné spolu so základným majetkovým trestným činom a ďalej sa páchatel'ovi nepričíta. Pokiaľ ale páchatel' vyvolá omyl alebo využije omyl k tomu, aby mal lepší prístup k majetku poškodeného, pôjde o trestný čin krádeže podľa § 247 TZ (napríklad páchatel' predstiera, že je opravárom telefónnych prístrojov, dostane sa do bytu poškodeného a následne odcudzí majetok z bytu poškodeného).²⁷

Rozdiel medzi krádežou podľa § 247 TZ a podvodom podľa § 250 TZ spočíva najmä v tom, že pri krádeži sa páchatel' zmocní veci sám tak, že si ju prisvojí, zatiaľ čo pri podvode sa takejto veci zmocní tak, že mu ju oklamaná osoba vydá sama. Pri sprenevere podľa § 248 TZ dá páchatel'ovi vec iná osoba tiež sama, ale danú vec zveruje páchatel'ovi za určitým účelom, nekoná teda v omyle alebo bez poznania rozhodných skutočností (č.29/1969 Sb. rozh. tr.). Trestný čin zatajenia veci podľa § 247 TZ sa odlišuje od podvodu v tom, že páchatel' v dobe majetkovej dispozície, kedy sa vec dostáva do jeho moci, nekoná v omyle, že mu vec nenáleží, pretože v tomto čase o omyle ešte nevie, tento omyl si uvedomí až po majetkovej dispozícii a predsa sa rozhodne vec si neoprávnene ponechať (č.17/1980 Sb. rozh.tr.).

Pojem majetok nie je v trestnom zákone definovaný v žiadnom ustanovení, obecnú definíciu nám poskytuje ustanovenie § 6 odst. 1 obchodného zákonníka č. 513/1991 Sb., kde sa majetkom rozumie súhrn všetkých majetkových a peniazmi oceniteľných hodnôt, môžeme sem preto zaradiť aj pohľadávky, nároky z bezdôvodného obohatenia, náhrady škôd a iné. Môžeme sem rovnako zaradiť aj podiely v obchodných spoločnostiach, podnik, know how.²⁸

Pojem vec rovnako nie je úplne definovaná v trestnom zákone, pojem je predmetom právnej úpravy v rôznych právnych odvetviach. Preto sa aj v trestnom zákone využíva obecná definícia pojmu vec podľa občianskeho zákonníka. Trestný zákon iba v § 89 odst 13 TZ doplnil, čo sa pod pojmom vec ďalej rozumie: vecou ruzumieme i ovládateľnú prírodnú silu, ustanovenie o veciach sa vzťahuje aj na cenné papiere. Telefónny hovor, tak ako judikoval Nejvyšší soud v uznesení č. 44/1999 Sb. rozh. tr., nie je možné považovať za vec v právnom slova zmysle, nakoľko elektrická energia- ovládateľná prírodná sila, je pri doprave správ považovaná iba za

²⁶ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- zvláštní část, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha, 2003

²⁷ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 672

²⁸ Faldyna, F. a kol.: Obchodní právo, ASPI, a.s., Praha, 2005 str. 14

prostriedok. Ide o poskytovanie telekomunikačnej služby poskytovanou k tomu oprávnenou právnickou osobou za stanovenú úhradu. Je to významné z hľadiska stanovenia výšky škody v prípade neoprávneného telefonovania, ktoré má znaky trestného činu podvodu podľa § 250 TZ. Výška škody sa tak určí podľa telefónneho sadzovníka a to v mieste a v dobe činu (§ 89 odst. 12 TZ sa použije analogicky).

Trestnoprávne posúdenie vecí musí korešpondovať s tým, čo pre posudzovaný vzťah vyplýva aj z obchodného práva. Tak posudzujeme otázku, či a kedy sa osoba zhotoviteľa diela dopustila trestného činu podvodu, pokiaľ v rámci prevedenia diela, úpravy veci- stavby úmyselne dodá v rozpore s povinnosťami vyplývajúcich zo zmluvy ako súčasť predmetu diela nefunkčnú vec a prijme peniaze zodpovedajúce dielu bezchybnému. Spáchanie trestného činu podvodu je v tomto prípade možné, ale trestný čin je dokonaný až vtedy, keď páchatel' zahrnie takúto chybnú vec do diela a pritom predstiera, že dielo je bezchybné alebo takúto chybu zatají. Pokiaľ páchatel' takúto chybnú vec zahrnie do diela, ale dielo nebude odovzdané objednávateľovi, pôjde iba o prípravu alebo pokus podvodu vzhľadom na štádium, do ktorého sa dostalo odovzdávanie diela za predpokladu, že zhotoviteľ nemal v úmysle o chybe veci objednávateľa informovať.²⁹

Cudzím majetkom je majetok, ktorý nenáleží páchatel'ovi, alebo mu nenáleží výlučne a podiel na ňom má i iná osoba.

4.3.4 Škoda na cudzom majetku, okolnosti použitia vyššej trestnej sadzby

Škodou na cudzom majetku je nielen zmenšenie takéhoto majetku (*damnum emergens*), ale aj ušlý zisk (*lucrum cessans*), je vyjadriteľná peniazmi a jej vznik je v príčinnej súvislosti s konaním páchatel'a.³⁰

V súvislosti so škodou je nutné poukázať na historický vývoj stanovovania výšky škody. Platný trestný zákon z roku 1961 neurčil výšku škody pevnými peňažnými čiastkami, zaviedol ale pojmy ako značná škoda či škoda veľkého rozsahu. Túto medzeru v zákone musela vyplniť judikatúra, ktorá ale po dlhú dobu zotrvala na jedinom výklade, čím neodrážala ekonomický vývoj. Novela č. 175/1990 Sb. zaviedla nový spôsob stanovovania výšky škody pre jednotlivé kategórie v § 89 TZ. Určujúcim kritériom sa tak stala výška mesačnej mzdy stanovená obecné záväzným právnym predpisom. Malo tak dôjsť k nastaveniu mechanizmu, ktorý by pružne reagoval na vývoj cien a ekonomický rast. Novela č. 290/1993 Sb. zaviedla hodnotiace pojmy

²⁹ rozhodnutie NS 23/2003-T 544

³⁰ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 672

ako dvojnásobok príslušnej mesačnej mzdy. K pevnému určeniu presných peňažných čiastok došlo až účinnosťou od 1.1.2002 priamo v § 89 odst. 11 TZ.

Škodou na cudzom majetku nie sú majetkové sankcie, ukladané páchatel'ovi, ktoré sú právnym následkom jeho protiprávneho jednania, ako napríklad pokuta za jazdu bez cestovného lístka hromadným dopravným prostriedkom.³¹

Trestný čin podvodu vyžaduje, aby spôsobená škoda na cudzom majetku predstavovala škodu „nikoliv nepatrnou“. Takáto škoda predstavuje výšku aspoň 5 000 Kč (89 odst. 11 TZ). Pre stanovenie výšky škody je rozhodujúca hodnota, o ktorú bol majetok poškodeného zmenšený a nie hodnota, o ktorú sa páchatel' alebo iná osoba obohatila.³²

Výška škody je určujúca aj pre použitie vyššej trestnej sadzby. Škoda „nikoliv malá“ zakladá trestnú zodpovednosť a páchatel'ovi je možné uložiť trest odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo peňažitý trest. „Škodou nikoliv malou“ je nutné podľa § 89 odst. 11 TZ rozumieť škodu vo výške aspoň 25 000 Kč. V prípade spôsobenia značnej škody, teda škody vo výške najmenej 500 000 Kč, alebo pokiaľ páchatel' spácha trestný čin ako člen organizovanej skupiny, alebo spôsobí trestným činom zväšť závažný následok, je možné páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody na dva až osem rokov (§ 89 odst. 11 TZ, § 250 odst. 1, 3 TZ). V prípade spôsobenia škody najmenej 5 000 000 Kč, ktorá podľa § 89 odst. 11 TZ predstavuje škodu veľkého rozsahu, je možné páchatel'a potrestať trestom odňatia slobody až na dvanásť rokov (§ 250 odst. 1, 4 TZ).

Z hľadiska možnosti spôsobenia škody zaujali sudy stanovisko, že v prípade poskytnutia úveru páchatel'ovi trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, kedy je úver zabezpečený takou výškou zástavy, ktorá umožňuje veriteľ'ovi dosiahnuť plného uspokojenia jeho pohľadávky spôsobom stanoveným v zákone č. 40/1964 Sb., občiansky zákonník, alebo v zákone č. 513/1991 Sb., obchodní zákonník a získa tak svoju pohľadávku späť, nemôže byť naplnená skutková podstata trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, hoci páchatel' konal v úmysle peniaze nevrátiť buď vôbec, alebo nevrátiť v dohodnutom termíne a tým uviesť banku do omylu. V takomto prípade by na majetku banky vzhľadom k realizácii zástavného práva k žiadnej škode nedošlo (rozhodnutie č. 164/1999 Sb. rozh.tr.).

V súvislosti so škodou je nutné spomenúť aj rozhodnutie vzťahujúce na využívanie telefonického hovoru bez toho, aby páchatel' zaplatil za túto službu spoločnosti, ktorá telefonické spojenie prevádzkuje, alebo pokiaľ takto koná zamestnanec, aby jeho súkromné

³² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, komentář, 5. vydání, C.H.Beck, Praha, str.1238

hovory boli účtované jeho zamestnávateľovi, pričom zamestnanec sa ich zaplateniu vyhne.³³ Spôsobenou škodou je tak cena za telefonický hovor stanovená príslušným sadzobníkom podľa charakteru hovoru, (či ide o hovor vnútroštátny alebo medzinárodný), podľa dĺžky hovoru, tarifného pásma (ustanovenie § 89 odst.12 TZ, veta prvá sa použije analogicky- rozhodnutie NS č. 44/1999 Sb. rozh. tr.). Telefonický hovor nie je vecou podľa § 89 odst. 13 TZ, pretože ovládateľná prírodná sila, elektrická energia, je použitá iba pri doprave, ako nosné médium, preto ide o telekomunikačnú službu poskytovanú k tomu oprávnenou právnickou osobou za stanovený poplatok. Tento judikát bol zaujímavý z hľadiska úvah, či je naplnená skutková podstata trestného činu, ktorého zákonným znakom je „vec“. Vzhľadom na to, že cenu za telefonický hovor je možné vyčíslieť v peniazoch, malo by sa v posudzovanom prípade postupovať rovnako ako u veci, teda stanovíme výšku škody ako cenu, za ktorú sa takáto služba poskytuje (rozhodnutie NS č. 44/1999 Sb. rozh.tr.). Odlišné stanovisko ale zaujal Krajský súd v Brne, ktorý v rozhodnutí KS č. 32/1998 Sb. rozh. tvrdí, že: „telefonické impulzy, ktorých využitie je základom pre vznik škody, spôsobenej neoprávneným telefonovaním, je nutné považovať za vec v právnom zmysle podľa § 89 odst. 13 TZ, pretože sú vo svojej fyzikálnej podobe impulzami elektrického prúdu a elektrická energia je prírodnou silou, ktorá je ovládateľná a užitočná“. Konanie osoby, ktorá telefonuje bez toho, aby niekoho uviedla do omylu alebo využila jeho omylu, napríklad telefonovaním bez súhlasu alebo proti zákazu poškodeného, je možné považovať za prisvojenie si cudzej veci podľa § 247 Tz o trestnom čine krádeže.

Nejvyšší súd ČR zaujal vo svojom stanovisku záver, že neoprávnené telefonovanie môže byť trestným činom podvodu podľa § 250 TZ v tom prípade, ak výška škody bude aspoň 5 000 Kč, pričom nestačí sama o sebe skutočnosť, že páchatel' telefonuje s využitím omylu či nedostatku rozhodných skutočností inej osoby, ale záleží aj na tom, či sú omyl alebo neznalosť rozhodných skutočností využité aj pri platení za uskutočnený hovor, pretože práve v zaplatení za hovor spočíva majetková dispozícia, kde sa na jednej strane páchatel' v dôsledku toho, že za telefonický hovor nezaplatil, obohacuje, a na druhej strane vzniká škoda u poškodeného, pretože ten zaplatí za danú službu sám. Preto sa páchatel' dopustí trestného činu podvodu podľa § 250 TZ v prípade, že uskutoční telefonický hovor, hoci neuvedie niekoho do omylu, nevyužije niečí omyl, poškodenému o uskutočnenom telefonickom hovore nepovie a páchatel' nechá poškodeného zaplatiť. A v tom práve spočíva omyl poškodenej osoby, pretože sa mylne

³³ rozhodnutie NS č. 13/ 1891 Sb. rozh.tr

domnieva, že platí za službu, ktorú využila sama.³⁴

V každom prípade je nutné skúmať, ktorá z jednotlivých zložiek ujmy na majetku predstavuje časť, ktorú označujeme ako škodu, a ktorá zložka ujmy na majetku predstavuje iba náhradu škody, spôsobenú trestným činom, pretože iba majetková škoda je pojmovým znakom skutkovej podstaty trestného činu. Tak napríklad, pokiaľ bol spáchaný trestný čin podvodu podľa § 250 TZ uzatvorením leasingovej zmluvy, kde zámerom páchatel'a bolo neplniť podmienky zmluvy, je škodou, spôsobenou týmto trestným činom, cena, za ktorú sa obvykle predávajú veci, ktoré sa v danom prípade stali predmetom podvodového konania (§ 89 odst. 15 TZ) a nie cena, ktorú by páchatel' postupne zaplatil, keby dodržal podmienky zmluvy. Pokiaľ nie je možné cenu takejto veci zistiť, stanoví sa cena ako účelne vynaložené náklady na obstaranie rovnakej alebo podobnej veci, alebo uvedenie do predošlého stavu. Pokiaľ jednou z podmienok uzatvorenia leasingovej zmluvy bolo zaplatenie akontácie, je spôsobená škoda o túto čiastku menšia. Pri právnom posúdení je potrebné vychádzať zo zásady, že škoda je znakom skutkovej podstaty trestného činu podvodu a preto sa za takúto škodu považuje iba úbytok na cudzom majetku v cene veci, ktorá bola predmetom útoku, nie však ďalšie škodlivé majetkové následky, tie majú význam pre posúdenie stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť.³⁵

Pokiaľ došlo vylákaním peňazí od poškodeného už k dokonaniu trestného činu podvodu, potom je spôsobenou škodou celá táto suma bez ohľadu na to, že páchatel' tieto peniaze alebo ich časť neskôr vráti. Vrátenie peňazí sa preto považuje len za náhradu spôsobenej škody, čo má význam len pri stanovení trestu.³⁶

4.3.5 Obohatenie

Obohatením seba alebo iného sa rozumie neoprávnené rozmnoženie majetku páchatel'a alebo niekoho iného v dôsledku podvodového konania na úkor cudzieho majetku. Môže spočívať v rozšírení majetkových práv, prírastku vecí alebo iných hodnôt, v ušetroení nákladov, ktoré by za iných okolností boli vydané z majetku páchatel'a alebo inej osoby. Výška takéhoto obohatenia sa nemusí rovnať škode, ktorá bola spôsobená na cudzom majetku. Z podvodu môže dôjsť k obohateniu nielen páchatel'a, ale aj inej osoby alebo aj páchatel'a a súčasne aj inej osoby. Môže rovnako dôjsť aj k obohateniu bližšie neurčenej osoby alebo skupiny osôb (č. 18/

³⁴ Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001, str. 467

³⁵ rozhodnutie KS č. 27/1996 Sb.rozh.tr.

³⁶ rozhodnutie č. 32/2004 Sb. rozh.tr

1991 Sb. rozh.tr).³⁷

Pokiaľ páchatel' trestným činom podvodu podľa § 250 TZ získa vec, napríklad osobný automobil, na základe sfalšovaného výpisu svojho účtu, ktorým potvrdzuje zaplatenie kúpnej ceny a takúto vec ďalej prevedie na inú osobu, napríklad uvedený automobil predá, je nutné toto ďalšie jeho jednanie posudzovať ako súčasť podvodového jednania, ktorým došlo k obohateniu páchatel'a. Týmto ďalším predajom, hoci tretiu osobu uvádza do omylu ohľadom vlastníctva automobilu, už páchatel' neobohacuje seba ani inú osobu, iba získava ekvivalent toho, o čo už obohatil seba alebo iného.³⁸

4.3.6 Miesto spáchania trestného činu podvodu

Miestom trestného činu podvodu je jednak miesto, kde páchatel' niekoho uviedol do omylu, využil omyl iného alebo zamlčal podstatné skutočnosti, ďalej miesto, kde vznikla škoda, ale aj miesto, kde sa páchatel' obohatil (č. 53/1994 Sb. rozh. tr.).

4.3.7 Príčinná súvislosť

K tomu, aby došlo k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, musí existovať príčinná súvislosť medzi omylom určitej osoby alebo neznalosťou rozhodných skutočností na strane jednej a učenou majetkovou dispozíciou, ďalej musí existovať príčinná súvislosť medzi touto majetkovou dispozíciou na jednej strane a škodou na cudzom majetku a obohatením páchatel'a alebo inej osoby na strane druhej.³⁹

4.4 Subjekt trestného činu podvodu podľa § 250 TZ

Obecne je subjektom iba fyzická osoba, ktorá v dobe trestného činu dovŕšila pätnásť rok života a je pričetná. Podľa § 11 TZ potom ten, kto v dobe spáchania trestného činu nedovŕšil pätnásť rok svojho veku, nie je trestne zodpovedný. Trestná zodpovednosť nastáva dňom, ktorý nasleduje po pätnástych narodeninách. Plná trestná zodpovednosť je viazaná na dosiahnutie veku osemnástich rokov. Podľa § 12 TZ nie je súčasne za trestný čin zodpovedný ten, kto pre duševnú poruchu v dobe spáchania trestného činu nemohol rozpoznať jeho nebezpečnosť pre spoločnosť alebo nemohol ovládať svoje chovanie. O vylúčení pričetnosti ide vtedy, keď

³⁷ Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I.: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001, str. 466

³⁸ Šámal, P.: K právnímu posouzení smluvního převodu věcí získaných majetkovým trestním činem, Socialistická zákonost č.8/1987, str. 449

³⁹ rozhodnutie č 5/2002-I Sb. rozh.tr

duševná porucha zbavuje postihnutú osobu rozpoznávacej alebo ovládacej schopnosti alebo obidvoch. Príčetnosť je vždy posudzovaná podľa doby spáchania trestného činu a so zreteľom k povahe trestného činu. České trestné právo je založené na individuálnej zodpovednosti fyzických osôb. Ak zo zákona nevyplýva niečo iné, môže byť páchatelom trestného činu ktokoľvek. V niektorých prípadoch vyžaduje trestný zákon určitú zvláštnu vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatel'a, obmedzuje tým okruh osôb, ktoré sa môžu dopustiť takéhoto trestného činu. V danom prípade sa jedná o špeciálny subjekt trestného činu podľa § 90 odst.1 TZ.

Skutková podstata trestného činu podvodu nevyžaduje špeciálny subjekt a páchatelom alebo spolupáchatelom v zmysle § 9 odst. 2 TZ preto môže byť ktokoľvek, teda akákoľvek osoba, ktorá dovŕšila pätnásť rok, je príčetná a svojim konaním naplnila všetky znaky skutkovej podstaty. Páchatel' trestného činu podvodu môže tento trestný čin spáchať aj ako člen organizovanej skupiny, čo je ale okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby a je súčasťou kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 250 odst. 3 písm. a) Trestného zákona. Organizovanú skupinu je možné charakterizovať ako združenie viacerých osôb, na ktorom sa uskutočňuje určitá deľba úloh medzi jednotlivých členov združenia a ktorého činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje plánovaním a koordináciou, čo prispieva k ďaleko úspešnejšiemu uskutočneniu určitého trestného činu, ale zároveň je aj omnoho viac nebezpečnejší pre spoločnosť.⁴⁰

Páchatelom trestného činu podvodu môže byť ktokoľvek, pričom trestný čin sa môže dotknúť celkom štyroch osôb: páchatel'a, osoby konajúcej v omyle, osoby obohatenej a osoby poškodenej.⁴¹ Pokiaľ osobou konajúcou v omyle, prípadne s využitím omylu alebo bez znalosti všetkých rozhodných skutočností má byť právnická osoba, je rozhodné, aby v omyle konala tá fyzická osoba, ktorá je za právnickú osobu oprávnená učiniť príslušnú majetkovú dispozíciu (č.5/2002 Sb. rozh. tr.).

4.5 Subjektívna stránka trestného činu podvodu

Subjektívna stránka trestného činu predstavuje zavinenie. Zavinenie je vnútorný vzťah človeka k určitým skutočnostiam, ktoré zakladajú trestný čin, či už vytvorených páchatelom alebo objektívne existujúcich bez jeho pričinenia. Zavinenie je podľa § 4a 5 TZ vybudované na zložke vedenia a na zložke vôle. Vedenie predstavuje nielen vnímanie človeka, ale aj predstavu

⁴⁰ rozhodnuite č. 53/1976 Sb. rozh. tr.

⁴¹ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005, str. 673

o predmetoch a javoch, ktoré páchatel' vnímal alebo ku ktorým došiel úsudkom na základe znalostí a skúseností. Vôľa predstavuje nielen chcenie, ale aj zrozumenie.⁴²

Z hľadiska formy zavinenia trestný zákon v § 3 odst. 3 stanoví, že k trestnosti činu je treba zavinenie úmyselné, pokiaľ zákon výslovne nestanoví, že postačí zavinenie z nedbalosti. Vzhľadom k tomu, že trestný zákon v § 250 u trestného činu podvodu nestanoví, že k trestnosti tohoto činu postačí zavinenie z nedbalosti, je možné sa dopustiť tohoto trestného činu len úmyselným jednaním páchatel'a. Trestný čin podvodu je teda úmyselným trestným činom, pričom úmysel obohatiť seba alebo iného musí mať páchatel' už v okamžiku, keď uvádza niekoho do omylu, využíva niečí omyl alebo zamlčuje rozhodné skutočnosti.

Súd vo veľa prípadoch judikoval, že v prípade zmluvy o výpožičke peňazí, kedy prekážky vrátenia peňazí, ktoré bránia dlžníkovi vrátiť požičanú peňažnú sumu, nastali až po uzavretí samotnej zmluvy, nezakladajú trestnú zodpovednosť podľa § 250 TZ o podvode. Dlžník v takýchto prípadoch nebol schopný plniť svoj záväzok až po uzatvorení zmluvy, alebo z rôznych dôvodov vrátenie peňazí odkladal, prípadne myšlienku, že peniaze nevráti vôbec pojal až po uzavretí zmluvy.⁴³ K naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu sa preto vyžaduje, aby bolo dostatočne preukázané, že páchatel' už v dobe vypožičania si peňazí konal v úmysle peniaze nevrátiť vôbec, prípadne ich vrátiť v menšej sume, alebo ich nevrátiť v stanovenom termíne, alebo si bol vedomý toho, že peniaze nebude môcť vrátiť a tým uviedol veriteľ'a do omylu, pričom seba alebo iného obohatil. Iné majetkové dispozície, ktorými by dlžník znemožnil alebo zťažil plné alebo pomerné uspokojenie veriteľ'a by sa posudzovali podľa § 256 TZ o poškodzovaní veriteľ'a, prípadne podľa § 256a TZ o zvýhodňovaní veriteľ'a.

V prípade uzatvorenia leasingovej zmluvy k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 250 TZ nestačí zistenie, že páchatel' v dobe uzatvorenia leasingovej zmluvy uviedol nepravdivé údaje o svojich príjmoch, ale musí byť dostatočne preukázané, že už v tejto dobe vedel o tom, že vzhľadom na svoje finančné pomery nebude môcť vyhovieť základným podmienkam leasingu a bol uzrozumený s tým, že táto zmluva bola uzatvorená len ako prostriedok vylákania predmetu leasingu, čím došlo k obohateniu páchatel'a a poškodeniu leasingovej spoločnosti.⁴⁴

Iným prípadom podvodového konania v súvislosti s telefonovaním páchatel'a bez toho, aby za túto službu zaplatil spoločnosti, ktorá túto službu poskytuje, alebo takto koná zamestnanec na účet zamestnávateľ'a a vybavuje si tak súkromné hovory. Takéto konanie je trestným činom

⁴² Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestné právo hmotné- obecná časť, 4. přepracované vydání, ASPI Publishing, Praha, 2003, str.151

⁴³ napríklad rozhodnutie NS č. 38/2001 Sb. rozh.tr.

⁴⁴ rozhodnutie č. 47/2002 Sb. rozh. tr.

podvodu v prípade, že škoda je „nikoliv nepatrná“, teda predstavuje sumu aspoň 5000 Kč (§ 89 odst. 11 TZ). Vzhľadom na subjektívnu stránku trestného činu podvodu podľa § 250 TZ sa v takomto prípade vyžaduje, aby páchatel' uviedol do omylu, využil omyl, alebo neposkytol rozhodné skutočnosti o uskutočnenom hovore ohľadne platenia za telefonický hovor. Nepostačuje preto, že páchatel' uvedie do omylu, využije omyl alebo zamlčí rozhodné skutočnosti v dobe uskutočnenia telefonického hovoru, pretože práve v zaplatení spočíva majetková dispozícia, kedy páchatel' obohacuje seba tým, že ušetrí náklady na hovor a zároveň vzniká škoda na strane zamestnávateľa, ktorý platí za uskutočnený hovor.⁴⁵

Trestný čin podvodu je rovnako spáchaný, ak páchatel' vystupuje ako sprostredkovateľ úveru, sľúbi podnikateľom obstaranie alebo zaistenie úveru, prevezme províziu, pričom úver ani neobstará, ani nezaistí, ak už v dobe takéhoto sprostredkovania uviedol poškodeného do omylu⁴⁶.

Ďalším príkladom na subjektívnu stránku podvodu je konanie podnikateľa, ktorý nepreplácal faktúry za objednaný tovar. V danom prípade bolo treba zistiť, či už v dobe uzatvorenia zmluvy konal páchatel' s úmyslom nezaplatiť vôbec, alebo nezaplatí v stanovenom termíne, alebo konal aspoň s týmto úmyslom a uviedol tak predávajúceho do omylu. Pre skutočný úmysel páchatateľa nebolo relevantné, že svoje niektoré záväzky zčasti splnil. Súd sa zaoberal finančnou situáciou podnikateľa, či bol v dobe uzavretia zmluvy schopný plniť takéto záväzky a ďalej tým, či podnikateľ o finančnej situácii vedel a teda uvádzal predávajúceho do omylu.⁴⁷

Záver o tom, či je daný skutok zavinený, prípadne o akú formu zavinenia v tomto prípade sa jedná, je vecou komplikovaného dokazovania, rovnako ako aj záver o objektívnych znakoch trestného činu.⁴⁸ Zložitosť dokazovania spočíva najmä v dokazovaní vnútorného života páchatateľa, ktoré nemôžu iné osoby pozorovať, takže priamym dôkazom je často len výpoveď samotného obvineného.⁴⁹ Okolnosti subjektívneho charakteru sa často dokazujú len nepriamo prostredníctvom okolností objektívnej povahy, za ktorých sa dá podľa zásad správneho myslenia usúdiť na vnútorný vzťah páchatateľa k porušeniu alebo ohrozeniu záujmov, chránených trestným zákonom.⁵⁰

Konanie páchatateľa, smerujúce k zmareniu uspokojenia veriteľa, vykonané až v dobe existujúceho záväzkového vzťahu a nie už v dobe jeho vzniku, môže vykazovať znaky

⁴⁵ rozhodnutie 44/1999 Sb. rozh. tr.

⁴⁶ rozhodnutie NS č. 3/2000 Sb. rozh. tr.

⁴⁷ rozhodnutie NS 3 Tz 33/98

⁴⁸ rozhodnutie č.60/1972 Sb. rozh.tr

⁴⁹ rozhodnutie č.62/1973 Sb.rozh.tr

⁵⁰ rozhodnutie č.41/1976 Sb. rozh.tr.

skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania veriteľa podľa § 256 TZ a nie trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, hoci by aj išlo o podvodové jednanie.⁵¹

5. Vzťah trestného činu podvodu podľa § 250 TZ a iných trestných činov

5.1 Úverový podvod podľa § 250b odst. 1 TZ

V prípade, že je úver zaistený takou hodnotou zástavy, ktorá umožní veriteľovi dosiahnuť jej realizáciou získanie dlžnej čiastky, nemohla byť v období do 31.12.1997 naplnená skutková podstata trestného činu podvodu podľa § 250 odst. 1 TZ, pokiaľ vylákal páchatel' úver na základe nepravdivých, hrubo skreslených alebo zamlčaných údajov, hoci jednal páchatel' v úmysle peniaze buď nevrátiť vôbec, alebo nevrátiť v dohodnutom termíne. V takomto prípade nemohla totiž na majetku veriteľa vzniknúť škoda a tým dôjsť k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu. Zástavné právo k nehnuteľnosti podľa § 152 ObčZ plní totiž úlohu nielen zaist'ováciu, ale aj uhrádzáciu, pretože v prípade čo i len čiastočného neuspokojenia veriteľa poskytuje veriteľovi možnosť plne uspokojiť svoju pohľadávku realizáciou zástavy zákonom stanoveným postupom, teda samotným speňažením zástavy. Trestný čin podvodu tak mohol byť spáchaný len za predpokladu, že samotná zástava nepostačovala k tomu, aby jej realizáciou bol úver úplne splatený, dlžník nemal záujem splácať takýto úver už od samotného počiatku, čím uviedol veriteľa do omylu, obohatil seba alebo iného a na majetku veriteľa vznikla škoda.

5.2 Neoprávnené podnikanie podľa § 118 TZ

Skutková podstata tohoto trestného činu je naplnená jednaním fyzickej osoby, ktorá neoprávnene vo väčšom rozsahu poskytuje služby alebo prevádzkuje výrobné alebo iné zárobkové podnikanie, pričom sa vždy jedná o nedovolené podnikanie vo väčšom rozsahu. Takýmto podnikaním sa rozumie aspoň šesť mesiacov.⁵² V porovnaní s trestným činom podvodu podľa § 250 TZ by zistenie a dokázanie subjektívnej stránky v tomto prípade nemalo robiť väčšie problémy, pretože zistiť, či páchatel' má alebo nemá príslušné oprávnenie k podnikaniu sa preukáže z príslušných dokladov, ktorými sú napríklad výpis z obchodného registra, živnostenský list.

⁵¹ rozhodnutie č. 53/2003 Sb. rozh.tr.

⁵² rozhodnutie č. 5/1996 Sb. rozh.tr.

V prípade organizovania práce v zahraničí do USA, poprípade do iných štátov za úplatu, teda sprostredkovania zamestnania, sa podľa právneho posúdenia môže jednať ako o trestný čin neoprávneného podnikania podľa § 118 TZ, tak aj trestný čin podvodu podľa § 250 TZ. V prípade, že sprostredkovateľ iba predstiera, že za prijatú úplatu sprostredkuje zamestnanie v zahraničí, uvedie tým poškodeného do omylu, obohatí seba, spôsobí škodu na majetku poškodeného, nemá v úmysle uvedenú prácu vôbec sprostredkovať, pôjde o trestný čin podvodu podľa § 250 odst.1 TZ, pokiaľ spôsobená škoda predstavuje škodu aspoň 5000 Kč. Pokiaľ sprostredkovateľ-páchateľ skutočne jedná so zámerom prácu sprostredkovať v zahraničí, podniká takýmto spôsobom vo väčšom rozsahu bez príslušného povolenia, pôjde o trestný čin neoprávneného podnikania podľa § 118 odst. 1 TZ.⁵³

Ďalším príkladom súdneho rozhodnutia je konanie páchatel'a, ktorý sústavne vo väčšom rozsahu bez príslušného povolenia ako sprostredkovateľ sľubujúci obstaranie úveru od banky, vylákal finančné prostriedky, ktoré použil pre svoju potrebu, ale súčasne niektoré úvery v stanovenom termíne skutočne získal. V takomto prípade sa daný prípad posúdil ako trestný čin podvodu podľa § 250 TZ a neoprávneného podnikania podľa § 118 TZ, pričom jednočinný súbeh nie je vylúčený. Pokiaľ by páchatel' žiadny úver nezaistil, išlo by o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ, pretože k vykonaniu činnosti, ktorá vyžaduje povolenie, by vôbec nedošlo.⁵⁴

5.3 Falšovanie a pozmeňovanie peňazí podľa § 140 TZ

Trestného činu falšovania a pozmeňovania peňazí sa podľa trestného zákona dopustí ten, kto falšuje alebo pozmení peniaze v úmysle udat' ich ako pravé alebo platné, alebo ako peniaze vyššej hodnoty (§ 140 odst. 2 alinea 1 TZ), alebo kto falšované alebo pozmenené peniaze udá ako pravé (§ 140 odst. 2 alinea 2 TZ).

Rozhodnutie uviedlo, že pokiaľ páchatel' inému predstiera, že mu predáva pravé peniaze, pričom mu predá také napodobeniny obeživa, ktoré vôbec nie sú schopné plniť úlohu peňazí (napríklad guľatý tvar bankovky), neudáva tak sfalšované peniaze, ale iba uvádza iného do omylu podľa § 250 TZ o trestnom čine podvodu.⁵⁵

Jednočinný súbeh trestných činov falšovania a pozmeňovania peňazí podľa § 140 odst. 2 alinea 2 TZ a podvodu je možný.⁵⁶

⁵³ rozhodnutie NS 59/1999 Sb. rozh.tr.

⁵⁴ rozhodnutie NS 77/1999 Sb.rozh.tr.

⁵⁵ rozhodnutie NS č.3/1991 Sb.rozh.tr

⁵⁶ rozsudok Vrchního soudu v Praze č. 23/1995 Sb. rozh.tr.

5.4 Skrátenie dane, poplatku a podobnej povinnej platby podľa § 148 TZ

V danom prípade je trestný čin skrátenia dane, poplatku a podobnej povinnej platby vo vzťahu špeciality k trestnému činu podvodu podľa § 250 TZ, pokiaľ podnikateľovi vznikla podnikateľskou činnosťou, ktorú prevádzkuje, zákonná povinnosť odvieť daň, podnikateľ však na základe nepravdivých alebo skreslených údajov skrátiteľ daň alebo na základe nepravdivých alebo hrubo skreslených údajov dosiahol toho, že mu bol vyplatený nadmerný odpočet dane. O trestný čin podvodu pôjde iba v tom prípade, pokiaľ páchatel' u príslušného finančného úradu uplatnil nárok na vrátenie nadmerného odpočtu z činnosti, ktorú vôbec neuskutočňuje (páchatel' napríklad uplatňuje daň na vstupe za tovar, ktorý nikdy nenakúpil).⁵⁷

5.5 Podplácanie podľa § 161 TZ

Tohoto trestného činu sa dopustí ten, kto poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatu v súvislosti s obstarávaním vecí obecného záujmu. Ponúknutie značnej finančnej čiastky účastníkovi dražby za to, aby z verejnej dražby odstúpil, nenaplnuje znaky trestného činu podplácania podľa § 161 odst. 1 TZ, ani prípravy k trestnému činu podvodu podľa § 7 odst. 1, § 250 odst. 1, 4 TZ, pretože takýmto rozhodnutím účastník dražby vykonáva iba svoje osobné právo, neobstaráva vecí obecného záujmu spojené s dražbou a neuvádza nikoho do omylu. Dnes by sme takýto trestný čin posúdili ako pletichy pri verejnej súťaži a verejnej dražbe podľa § 128c TZ.⁵⁸

5.6 Nepriame úplatkárstvo podľa § 162 TZ

Táto skutková podstata postihuje konanie páchatel'a, ktorý pôsobí na výkon právomoci verejného činiteľa a to tak, že páchatel' žiada alebo prijme úplatok za to, že bude svojím vplyvom pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa alebo za to, že tak učinil. Objektom tohoto trestného činu je záujem na riadnom, nestrannom a zákonnom obstarávaní vecí obecného záujmu. Pokiaľ páchatel', ktorý úplatok žiada alebo prijme, iba predstiera, že bude svojím vplyvom pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa, v skutočnosti tak ale vykonať nechce a nemá záujem tak vykonať, nepôjde o trestný čin nepriameho úplatkárstva podľa § 162 odst. 1 TZ, ale o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ.⁵⁹

⁵⁷ rozhodnutieč. 45/1997 Sb. rozh.tr.

⁵⁸ rozhodnutie č. 14/1993 Sb. rozh.tr.

⁵⁹ rozhodnutie NS č.50/1992 Sb. rozh.tr.

5.7 Nedovolené prerušenie tehotenstva podľa § 228 TZ

Objektom tohoto trestného činu je záujem na ochrane počiatočného ľudského života a na ochrane života matky pred nedovolenými zákrokmi prerušenia tehotenstva. Táto skutková podstata trestného činu nedovoleného prerušenia tehotenstva postihuje toho, kto so súhlasom tehotnej ženy preruší tehotenstvo iným ako zákonom dovoleným spôsobom. Preto, pokiaľ páchateľ prijal úplatu a predstieral, že tehotenstvo ženy prerušil, nepôjde o trestný čin nedovoleného prerušenia tehotenstva podľa § 228 TZ, ale o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ.⁶⁰

5.8 Krádež podľa § 247 TZ

Skutková podstata trestného činu krádeže podľa § 247 TZ je naplnená, pokiaľ si páchateľ prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a spôsobí tak škodu „nikoliv nepatrnou“. V oboch prípadoch, ako u trestného činu podvodu tak aj krádeže je znakom skutkovej podstaty škoda „nikoliv nepatrná“. Pri krádeži podľa § 247 TZ však ide o iný druh útoku na cudziu vec. Páchateľ si v tomto prípade prisvojuje cudziu vec tým, že sa jej zmocní a vylučuje tak vlastníka alebo držiteľa z držania, užívania alebo nakladania s danou vecou. Pri trestnom čine podvodu sa vec dostáva do moci páchateľa tak, že je mu vec odovzdávaná dobrovoľne.⁶¹

5.9 Sprenevera podľa § 248 TZ

Konanie páchateľa charakterizujeme tak, že si páchateľ prisvojí cudziu vec nie zmocnením, ale tak, že ju už má vo svojej moci, pretože mu bola zverená. Vec je páchateľovi zverená, aby s ňou nakladol určitým, vopred dohodnutým spôsobom. Od trestného činu podvodu sa tento trestný čin líši v tom, že páchateľ už má cudziu vec vo svojej faktickej moci bez toho, aby došlo k vyvolaniu omylu alebo využitiu omylu alebo zamlčaniu rozhodných skutočností, páchateľ získal vec na základe dobrovoľného odovzdania.⁶² Pokiaľ páchateľ vyláka zverenie veci do jeho faktickej moci predstieraním, že danú vec vráti, hoci s ňou naložil ako s vlastnou, nejde o trestný čin sprenevery podľa § 248 TZ, ale o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ. Páchateľ, ktorý od počiatku predstiera, že zverené peniaze, oblek a plášť, s ktorými mal naložiť podľa

⁶⁰ rozhodnutie NS č. 50/1992 Sb.rozh.tr.

⁶¹ Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001, str.434

⁶² rozhodnutie NS Rt 55/2003

prevzatého záväzku, vráti, hoci od samého počiatku mal v úmysle si veci ponechať a poškodiť tak vlastníkov tým, že ich uviedol do omylu, naplnil skutkovú podstatu trestného činu podvodu podľa § 250 TZ a nie skutkovú podstatu trestného činu sprenevery podľa § 248 odst. 1 TZ.⁶³

Pokiaľ dlžník, ktorý použije zverené peniaze, použije tieto peniaze k inému účelu, než na aký boli určené, nejde o trestný čin sprenevery podľa § 248 TZ. Pokiaľ dlžník nemal už ani v dobe, keď si peniaze požičiaval, v úmysle ich vrátiť, ide o trestný čin podvodu podľa § 250 TZ.⁶⁴

5.10 Úžera podľa § 253 TZ

Konanie u tohoto trestného činu spočíva v dvoch spôsoboch, jednak zneužije niečiu tieseň, rozumovú slabosť, neskúsenosť alebo rozrušenie k tomu, aby páchatel'ovi alebo tretej osobe boli poskytnuté alebo sľúbené plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo kto takúto pohľadávku uplatní alebo v úmysle ju uplatniť na seba prevedie.

Obvinený pri platení kúpnej ceny pri platení zistil, že poškodená majiteľka obrazov nemôže dobre rozpoznať platidlo, poškodenej namiesto zjednaných 5000 Kč vyplatil iba 500 Kč a nechal ju v domienke, že jej vyplatil zjednaných 5000 Kč, spôsobil jej pri tom škodu 4500 Kč, dopustil sa trestného činu podvodu (v danom prípade je však škoda príliš nízka a nedošlo by k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa § 250 odst. 1 TZ). V danom prípade páchatel' koná tak, že nikoho neuvádza do omylu. Predstava poškodeného o podstate jeho konania je úplne správna, ale hodnotenie vzájomného pomeru oboch plnení je nesprávne.⁶⁵

5.11 Zatajenie veci podľa § 254 TZ

Trestného činu zatajenia veci sa páchatel' dopustí, keď si prisvojí cudziu vec „nikoliv nepatrné hodnoty“, ktorá sa dostala do jeho moci nálezom, omylom alebo inak bez súhlasu oprávnenej osoby, teda ide o prisvojenie si veci, ktorá sa dostala do jeho moci bez jeho pričinenia. Vec sa tak dostáva do moci páchatel'a v dôsledku omylu oprávnenej osoby alebo niekoho tretieho. Pokiaľ by bol tento omyl vyvolaný samotným páchatel'om alebo by páchatel' tento omyl využil bezprostredne po tom, čo by si páchatel' tento omyl uvedomil, jednalo by sa o trestný čin

⁶³ rozhodnutie KS č. 106/1953 Sb. rozh.tr.

⁶⁴ rozhodnutie VS č. 56/1994 Sb. rozh. tr.

⁶⁵ rozhodnutie KS č. 85/1956 Sb.rozh. tr.

podvodu podľa § 250 TZ a nie trestný čin zatajenia veci. Trestného činu zatajenia veci by sa dopustil v okamžiku, kedy pozná, že vec v jeho moci mu nepatrí a i tak sa rozhodne si ju prisvojiť. Páchatel', ktorý sa snaží získať výhru Športky predložením nájdeneho tiketu v presvedčení, že tento tiket je platný, bude trestný podľa § 254 TZ o zatajení veci, nie podľa § 250 TZ o podvode.⁶⁶

6. Poistný podvod podľa § 250a TZ

6.1 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ

Trestný čin poisťovacieho podvodu spácha a trestom odňatia slobody až na dva roky, zákazom činnosti, peňažitým trestom alebo prepadnutím veci bude potrestaný, kto:

- a) „při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě skreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí (§ 250a odst. 1 TZ)“, alebo
- b) „úmyslně vyvolá poistnou udalost, nebo kto stav vyvolaný pojistnou udalostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniknutou škodu (§250a TZ odst.2 TZ)“.

V danom prípade ide o dve samostatné skutkové podstaty. Ako som už v tejto práci uviedla, je ustanovenie o poistnom podvode vo vzťahu špeciality k obecnej úprave o podvode podľa § 250 TZ. Navyše skutková podstata poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.1,2 TZ je konštruovaná ako zvláštna forma prípravy, kde sa k trestnosti nevyžaduje uvedenie do omylu, využitie omylu, ale postačí uviesť nepravdivé, hrubo skreslené údaje alebo takéto údaje zamlčať. Navyše poistný podvod nevyžaduje vo svojej skutkovej podstate spôsobenie škody ani obohatenie seba alebo iného. Spôsobenie škody vyžaduje iba kvalifikovaná skutková podstata poisťovacieho podvodu podľa § 250 a odst. 3, 4 písm. b), 5 TZ.

6.2 Formy trestnej činnosti poisťovacieho podvodu

Podvodové konanie v súvislosti s trestným činom poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ bude súvisieť s druhom poistenia, kde sa väčšinou v teórii rozlišuje:

⁶⁶ rozhodnutie NS č. 29/ 1992 Sb. rozh. tr.

- a) poistenie majetku pre prípad jeho poškodenia, zničenia, straty alebo iných škôd, ktoré môžu vzniknúť,
- b) poistenie osôb- poistenie fyzickej osoby pre prípad smrti, dožitia sa určitého veku, telesného poškodenia ako aj iný prípad poistnej udalosti,
- c) poistenie zodpovednosti za škodu- zodpovednosť za škodu vzniknutú na živote, zdraví, veci alebo zodpovednosť za inú majetkovú škodu.

Trestným činom poisťovacieho podvodu bude napríklad také konanie páchatel'a, ktorý v úmysle poistiť sa za týmto účelom uzavrie poistnú zmluvu, kde sa snaží poistiť ťažko chorú osobu pre prípad dožitia sa určitého veku, pošle na lekársku prehliadku, ktorá je podmienkou pre vykonanie poistenia osôb, úplne inú, zdravú osobu.

Trestného činu poisťovacieho podvodu sa napríklad dopustí ten, kto úmyselne poškodí osobný automobil alebo úmyselne podpáli dom, samozrejme po tom, čo riadne uzavrel dané poistenie. Ďalším prípadom poisťovacieho podvodu sú prípady, keď osoba, ktorá poškodila svoj osobný automobil, v snahe získať peňažné plnenie od poisťovne, sa snaží vyhľadať osobu, ktorá prevezme na seba záväzok spôsobenia dopravnej nehody, čím dôjde k vyplateniu poisťovacieho plnenia vo výške škody na osobnom automobile.

V tejto súvislosti uvediem prípad poisťovacieho podvodu rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR.⁶⁷ V tomto prípade Najvyšší súd riešil obe alternatívy poisťovacieho podvodu, pokiaľ bola úmyselne vyvolaná poistná udalosť a zároveň uvedené nepravdivé údaje pri uplatnení plnenia z takejto udalostiv

Podvodové konanie obvinených spočívalo v tom, že po vopred pripravenej dopravnej nehode dňa 29. 8. 1998 sa snažili vylákať poistné plnenie za škodu, ktorá vznikla vysypaním 800 kg prepravovaného ultradisoerného prášku s obsahom diamantu s obchodným názvom UDP do rieky, hoci v skutočnosti bolo zakúpené a prepravované iba 40 kg tohto prášku. Po nahlásení tejto poistnej udalosti a uplatnení poisťovacieho plnenia za náklad UPD vo výške 130 305 408 Kč a za ušlý zisk vo výške 3 911 408 Kč odmietla Česká poisťovňa, a.s. poistné plnenie vyplatiť, nakoľko zistila, že dopravná nehoda bola vopred pripravená.

Vzhľadom na vyššie popísané konanie páchatel'ov boli všetci obvinení odsúdení podľa § 250a odst. 5 TZ k nepodmienečným trestom odňatia slobody a niektorým obvineným boli v súlade s § 49 odst. 1 TZ zároveň uložené tresty zákazu činnosti. Rozsudok Krajského súdu napadli obvinení odvolaním, ktoré Vrchný súd zamietol ako neodvôvodnené. Toto uznesenie bolo ďalej napadnuté obvinenými dovolaním.

⁶⁷ rozhodnutie NS uvedené pod spisovou značkou Tdo 614/2002

Najvyšší súd po zistení, že všetky dovolania boli podané včas, oprávnenými osobami a proti rozhodnutiu, proti ktorému je dovolanie obecné prípustné, dospel k nasledujúcim záverom. V rámci konkretizácie dovolacieho dôvodu ako trestného činu poisťovacieho podvodu niektorí obvinení v podstate zhodne uvádzajú, že právna kvalifikácia skutku ako trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst. 2 TZ je nesprávna a podstatu tejto chyby videli v tom, že ich konanie malo byť správne posúdené z hľadiska skutkovej podstaty podľa § 250a odst. 1 TZ, ktorá sa ale vzťahuje iba na zmluvné poistenie, pričom v roku 1998, kedy došlo k predmetnému konaniu, bolo poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla zákonné, nie zmluvné. Preto pokladali za správne posúdiť toto ich konanie a právne kvalifikovať podľa § 250 TZ, ktoré ale predpokladá vyjasnenie a preukázanie ďalších skutočností, najmä úmysel spôsobiť škodu a presného vymedzenia prepravovaného množstva UDP, pričom poukázali na niektoré nedostatky v doposiaľ zistených skutočnostiach.

Je nutné poukázať na fakt, že dovolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho z uskutočnených dôkazov zistili súdy prvého a druhého stupňa a ako je v posudzovanom prípade vyjadrený najmä v skutkovej vete výroku rozsudku krajského súdu, ďalej potvrdeného uznesením Vrchného súdu ako súdom odvolacím.

Podľa skutkového stavu, ktorý oba súdy vzali za preukázané, všetci obvinení s úmyslom vylákať poisťné plnenie vopred pripravili dopravnú nehodu a potom, ako ju zámerne vyvolali, uplatnili voči poisťovni nárok na poisťné plnenie. Úmyselne teda vyvolali poisťnú udalosť, uplatnili voči poisťovni nárok na poisťné plnenie, snažili sa tak vylákať poisťné plnenie v sume viac ako 5 000 000 Kč, pokúsili sa spôsobiť na cudzom majetku škodu veľkého rozsahu. Popis skutku v rozsudku prvého stupňa teda zodpovedá tomu, že konanie obvinených zodpovedalo k naplneniu znakov kvalifikovanej skutkovej podstaty, tvorenej znakmi uvedenými v § 250a odst. 2 a odst. 5 TZ, pričom tieto znaky boli plne naplnené podľa odst. 2 a v rozsahu odst. 5 boli naplnené vo forme pokusu. Preto aj právna kvalifikácia ako pokusu trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 8 odst. 1 TZ k § 250a odst. 2, 5 TZ, ku ktorým dospel aj súd prvého stupňa a ktorú potvrdil aj súd odvolací, je správna a nepochybná.

Najvyšší súd ďalej uviedol, že objektom citovaných skutkových podstat je záujem na ochrane poisťných vzťahov pred niektorými typmi podvodového konania. Vzhľadom k tomu, že idr o samostatné skutkové podstaty, hoci zaradené do jedného ustanovenia, nie je možné podmienky stanovené v jednej z nich uplatňovať pri použití druhej z nich. Jeden z rozdielov medzi skutkovými podstatami podľa § 250a odst. 1 a 2 TZ spočíva práve v skutočnosti, ktorá spôsobuje vznik chráneného poisťovacieho vzťahu. Kým ustanovenie § 250a odst. 1 TZ sa výslovne dotýka poisťnej zmluvy ako takej a umožňuje tým trestný postih iba v prípade útoku

zameraného proti vzťahom vyplývajúcim zo zmluvného poistenia dobrovoľného alebo povinného, ustanovenie podľa § 250a odst. 2 TZ nie je viazané na poistenie založené zmluvou.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti treba vyvodit' záver, že trestný postih podľa § 250a odst. 2 TZ sa uplatní v prípade akéhokoľvek poisťovacieho vzťahu, bez ohľadu na spôsob vzniknutého poistenia, teda aj na vzťah založený zákonným poistením. Preto i zákonné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla v dobe spáchania posudzovaného skutku bolo možné posúdiť aj ako poistný podvod podľa § 250a odst. 2 TZ a nie ako § 250a odst. 1 TZ.

V danom prípade je ale dôležitý aj ten záver, že dopravná nehoda bola obvinenými vopred pripravená a úmyselne vyvolaná, preto nemá charakter skutočnej poistnej udalosti a nárok na poistné plnenie od samého počiatku nevznikol. Pokiaľ teda obvinení pri uplatňovaní poisťovacieho plnenia v rozpore so skutočnosťou tiež deklarovali vyššie množstvo UDP, ako ktoré skutočne prepravovali, ide o úmyselné vyvolanie poistnej udalosti, teda o súčasť predstierania toho, že ide o poistnú udalosť, hoci chýba jej charakteristický znak, náhodilosť. Pokiaľ je vznik poistnej udalosti od počiatku fingovaný a na tomto základe je uplatňované poistné plnenie v určitej výške, nie je podstatné, v akej skutočnej výške by inak, nebyť úmyselne vyvolanej poistnej udalosti, vznikol nárok na poistné plnenie.

V danom prípade je rozhodujúca iba okolnosť, že na podklade fingovanej okolnosti bolo voči poisťovni uplatnené plnenie vo výške presahujúcej 134 mil. Kč a nie je podstatné, že bolo deklarované aj väčšie než skutočne prevážané množstvo UDP. Je tomu tak preto, že na dané poistné plnenie vôbec nevznikol nárok a preto nemá význam otázka, či výška podvodne uplatneného poisťovacieho plnenia skutočne zodpovedá výške škody, ktorá mala byť spôsobená fingovanou poistnou udalosťou na poistných hodnotách, respektívne, či poistné hodnoty dosahujú čiastky požadovaného poisťovacieho plnenia. Preto nie je právna kvalifikácia podľa § 250a odst. 2, 5 ani z tohto hradiska chybná.

Pokiaľ obvinení vo svojich dovolaniach rovnako poukazujú na možnosť posúdenia daného skutku ako obcej formy podvodu, respektívne jeho pokusu, nie je ich názor správny. Najvyšší súd konštatuje, že ustanovenie o obecnej forme podvodu je obecné k poistnému podvodu a toto považuje za ustanovenie špeciálne. V pomere špeciality sú určené ustanovenia k ochrane takých záujmov, keď majú byť takýmto špeciálnym ustanovením postihnuté určité zvláštne okruhy útokov proti tomu istému individuálnemu objektu, aby bola vystihnutá jeho zvláštna povaha a stupeň nebezpečnosti takýchto konaní pre spoločnosť. Špeciálna skutková podstata má tak zúžený dosah v pomere k obcejšej skutkovej podstate.

Obe citované skutkové podstaty sankcionujú podvodové konanie, teda uvedenie do omylu, využitie omylu alebo zamlčanie rozhodných skutočností s následným obligatórnym (§ 250 odst. 1 TZ) alebo fakultatívnym (§ 250a odst.1,2 TZ) vznikom škody. Zatiaľ čo základná skutková podstata bude naplnená v akejkoľvek oblasti ľudskej činnosti s veľkým množstvom podvodových konaní, poisťovacieho podvodu je možné sa dopustiť iba za splnenia špecifikovaných okolností, ktoré výrazne zužujú jej dosah v súvislosti s poisťnou činnosťou. Zvláštna povaha a nebezpečnosť útokov postihovaných špeciálnym ustanovením o trestnom čine poisťovacieho podvodu spočíva v tom, že v jeho základných skutkových podstatách sa nevyžaduje spôsobenie škody, pričom kvalifikované skutkové podstaty jednotlivé typy škody už charakterizujú.

Tak tomu bolo aj v posudzovanom prípade, keď konanie obvinených smerovalo k spôsobeniu škody presahujúcej 5 000 000 Kč. Preto je možné konštatovať, že znaky trestného činu podvodu podľa § 250 TZ sú obsiahnuté v právnej kvalifikácii, použité v rozsudku súdu prvého stupňa a sú rozšírené o znaky špecifické, ktoré vyjadrujú zvláštnu povahu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ odst. 2, 5 TZ. Nebol teda dôvod posudzovať predmetný skutok ako trestný čin podvodu podľa obecnej skutkovej podstaty, pretože špeciálne ustanovenie o poisťnom podvode tu má prednosť.

6.3 Objekt trestného činu podvodu podľa § 250a TZ

Vhľadom na to, že v prípade poisťovacieho podvodu ide o dve samostatné skutkové podstaty, je objektom trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.1 TZ riadne zjednávanie poisťných zmlúv a poskytovanie plnenia z nich, objektom trestného činu podvodu podľa § 250a odst. 2 TZ sa ochrana poskytuje plneniam z poisťných zmlúv bez ohľadu na to, či ide o poistenie zmluvné alebo zákonné. Obecne je možno objekt podľa § 250 odst. 1, 2 TZ charakterizovať ako cudzí majetok, teda aj majetok subjektov odlišných od poisťiteľov, ako je majetok poisťníkov a poistených, kde sú ich majetkové záujmy dotknuté poisťnými podvodmi v tom smere, že dochádza k strate poisťného.⁶⁸

6.4 Objektívna stránka trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ

Zo zákonných znakov trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.1 TZ vyplýva,

⁶⁸ Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha, Praha, 2005 str. 675

že sa vzťahuje iba na prípady zmluvného poistenia podľa § 788 a následne ObčZ a to ako dobrovoľného, tak aj povinného.⁶⁹ Medzi druhy povinného zmluvného poistenia patria najmä poistenie zodpovednosti za škodu niektorých podnikateľov prevádzkujúcich špeciálne činnosti, ako napríklad advokáti, notári, daňoví poradci, auditori, súkromní lekári, poisťovací agenti a iní. Najnovšie je povinným zmluvným poistením aj poistenie zodpovednosti prevádzkovateľov motorových vozidiel za škodu spôsobenú ich prevádzkou. Preto ustanovenie § 250a odst.1 TZ nedopadá na podvodové konania, ktoré boli uskutočnené v súvislosti so zákonným poistením podľa § 789 vety druhej ObčZ. Príkladom takéhoto poistenia je dnes napríklad zákonné poistenie zamestnávateľa za škodu spôsobenú pracovným úrazom. Preto, pokiaľ by sa páchatel dopustil podvodového jednania v súvislosti so zákonným poistením spôsobom popísaným v § 250a odst. 1 TZ, posúdime jeho konanie podľa obecných ustanovení o podvode, teda podľa 250 TZ, pokiaľ páchatel spôsobil škodu „nikoliv nepatrnou“ a páchatel obohatil seba alebo iného.

Naopak skutková podstata poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst. 2 TZ zahrňuje poistné udalosti poistenia zmluvného aj zákonného. Preto sem zahrňujeme poistné podvody spáchané pri poistení osôb, poistení majetku ako aj poistení zodpovednosti za škodu.⁷⁰

Trestná zodpovednosť za trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ, na rozdiel od obcej úpravy podvodu podľa § 250 TZ, nevyžaduje vznik škody, a to ani majetkovej, prípadne nemajetkovej povahy. Navyše k trestnej zodpovednosti sa ani nevyžaduje obohatenie páchatel'a alebo inej osoby. Spôsobenie škody je ale znakom kvalifikovaných skutkových podstát. Okolnosť, že základná skutková podstata neobsahuje a nevyžaduje spôsobenie škody, sa považuje za nedostatok právnej úpravy pri vymedzení skutkovej podstaty, pretože umožňuje trestný postih takých konaní páchatel'a, ktorým chýba dostatočný stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť. Preto treba v každom jednotlivom prípade sledovať, či a v akej miere je konanie páchatel'a nebezpečné pre spoločnosť.

V súvislosti so škodou spomeniem judikát, ktorý ako škodu spôsobenú trestným činom poisťovacieho podvodu v zmysle § 250a TZ charakterizoval ako čiastku, ktorá sa rovná rozdielu medzi skutočne poskytnutým poistným plnením na jednej strane a poistným plnením, ktoré by náležalo, keby páchatel' neuviedol nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje alebo nezamlčal podstatné údaje pri uplatnení nároku na poistné plnenie na strane druhej. Za škodu v takomto prípade nie je možné považovať celú výšku poskytnutého plnenia, pokiaľ je evidentné, že k poistnej udalosti došlo a že nárok na poistné plnenie vznikol, hoci by skutočná

⁶⁹ Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, Praha, 2001, str. 470

⁷⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1487

výška poistného plnenia bola nižšia. Z judikátu vyplýva, že hoci obvinený uviedol nepravdivé údaje o priebehu poistnej udalosti ešte neznamená, že k žiadnej poistnej udalosti nedošlo a že poistné plnenie bolo v celom svojom rozsahu neoprávnené.⁷¹

Podmienkou trestnej zodpovednosti páchatel'a za trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst. 1 TZ nie je, aby poisťovňa konala v omyle, respektívne aby konanie páchatel'a smerovalo k omylu poisťovne, na základe ktorého by poskytla poistné plnenie. K trestnosti sa rovnako nevyžaduje, aby páchatel' skutočne vylákal poistné plnenie, na ktoré mu nevznikol nárok.⁷²

Pokusom, nie prípravou trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 8 odst. 1 k § 250a Tz je konanie páchatel'a, ktorý s vedomím, že poistná udalosť bola úmyselne vyvolaná, jej vznik telefonicky oznámil, vyplnením dotazníku uplatnil nárok na vyplatenie poistného plnenia a vyvolal tak konanie, ktorého cieľom bolo získať poistné plnenie. Vývojové štádiá trestného činu, spáchaného podvodným vylákaním fingovanej poistnej udalosti, má charakter prípravy, uplatnenie nároku na poistné plnenie u poisťovne má charakter pokusu, skutočné získanie poistného plnenia má charakter dokonaného trestného činu poisťovacieho podvodu.⁷³

6.4.1 Poistná zmluva

Poistnú zmluvu v súkromnom poistení charakterizuje zákon č.37/2004 Sb., o poistnej zmluve. V prípade, že tento zákon niektoré vzťahy neupravuje, použije sa Občiansky zákonník. Poistná zmluva je definovaná ako zmluva o finančných službách, v ktorých sa poisťiteľ zaväzuje v prípade vzniku náhodilej udalosti poskytnúť v zjednanom rozsahu plnenie a poistník sa zaväzuje platiť poisťiteľovi poistné. Poistná zmluva musí vždy obsahovať určenie osoby poisťiteľa a poistníka, určenie oprávnenej osoby, určenie, či ide o poistenie škodové alebo obnosové, vymedzenie poisťovacieho nebezpečenstva a poistnej udalosti, výšku poistného, splatnosť, či ide o poistenie bežné alebo jednorázové, vymedzenie poistnej doby a doby, na ktorú je poistná zmluva uzavretá, spôsob, akým sa oprávnená osoba podieľa na výnosoch. Ohľadne všetkých týchto povinných náležitostí môže páchatel' trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.1 TZ uviesť nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje. Za zjednávanie poistnej zmluvy je treba považovať postup nielen pri uzatváraní poistnej zmluvy, ale aj postup pri zmene takejto zmluvy. Zákon o poistnej zmluve č. 37/2004 stanoví, že k uzavretiu poistnej zmluvy je potrebné, aby bol návrh prijatý v lehote, ktorú určil navrhovateľ

⁷¹ rozhodnutie NS č. 29/2003 Sb. rozh.tr.

⁷² rozhodnutie NS č. 9/2004 Sb. rozh. tr.

⁷³ rozhodnutie NS č.21/2003 Sb. rozh.tr.

a pokiaľ ju takto navrhovateľ neurčil, tak do jedného mesiaca alebo pokiaľ je podmienkou uzavretia poistnej zmluvy lekárska prehliadka, potom do dvoch mesiacov odo dňa, kedy osoba, ktorej bol návrh určený, tento návrh obdržala. Návrh poistiteľa je možné prijať aj zaplatením poistného vo výške určenej v návrhu, pokiaľ sa tak stane v stanovenej lehote. Poistná zmluva je tak uzavretá, akonáhle bolo poistné zaplatené. Ak však obsahuje prijatie návrhu, dodatky, výhrady, obmedzenia alebo iné zmeny oproti pôvodnému návrhu, považuje sa takéto prijatie za nový návrh. Rovnakým spôsobom sa postupuje aj v prípade zmeny poistnej zmluvy. Poistná zmluva musí mať vždy písomnú formu okrem prípadov, kedy zakladá poistenie s poistnou dobou kratšou ako jeden rok. Poistná zmluva je tak dvojstranným právnym úkonom. Súčasťou každej poistnej zmluvy sú aj všeobecné poistné podmienky.

6.4.2 Poistná udalosť

Poistná udalosť je podľa zákona o poistnej zmluve č. 37/2004 Sb. náhodilá udalosť, na základe ktorej vzniká povinnosť poistiteľa plniť. Vyvolanie alebo udržiavanie takejto poistnej udalosti je podstatou poist'ovacieho podvodu podľa § 250a odst.2 TZ, pričom konkrétne je definovaná vo všeobecných poistných podmienkach. Pojmovým znakom poistnej udalosti je teda jej náhodilosť, ktorá znamená, že takéto udalosť je v nejakom smere neistá, nie je jasné, či nastane, či vôbec nastane a pokiaľ je zrejmé, že nastane, nevie sa, kedy presne nastane.

Úmyselné vyvolanie poistnej udalosti je potom také konanie páchatel'a, ktorý úmyselne spôsobí konkrétnu skutočnosť, za ktorú vzniká povinnosť poistiteľa poskytnúť plnenie, napríklad zámerné havarovanie s poisteným automobilom, požiar na poistenej budove. Ide o také konanie, ktoré keby nastalo bez pričinenia páchatel'a, založilo by poistnú udalosť a následne plnenie zo strany poist'ovne.⁷⁴

Udržiavaním stavu vyvolaného poistnou udalosťou sa rozumie konanie páchatel'a, ktorý poistnú udalosť, v danom prípade ale už udalosť, ktorá nastala bez jeho pričinenia, alebo dôsledky takejto udalosti, umelo predlžuje. Predlžovaním takejto udalosti sa páchatel' pokúša zvýšiť vzniknutú škodu. K dokonaniu trestného činu poist'ovacieho podvodu ale nie je potrebné, aby k zamýšľanému zvýšeniu vzniknutej škody skutočne došlo. Trestný čin poist'ovacieho podvodu môže byť spáchaný páchatel'om v oboch jeho formách, kedy páchatel' najprv úmyselne vyvolá poistnú udalosť a potom v úmysle zvýšiť vzniknutú škodu udržiava stav vzniknutý poistnou udalosťou. Takýmto konaním je napríklad konanie páchatel'a, ktorý by umelo havaroval poisteným automobilom, potom ešte v úmysle zvýšiť škodu na havarovanom

⁷⁴ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1491

automobile rozbije ďalšie časti automobilu. Trestný čin je dokonaný ale už vyvolaním poistnej udalosti alebo udrzovaním stavu vyvolaného poistnou udalosťou, i keď ku škode na majetku či už poisťovne alebo poistníka nedošlo, teda kým nebolo poistné plnenie vyplatené. Spôsobenie škody totiž nie je pojmovým znakom tejto skutkovej podstaty.

6.4.3 Nepravdivé, hrubo skreslené, podstatné údaje

Nepravdivými údajmi je nutné rozumieť údaje, ktorých obsah vôbec nezodpovedá skutočnému stavu, o ktorom je podávaná informácia, a to i len o niektorej skutočnosti dôležitej pre uzatvorenie poistnej zmluvy.

Hrubo skreslenými údajmi sú také údaje, ktoré mylne alebo neúplne informujú o podstatných a dôležitých okolnostiach pre uzatvorenie poistnej zmluvy, čo môže viesť k zásadne nesprávnym záverom o skutočnostiach pre uzatvorenie zmluvy.

Podstatné údaje zamlčí ten, kto pri zjednávaní poistnej zmluvy neuvedie akékoľvek údaje, ktoré sú rozhodujúce alebo zásadné pre uzatvorenie takejto zmluvy, teda také údaje, ktoré by viedli, pokiaľ by boli druhej strane známe, k tomu, že poistná zmluva by nebola uzavrená alebo pokiaľ by bola uzavrená, bola by uzavrená za menej výhodných podmienok pre tú stranu, ktorá takéto údaje zamlčala alebo v prospech ktorej boli zmlčané.⁷⁵

Takýmito dôležitými údajmi môžu byť napríklad:

- pri poistení majetku údaje o stave majetku, veku takéhoto majetku, miere opotrebovania,
- pri poistení osôb to môžu byť údaje o veku osoby, o zdravotnom stave, informácie o zneužívaní návykových látok,
- údaje o poistnej hodnote, teda o celkovej možnej výške majetkovej újmy, ktorá by poistnou udalosťou mohla byť spôsobená.

6.5 Subjekt trestného činu poisťovacieho podvodu

Páchateľom tohoto trestného činu bude spravidla poistený, ale môže ním byť i poistník alebo osoba úplne iná, ktorá vyvolá úmyselne poistnú udalosť alebo úmyselne udržuje stav vyvolaný poistnou udalosťou, či už v dohode s poisteným alebo bez takejto dohody.

Pokiaľ je trestný čin poisťovacieho podvodu spáchaný v prospech obchodnej spoločnosti, nevyžaduje sa, aby páchatel mal nejakú zvláštnu spôsobilosť alebo postavenie, nie je vôbec nutné, aby bol oprávnený konať menom spoločnosti ako jej štatutárny orgán alebo z iného

⁷⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1471

titulu, preto páchatel'om trestného činu môže byť ktokoľvek. To platí aj v prípade, kedy je páchatel'om spoločník obchodnej spoločnosti. Trestná zodpovednosť za vylákanie plnenia z úmyselne vyvolanej poisťnej udalosti teda nie je dotknutá tým, že páchatel'om, ktorý takúto poisťnú udalosť nahlásil a na jej podklade uplatnil nárok na poisťné plnenie, nie je štatutárnym orgánom ani inou osobou oprávnenou konať menom spoločnosti alebo v zastúpení, v jej prospech malo byť poisťné plnenie poskytnuté.⁷⁶

Páchatel'om trestného činu podľa § 250a TZ môže byť aj fyzická osoba vykonávajúca sprostredkovateľskú činnosť v poisťovníctve, to znamená odbornú činnosť smerujúcu k uzatváraniu poisťných alebo zaisťovacích zmlúv a činností s tým spojených. Podľa zákona môžu sprostredkovateľskú činnosť v poisťovníctve za podmienok stanovených zákonom uskutočňovať na území Českej republiky poisťovací agenti a ďalej poisťovací či zaisťovací makléri.

Subjektom trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst. 2 Zz môže byť akákoľvek trestne zodpovedná osoba, teda nielen účastníci poistenia.

V prípade, kedy by sa konania naplňajúceho skutkovú podstatu trestného činu podľa § 250a odst. 1 TZ dopustila poisťovňa ako poisťiteľ, trestnú zodpovednosť by niesla tá fyzická osoba, ktorá za poisťiteľa konkrétnym spôsobom konala (§ 90 odst. 2 TZ).

6.6 Subjektívna stránka trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ

Z hľadiska subjektívnej stránky je trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ trestným činom úmyselným pre obe skutkové podstaty. K trestnej zodpovednosti za trestný čin podľa § 250a odst. 1 TZ sa na rozdiel od obecnej úpravy podvodu nevyžaduje obohatenie páchatel'a alebo inej osoby a spôsobenie škody na cudzom majetku.

Pri zjednávaní poisťnej zmluvy alebo pri uplatňovaní nároku z takejto poisťnej zmluvy postačí, že páchatel' uvedie nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje alebo podstatné údaje zamlčí. Preto je možné skonštatovať, že ani úmysel páchatel'a nemusí k takejto škode, spočívajúcej vo vylákaní poisťného, smerovať, aj keď spravidla tak tomu bude. To isté platí aj pre trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.2 TZ, kde k trestnej zodpovednosti postačí úmyselné vyvolanie poisťnej udalosti alebo udržiavanie stavu poisťnej udalosti v úmysle zvýšiť vzniknutú škodu. V danom prípade je nutné, aby takýto následok bol spôsobený

⁷⁶ rozhodnutie NS č. 21/2003 Sb. rozh. tr.

úmyselne zo strany páchatel'a. Je preto nutné dokázať, že páchatel' vedel, že vzniknutý následok má znaky poistnej udalosti a tento následok chcel spôsobiť alebo vedel, že ho môže spôsobiť a pre prípad, že sa tak stane, bol s tým uzročený.⁷⁷

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu poist'ovacieho podvodu je stanovená podľa § 250a odst. 3 až 5 TZ za rovnakých okolností, ako je tomu u obecnej skutkovej podstaty podvodu podľa § 250 odst. 2 až 4 TZ. Neprekazenie trestného činu poist'ovacieho podvodu podľa § 250 a odst. 5 TZ je trestným činom za podmienok stanovených v § 167 TZ.

6.7 Problematika právnej úpravy trestného činu poist'ovacieho podvodu

Niekoľko autorov kritizuje súčasnú podobu právnej úpravy trestného činu poist'ovacieho podvodu, ale aj úverového podvodu, podľa § 250a TZ z toho dôvodu, že dochádza k trestnému postihu konaní, ktoré takúto ochranu nevyžadujú.⁷⁸

Myslím si, že trestné právo by malo postihovať také protispoločenské jednanie, ktoré nie je možné postihnúť prostriedkami občianskoprávnymi, obchodnoprávnymi, pracovnoprávnymi. Najmä v oblasti majetkových trestných činov by mala byť uplatnená zásada subsidiarity trestného postihu, pretože trestný postih by mal byť použitý ako posledné možné riešenie a tiež v prípadoch najzávažnejších.

Trestný zákon by preto nemal poskytovať ochranu súkromnému subjektu pred negatívnymi dôsledkami toho, že nejaký ďalší súkromný subjekt nesprávne odhadne podnikateľské riziko, že nie je schopný ukontrolovať si situáciu pri uzatváraní poistnej zmluvy.

Je možné poukázať na ústavnosť § 250a TZ, ktorú riešil Ústavný súd ČR vo svojom náleze č.PI ÚS 5/2000 zo dňa 20.2.2001 v súvislosti s čl. 11 odst. 1 LZPS. Tento nálež Ústavného súdu ČR je významný najmä preto, že v ňom súd reaguje na námietky, že zavedením širšej trestnej zodpovednosti za konanie smerujúce voči poist'ovňam, teda že je porušená rovnosť ochrany všetkých subjektov.

Ustanovenie § 250a TZ podľa navrhovateľa chráni majetok určitých súkromných subjektov –poist'ovní výrazne prísnejšie a podstatne rozdielnym spôsobom než majetok ostatných osôb, podstatou úpravy v § 250a TZ je tak ochrana majetku poist'ovní proti širokému okruhu trestných činov v porovnaní s ochranou majetku iných subjektov a to predovšetkým preto, že skutková podstata trestného činu podľa § 250a TZ neobsahuje úmysel seba alebo iného

⁷⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1489

⁷⁸ Jelínek, J.: Trestní novelizace v letech 1997-1999, 1. vydání, Linde, Praha, 2000, str.91

obohatiť ku škode cudzieho majetku a spôsobiť tak na takomto majetku škodu „nikoliv nepatrnou“. Znak spôsobenia škody je iba okolnosťou použitia vyššej trestnej sadzby, kde postačí zavinenie z nedbalosti. Majetok poisťovní je tak chránený aj proti konaniu, ktorým vznikla škoda iba z nedbalosti, na rozdiel od ostatných osôb. Právny zástupca navrhovateľa vo svojej replike na stanoviská predsedov Poslaneckej snemovne a senátu odmietol argument, podľa ktorého konania, ktoré nesú znaky poisťovacieho podvodu, sú trestné aj podľa existujúcej úpravy, ale spravidla sa nedokáže, preto je to ďalším dôvodom kriminalizácie prípravých jednaní v § 250a TZ. Ústavný súd sťažnosť zamietol.

Svoje rozhodnutie odôvodnil najmä tým, že konštrukcia skutkovej podstaty poisťovacieho podvodu ako deliktu predčasne dokonaného podvodu vo forme prípravy, teda zároveň ako činu ohrozovacieho, predstavuje z hľadiska trestnopolitického, teda pri hľadaní odpovede na otázku, čo kriminalizovať, štandardný postup zákonodarcu. Dokumentujú to aj príklady zo zahraničia. Zákonný orgán tak pracuje všade tam, kde trestnoprávna úprava neumožňuje účinný postih činov, po materiálnej stránke takej kvality, na ktorú už nestačia inštrumenty iných, teda mimotrestných právnych odvetví. Inak povedané, pokiaľ zákonodarca sankcionuje porušenie oznamovacej povinnosti pri uzatvorení poisťovej zmluvy, potom v prípade uvedenia nepravdivých alebo hrubo skreslených údajov či zamlčanie podstatných údajov za vyššie uvedených okolností, nastupuje subsidiárne sankcia trestnoprávna.

Ďalej nález Ústavného súdu uvádza, že dôvodom tejto skutočnosti je to, že najmä poistenie majetku je v poslednom čase zneužívané k protiprávnemu získaniu následného poistného plnenia, teda potreba kriminalizovať ako trestný čin dokonaný aj delikty dokonané predčasne v štádiu prípravy. Uvedeným spôsobom odôvodnené rozšírenie trestnej ochrany cudzieho majetku je opreté o ústavne akceptovateľné verejné hodnoty obsiahnuté v čl. 11 odst. 1 Listiny, pokiaľ zákonodárca zintenzívňuje trestnú ochranu predjednaním, ktoré znamená v podstate zneužitie inštitútu poistenia majetku, ako je tomu aj inde v zahraničí.

Ústavný súd síce pripustil, že konštrukcia trestného činu podľa § 250a TZ uľahčuje orgánom činným v trestnom konaní dokazovanie naplnenia znakov skutkovej podstaty tohoto trestného činu, tým ale nedochádza k presunu povinnosti objasňovať rovnako pozorne okolnosti svedčiace v prospech obvineného z orgánov činných v trestnom konaní na obvineného. Ústavný súd tvrdí, že ohrozenie majetku alebo jeho porucha spôsobené poistným podvodom sú vo svojej reálnej podobe typicky závažnejšie ako poruchy vyvolané obecným podvodom podľa § 250 TZ, kde previazanosť rôznych subjektov poistenia chýba. Preto je trestnopoliticky žiaduce a nutné, aby bola existujúca objektívna nerovnosť v dopadoch obecného a poisťovacieho podvodu vyrovnaná trestnoprávnou úpravou.

7. Úverový podvod podľa § 250b TZ

V tejto práci som už spomenula, že rozsiahla novela trestného zákona z roku 1997 priniesla do trestného zákona nové skutkové podstaty, najmä skutkovú podstatu trestného činu úverového podvodu. Dôvodom vytvorenia tejto skutkovej podstaty bolo, že ako obecný podvod nebolo možné do konca roku 1997 kvalifikovať konanie páchatel'a, ktorý vylákal úver od banky pod nepravdivou zámienkou, ale po subjektívnej stránke muselo byť preukázané, že páchatel'ov úmysel od samého začiatku spočíval v nesplatení jeho záväzku alebo nesplnení záväzku v stanovenej lehote. K dokázaniu obecného podvodu sa preto vyžadovalo samotné priznanie obvineného, ktoré sa v praxi vyskytovalo iba zriedka. Po vytvorení a zavedení novej skutkovej podstaty úverového podvodu podľa § 250b TZ sa k trestnosti páchatel'a vyžaduje, že využije niečí omyl alebo zamlčí podstatné skutočnosti.

7.1 Vymedzenie skutkovej podstaty trestného činu úverového podvodu

Trestného činu úverového podvodu sa dopustí a trestom odňatia slobody až na dva roky, zákazom činnosti alebo peňažným trestom bude potrestaný ten, kto:

- a) „při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé nebo hrubě skreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí“ (§ 250b odst. 1 TZ),
- b) „bez souhlasu věřitele nebo jiné oprávněné osoby použije úvěr, subvenci nebo dotaci na jiný než určený účel“ (§ 250b odst. 2 TZ).

Ustanovenie § 250b TZ obsahuje dve samostatné skutkové podstaty, podvod úverový a podvod subvenčno-dotačný.

Konstrukcia úverového podvodu je zhodná s poisťným podvodom, ide tu o ohrozovací čin, kde znakom skutkovej podstaty nie je vyvolanie poruchy, ani konkrétne ohrozenie chráneného objektu. Poruchové následky rieši rovnako ako u poisťovacieho podvodu až kvalifikovaná skutková podstata. Základné ustanovenie skutkovej podstaty úverového podvodu je nastavené ako predčasne dokonaný trestný čin, teda ako zvláštna forma prípravy, kde postačuje iba samotné uvedenie nepravdivého alebo hrubo skresleného údajja.

K trestnej zodpovednosti za trestný čin podľa § 250b odst. 1 alebo 2 TZ, na rozdiel od obecného trestného činu podvodu podľa § 250 TZ, nie je treba vznik škody, a to ako majetkovej, tak aj nemajetkovej povahy, nevyžaduje sa ani obohatenie páchatel'a. Dokonca sa

nevyžaduje ani úmysel takúto škodu spôsobiť alebo obohatiť seba alebo iného, aj keď spravidla tomu tak bude.

Zaujímavý je aj fakt, že vedľa úverového podvodu je tu aj ustanovenie o podvode subvenčnom a dotačnom, pričom ekonomický rozdiel medzi úverom ako takým a dotáciou či subvenciou je značný. Rozdiel spočíva najmä v tom, že pri úvere je dlžník povinný požičané peniaze vrátiť, zatiaľ čo oprávnený pri subvencii a dotácii peniaze nevracia.

7.2 Objekt trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ

Individálnym objektom trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ je cudzí majetok v oblasti úverovania a poskytovania subvencií a dotácií a sekundárnym objektom sú hospodárske záujmy.⁷⁹

7.3 Objektívna stránka trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ

Ustanovenie § 250b TZ sa zaoberá zmluvou o úvere, pričom pojmy ako úver, úverová zmluva, subvencie a dotácie trestný zákon nikde neupravuje. Ide tak o blanketné ustanovenie, ktoré odkazuje na mimotrestné právne predpisy. Úver a úverová zmluva sú kľúčovými pojmami tohoto ustanovenia a preto venujem pozornosť aj ich definovaniu.

7.3.1 Úver

Zákon č. 21/1992 Sb., zákon o bankách, vymedzuje pojem úver v ustanovení § 2 odst. 2 písm. b) tak, že úverom sa rozumie dočasné poskytnutie peňažných prostriedkov v akejkoľvek forme. Úver ako taký je veľmi široký pojem a v literatúre sa môžeme stretnúť s množstvom jeho definícií. Jeho ekonomickou podstatou je časové rozlíšenie medzi poskytnutím plnenia a obdržaním protiplnenia. Všeobecne môžeme úver charakterizovať ako dočasný poskytnutie prostriedkov v akejkoľvek forme. Z daného nám ďalej plynie, že vlastne každý prípad, kedy dodávateľ súhlasí s odložením platby alebo rozloží platbu na splátky potom, ako dodal tovar, je svojou podstatou úverom. Preto je nutné úver v zmysle úverového podvodu odlišiť od tovarového úveru alebo dodávateľského úveru, ktoré vznikajú na základe zmluvne dohodnutých platobných podmienok. Kupujúci má tak možnosť nakladať s tovarom ešte predtým, ako dôjde k samotnému zaplateniu.

⁷⁹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněná a přepracovaná vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1495

7.3.2 Úverová zmluva

Úverová zmluva je upravená v obchodnom zákonníku v ustanoveniach § 497 až § 507 ako absolútny obchod. Ku vzniku takejto zmluvy postačí dohoda aspoň o podstatných náležitostiach podľa § 269 odst. 1 ObchZ, teda o záväzku jednej strany poskytnúť na žiadosť druhej strany v jej prospech peňažné prostriedky, určenie výšky poskytovaných peňažných prostriedkov a záväzok druhej strany poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky. O úverovú zmluvu podľa obchodného zákonníka pôjde ale iba vtedy, pokiaľ sa strany zmluvy dohodnú na obsahu, ktorý zahŕňa všetky podstatné náležitosti úverovej zmluvy stanovené v základnom ustanovení § 497 ObchZ bez ohľadu na povahu účastníkov záväzkového vzťahu.⁸⁰

Veriteľom, stranou ktorá sa zaväzuje na základe úverovej zmluvy poskytnúť peňažné prostriedky, je spravidla banka. Banka je podľa zákona o bankách právnickou osobou, ktorá prijíma vklady od verejnosti a poskytuje úvery, pričom k výkonu týchto činností potrebujú získať povolenie pôsobiť ako banka. Žiadny iný subjekt nesmie bez povolenia pôsobiť ako banka, prijímať vklady a poskytovať úvery, pokiaľ zvláštny zákon nestanoví niečo iného. Vyhradenou činnosťou bánk je tak prijímanie vkladov a poskytovanie úverov, samotné poskytovanie úverov teda nebude činnosťou len bánk. Preto aj poskytovanie úveru inou osobou ako bankou bez prijímania vkladov od verejnosti nevyžaduje povolenie. Ani z právnej úpravy poskytovania úveru podľa § 497 a následne ObchZ nie je možné dôvodiť, že jediným oprávneným subjektom k poskytovaniu úveru je banka.

Možnosť prijímať vklady od verejnosti umožňuje zákon č.87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech, ktoré môžu podľa § 1 odst. 3 tohoto zákona prijímať vklady a poskytovať úvery na podporu hospodárstva svojich členov. Preto z dikcie jednotlivých zákonov môžeme dôvodiť, že poskytovanie úveru z vlastných voľných prostriedkov teda nie je právne obmedzené a nevyžaduje tak povolenie Českej národnej banky, pokiaľ nejde o banku. Poskytovanie úveru ako činnosť sa teda vyskytuje v bežnom živote jednotlivých ľudí, ktorí si vypožičiavajú peňažné prostriedky pre svoje potreby, častejšie sa ale stretávame s poskytovaním úveru podnikateľom. Pri poskytnutí úveru si teda môžu veritelia stanoviť úrok po dohode s dlžníkom, pri tomto úverovom vzťahu sa páchatel môže dopustiť trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.⁸¹

⁸⁰ Dedič a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Díl IV, Polygon, Praha, 2002, str. 3509

⁸¹ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1495

7.3.3 Zjednávanie úverovej zmluvy

Za zjednávanie úverovej zmluvy v zmysle § 250b odst. 1 Zz je treba rozumieť postup pri uzatváraní úverovej zmluvy.⁸² Dikcia zákona „pri zjednávaní úverovej zmluvy“ umožňuje dôvodiť, že nepôjde len o samotnú úverovú zmluvu, ale aj ďalšie činnosti, ktoré súvisia s úverovou zmluvou ako napríklad zjednávanie zaistenia pohľadávky, zjednávanie zástavných zmlúv k nehnuteľnostiam, zaistenie záväzku postúpením pohľadávky, zaistenie prostredníctvom ručiteľa. Vzhľadom na to, že výška a druh úveru sú vždy uvedené v zmluve o úvere rovnako ako aj v zástavnej zmluve či v zmluve o zaistení, ktoré sú vždy súčasťou zmluvy o úvere, je možné konštatovať, že pod trestnú zodpovednosť môžeme zahrnúť aj nepravdivé údaje pri zjednávaní zaistenej pohľadávky z poskytnutého úveru.

Pokiaľ samotná úverová zmluva stanoví, spravidla sa tak aj deje, že úver je možné použiť iba k určitému účelu, môže veriteľ obmedziť poskytovanie peňažných prostriedkov iba na plnenie záväzkov dlžníka prevzatých v súvislosti s týmto účelom. Samotné účelové určenie poskytnutia peňažných prostriedkov musí byť preto výslovne v zmluve o úvere stanovené, inak bude dlžník oprávnený použiť ich k ľubovoľnému účelu. V prípade, že došlo k poskytnutiu úveru na konkrétne stanovený účel od veriteľa a v prípade zneužitia účelového úveru zo strany dlžníka, dochádza k podstatnému porušeniu zmluvy, kde veriteľ má právo od takejto zmluvy odstúpiť a právo požadovať, aby dlžník vrátil peňažné prostriedky s úrokmi, alebo aby zaplatil zmluvnú pokutu.

Uzatváranie zmlúv o úvere bankami sa spravidla uskutočňuje na základe úverových podmienok, ktoré majú povahu jednostranného prejavu vôle banky, ktoré podrobne a v rámci dispozitívnej povahy zmluvy o úvere upraveném v obchodnom zákonníku, upravujú práva a povinnosti zmluvných strán, teda tvoria tiež obsah zmluvy. Takéto úverové podmienky je treba vzhľadom na obchodný zákonník považovať za obchodné podmienky ostatné, v žiadnom prípade nie za obchodné podmienky všeobecné, preto s nimi musí byť dlžník oboznámený, alebo mu musia byť pri uzatváraní zmluvy známe, alebo musia byť neoddeliteľnou súčasťou zmluvy.

Trestná zodpovednosť podľa § 250b TZ o úverovom podvode môže vzniknúť len v súvislosti so zmluvou o úvere, extenzívny výklad, ktorý by analogicky chránil aj napríklad zmluvu o pôžičke, sa nepripúšťa a to práve vzhľadom na ustanovenie § 250b TZ, ktoré výslovne chráni subvencie, dotácie a najmä „zjednávanie úverovej zmluvy“. Pritom ale

⁸² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str.1496

nezáleží, či je takýto úver poskytovaný na podnikateľské účely alebo nie, fyzickej alebo právnickej osobe.

Je nutné si v danej súvislosti uvedomiť, že uzatváranie už spomínanej zmluvy o pôžičke, prípadne inej nepomenovanej zmluvy podľa § 51 ObčZ alebo § 269 odst. 2 ObchZ, ktoré sú podobne ako zmluva o úvere, právnym titulom vzniku záväzkového vzťahu, nie je úplne bez trestnoprávnej ochrany. V takomto prípade prichádza do úvahy trestný postih podľa § 250 TZ, teda o obecnom podvode, ktorý ale vyžaduje spôsobenie škody „nikoliv nepatrnej“ a obohatenie samotnej osoby páchatel'a alebo iného. Preto, pokiaľ nie je presne známa povaha zmluvy, je nutné túto otázku vyriešiť ako otázku predbežnú podľa § 9 odst. 1 TrŘ, je plne v kompetencii súdu a takúto otázku si súd vyrieši sám.

Konštrukcia skutkovej podstaty trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ je pomerne úzka, pretože taxatívne stanoví iba úverovú zmluvu a na iné zmluvné typy sa tak vzťahovať nemôže, nie je možné preto pod ustanovenie § 250b odst. 1 TZ subsumovať aj konanie súvisiace so zjednávaním iného typu zmluvy. Rovnako aj úverová zmluva, ktorá nebola uzavretá na základe obchodného zákonníka, sem patriť nebude.

Navyše zákonom č. 321/2001 Sb. o niektorých podmienkach zjednávania spotrebiteľského úveru, bola do českého právneho poriadku zaradená smernica Rady EU 87/102/EHS, zaoberajúca sa spotrebiteľským úverom. Spotrebiteľským úverom sa na základe vyššie uvedeného zákona rozumie poskytnutie peňažných prostriedkov alebo odložená platba. Spotrebiteľom sa pre účely zákona rozumie fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení zmluvy nekoná v rámci svojej podnikateľskej alebo obchodnej činnosti a v jej prospech je spotrebiteľský úver zjednaný. Z uvedeného vyplýva, že spotrebiteľský úver tak bude poskytnutý na základe iných zmluvných typov ako je zmluva o úvere v zmysle 497 a následne ObchZ. Najčastejšiou formou takýchto zmlúv v praxi sú leasingové zmluvy. Preto v takýchto prípadoch vôbec nepôjde o trestnú zodpovednosť podľa § 250b Tz o úverovom podvode, ale je možný vznik trestnej zodpovednosti na základe § 250 TZ o obecnom podvode, kde je nutný vznik škody a obohacovací prvok.

7.3.4 Dotácie

Dotáciou rozumieme spravidla pravidelný prídelenie peňazí, najčastejšie poskytovaný obciam, niektorým úradom, ale rovnako fyzickým či právnickým osobám. Za splnenia stanovených podmienok sa môžu zo štátneho rozpočtu poskytnúť finančné prostriedky vo forme príspevkov, dotácií či návratnej finančnej výpomoci (zákon č. 47/2002 Sb. o podpore malého a stredného podnikania). Spravidla sa poskytujú účelové dotácie, ktoré môžu byť použité iba na stanovené

účely a podliehajú potom ročnému zúčtovaniu so štátnym rozpočtom. Pokiaľ je účel dotácie stanovený, musí byť aj dodržaný, peňažné prostriedky nie je možné použiť na iné aktivity a nevyčerpané prostriedky je nutné vrátiť. Účelové dotácie majú formu bežných dotácií, ktoré sa spravidla poskytujú obciam, alebo kapitálových dotácií, ktorými sa financujú investičné záujmy štátu.⁸³

7.3.5 Subvencie

Subvenciou sa rozumie finančná podpora, poskytovaná z verejných prostriedkov a podobne ako u dotácie, rozlišujú sa subvenie účelové a neúčelové. Právne predpisy nepoužívajú pojem subvenia alebo dotácia celkom presne a niekedy dochádza k zamieňaniu týchto pojmov.

Za nepravdivé údaje uvedené v súvislosti so zjednaním úverovej zmluvy alebo so žiadosťou o poskytnutie subvencie alebo dotácie v zmysle § 250b odst. 1 TZ sa považujú údaje, ktorých obsah vôbec nezodpovedá skutočnému stavu, o ktorom je informácia podávaná a to hoci aj o jedinej dôležitej informácii, rozhodnej pre uzatvorenie úverovej zmluvy alebo pri poskytnutí dotácie alebo subvencie. Z daného vyplýva, že nie každý nepravdivý údaj bude významný vzhľadom na dané ustanovenie.⁸⁴

Hrubo skreslenými sú také údaje, ktoré mylne alebo neúplne informujú o podstatných okolnostiach pre uzatvorenie úverovej zmluvy alebo pre poskytnutie subvenie či dotácie, čo môže viesť k nesprávnym záverom napríklad o finančnej situácii páchatel'a. Úverového podvodu sa napríklad dopustí páchatel', ktorý dosiahne poskytnutie úveru od banky na základe hrubo skreslených informácií, ktoré sa týkajú návratnosti úveru, pokiaľ už pri samotnom poskytnutí úveru je návratnosť tohto úveru minimálna, alebo konanie páchatel'a, ktorý v snahe získať čo najvyšší úver, zámerne nadhodnotí cenu zastavenej nehnuteľnosti.

Podstatné údaje zamlčí ten, kto pri zjednávaní úverovej zmluvy alebo pri poskytovaní dotácie alebo subvenie neposkytne akékoľvek údaje, ktoré sú rozhodné, zásadné alebo podstatné, teda také informácie, ktoré keby boli druhej strane známe, by spravidla viedli k tomu, že by dotácia, subvenia alebo úverová zmluva nebola uzavretá buď vôbec, alebo ak by uzavretá bola, podmienky v nej by boli pre páchatel'a nepriaznivejšie.⁸⁵

Ustanovenie § 250b odst. 2 TZ je samostatnou skutkovou podstatou, ktorá sa vzťahuje k použitiu úveru, subvencie alebo dotácie na iný účel bez súhlasu veriteľ'a alebo inej oprávnenej

⁸³ Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, str. 68 a 69

⁸⁴ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1500

⁸⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 1500

osoby. Preto sa táto skutková podstata dotýka v zásade iba účelových úverov, účelových dotácií alebo účelových subvencií. Preto sa v rámci dokazovania treba zamerať aj na zistenie, aký bol stanovený účel, či prípadne účel použitia peňažných prostriedkov stanovený bol. Predpokladom trestnej zodpovednosti páchatel'a je teda použitie účelového úveru, dotácie alebo subvenie na iný účel bez súhlasu oprávnenej osoby, ktorá takýto súhlas odmietla udeliť, alebo o takýto súhlas páchatel' nepožiadala vôbec, alebo konal úplne bez vedomia oprávnenej osoby.

Finančné prostriedky poskytnuté podnikateľovi zo štátneho rozpočtu na stanovený účel nie je možné považovať za cudziu zverenú vec, preto ani úmyselné svojvoľné použitie týchto prostriedkov k inému než určenému účelu nemôže byť trestným činom sprenevery podľa § 248 TZ.⁸⁶

7.4 Subjektívna stránka trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ

Trestný čin podľa § 250b TZ vyžaduje úmyselné zavinenie (§ 4 TZ), pričom postačí úmysel nepriamy (§ 4 písm. b) TZ). Úmysel tu ale nemusí smerovať k spôsobeniu škody. Páchatel' tohoto trestného činu bude trestne zodpovedný aj v prípade, že riadne spláca svoj úver v stanovených lehotách, veriteľovi žiadna škoda nevníkne, páchatel' ale vedome a úmyselne predstiera okolnosti, ktoré nie sú v súlade so skutočným stavom vecí.

Prísnejší postih za trestný čin úverového podvodu je stanovený podľa § 250b odst. 3 až 5 TZ za rovnakých podmienok, ako je tomu aj u obecnej skutkovej podstaty podvodu podľa § 250 odst. 2 až 4 TZ. Trestné je aj neprekazenie trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ za podmienok stanovených v § 167 TZ.

Škodu však nie je možné rozumieť ako výšku úveru, získaného trestným činom úverového podvodu bez ohľadu na to, či páchatel' takýto úver spláca alebo nie. Pokiaľ páchatel' trestného činu koná spôsobom uvedeným v § 250b odst. 1 alebo 2 TZ, ale so zámerom dodržať podmienky úverovej zmluvy, teda svoj úver riadne spláca, nie je možné dôjsť k záveru, že na strane veriteľ'a ide o škodu v zmysle § 250 odst. 3,4 alebo 5 TZ. Škodou je až skutočný majtkový úbytok na strane veriteľ'a, ktorý vznikol nesplácaním úveru, prípadne i neuspokojenie pohľadávky realizáciou záruky zaist'ovaného úveru, pokiaľ k tomu došlo v príčinnej súvislosti s konaním páchatel'a uvedeným v § 250b odst. 1 alebo § 250b odst. 2 TZ.

⁸⁶ rozhodnutie č. 55/2003 Sb. soud. rozh. a stan.

Takýto páchatel' môže svojím konaním naplniť iba formálne znaky základnej skutkovej podstaty trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ.⁸⁷

Najvyšší súd judikoval, že ak vznikli prekážky až po uzatvorení úverovej zmluvy, ktoré bránili dlžníkovi splniť záväzok z úveru a ktoré nemohol v dobe uzatvárania zmluvy predvídať a bol by inak schopný záväzok splniť, alebo že nebol schopný peniaze vrátiť, ale z rôznych dôvodov k tomu nedošlo, potom jeho konanie nie je možné považovať za trestný čin úverového podvodu podľa § 250b TZ. Následné konanie dlžníka, ktorý uskutočnil také majetkové dispozície, ktorými plne alebo pomerne znemožnil uspokojenie pohľadávky svojho veriteľa, by podľa okolností mohlo byť posudzované ako trestný čin poškodzovania veriteľa podľa § 256 TZ alebo trestným činom zvyhodňovania veriteľa podľa § 256a TZ.⁸⁸

Vylákание potrebných dokladov o cudzej nehnuteľnosti pod nepravdivou zámienkou a poskytnutie tejto nehnuteľnosti bez súhlasu jeho vlastníka ako zástavu na zaistenie úveru môže byť posudzované iba ako trestný čin podvodu podľa § 250 TZ spáchaného na úkor vlastníka.⁸⁹

7.5 Subjekt trestného činu úverového podvodu podľa § 250b TZ

Páchatel'om trestného činu úverového podvodu podľa § 250b odst.1 TZ spáchaného zjednaním úverovej zmluvy môže byť iba strana zmluvy, čo je dlžník, veriteľ alebo fyzická osoba, konajúca za veriteľa. V podstate môžu byť páchatel'om osoby na oboch stranách tohoto zmluvného vzťahu. V praxi bude spravidla najčastejšie páchatel'om dlžník, teda osoba, ktorá sa stáva dlžníkom až v okamžiku, keď čerpá úver a má povinnosť podľa zmluvy vrátiť peňažné prostriedky a zaplatiť dohodnuté úroky.

V prípade veriteľa, právnickej osoby (spravidla banky), teda osoby, ktorá peňažné prostriedky, k poskytnutiu ktorých sa zaviazala, skutočne poskytla, by mohlo ísť o trestnú zodpovednosť len u niektorej z fyzických osôb pri zjednávaní úverovej zmluvy, ktorá uvádza nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje o podmienkach plnenia úverovej zmluvy, alebo môže zamlčať niektoré podstatné údaje zo všeobecných úverových podmienok, ktoré sú súčasťou zmluvy.

Pokiaľ ide o spáchanie trestného činu v súvislosti s poskytovaním subvencie alebo dotácie, môže byť páchatel'om jej príjemca, ktorý bez súhlasu oprávnenej osoby použije peňažné prostriedky na iný než vopred dohodnutý účel, teda žiadateľ, fyzická osoba či oprávnený

⁸⁷ uznesenie NS zo dňa 23.6.1999, sp.zn. 7 Tz 84/99

⁸⁸ rozhodnutie NS č. 38/2001 Sb. rozh.tr.

⁸⁹ rozhodnute NS č. 22/2003-T 506

zástupca právnickej osoby, ktorý za právnickú osobu koná, ktorá konkrétnu žiadosť o poskytnutie subvencie či dotácie vyplňuje a pritom uvedie v žiadosti nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje alebo podstatné údaje zamlčí.

Osoba, ktorá účastníkovi úverovej zmluvy opatrí potrebné nepravdivé podklady, môže byť iba pomocníkom v zmysle § 10 odst. 1 písm. c) TZ, pričom pomoc je dokonaná až v okamžiku, keď sa páchatel', účastník zmluvy, o čin aspoň pokúsi. Konanie takejto osoby je potom možné kvalifikovať ako pomoc k trestnému činu úverového podvodu podľa § 10 ods. 1 písm. c) TZ k § 250b odst. 1 TZ, pričom sa vychádza z tzv. akcesority účastníctva, z ktorého plynie, že pre trestnosť účastníka podľa § 10 TZ sa predpokadá organizovanie, návod, pomoc, ale predovšetkým to, že trestný čin, na ktorom sa účastník podieľal, bol dokonaný alebo sa dostal aspoň do štádia pokusu. Pokiaľ by nedošlo aspoň k pokusu zo strany hlavného páchatel'a, nie je ani konanie účastníka trestné. Dovtedy nie je možné hovoriť ani o účastníkovi na trestnom čine, pretože tým sa stáva osoba až vtedy, keď došlo aspoň k pokusu trestného činu hlavného páchatel'a, ku ktorému pomoc smerovala, pretože tam, kde nie je trestný čin, nemôže byť ani pomoc na ňom.⁹⁰

Páchatel'om trestného činu podľa § 250b odst. 2 TZ je v prípade účelového úveru dlžník, ktorý použije prostriedky v rozpore so stanoveným účelom zmluvy bez ohľadu na dôvody, ktoré ho k tomu viedli. V prípade subvencie alebo dotácie môže byť páchatel'om príjemca takejto subvencie alebo dotácie, ktorý ich použil v rozpore so stanoveným účelom. V prípade právnických osôb bude zodpovedná fyzická osoba podľa § 90 odst. 2 TZ.

7.6 Posúdenie tzv. bezúročného úveru

Vzhľadom na vyššie charakterizovaný úverový podvod, je zaujímavé poukázať na definíciu základného ustanovenia zmluvy o úvere, uvedenú v § 497 a následne v obchodnom zákonníku: „Zmluvou o úvere sa zaväzuje veriteľ, že na požiadanie dlžníka poskytne v jeho prospech peňažné prostriedky do určitej čiastky a dlžník sa zaväzuje poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úrok“. Vzhľadom na citáciu tohoto ustanovenia je ale nutné pripomenúť, že podľa § 263 odst. 2 ObchZ sa strany nemôžu odchýliť od základných ustanovení v tejto časti a od ustanovení, ktoré predpisujú povinnú písomnú formu právneho úkonu. Nie je nutné pochybovať o tom, že vyššie uvedené ustanovenie je ustanovením základným, pretože to vyplýva z jeho označenia v obchodnom zákonníku, diel piaty, záväzkové vzťahy zvláštne.

⁹⁰ rozhodnutie č. 27/2001 Sb. rozh. tr.

Zmluva označená ako zmluva o úvere, ale neobsahujúca záväzok zaplatiť za poskytnuté peňažné prostriedky úroky, nemá povahu zmluvy o úvere.⁹¹ K podstatným náležitostiam zmluvy o úvere teda patrí poskytnutie peňažných prostriedkov dlžníkovi, záväzok dlžníka peňažné prostriedky vrátiť a zaplatenie úroku. Preto je zaujímavé vyriešiť otázku, či stanovenie nulových úrokov je v súlade s definíciou zmluvy o úvere podľa obchodného zákonníka.

Vzhľadom k tomu, že úroky sú podstatnou náležitosťou úverovej zmluvy, si myslím, že výška úroku musí byť stanovená aspoň ako minimálna čiastka. Tým bude možné vzniknutý záväzkový právny vzťah subsumovať pod ustanovenie o zmluve o úvere podľa obchodného zákonníka. Je to dôležité aj z toho hľadiska, že jedine úverová zmluva, uzavretá podľa ustanovenia o úverovej zmluve podľa obchodného zákonníka, môže založiť trestnú zodpovednosť úverového podvodu podľa § 250b TZ, kde k trestnosti páchatel'a sa nevyžaduje spôsobenie škody ani obohacovací prvok. Preto tzv. bezúročný úver, i keď uzavretý ako záväzkový právny vzťah podľa obchodného zákonníka, ktorý by mohol vzniknúť napríklad ako nepomenovaná zmluva podľa § 51 ObchZ, by nemohol založiť trestnú zodpovednosť za úverový podvod podľa § 250b TZ. V takomto prípade ale nie je vylúčená zodpovednosť páchatel'a za podvod podľa § 250 TZ, teda obecný podvod, kde sa ale vyžaduje spôsobenie škody „nikoliv nepatrnej“ a obohatenie páchatel'a alebo inej osoby. Tieto skutočnosti bude treba ale dokázať.

8. Charakteristika podvodového jednania v trestnom zákone Slovenskej republiky

8.1 Všeobecná charakteristika nového trestného zákona

V Slovenskej republike bol dňa 20. mája 2005 schválený a prijatý trestný zákon s účinnosťou od 1. januára 2006. Prijatím tohoto trestného zákona sa právna úprava v oblasti trestného práva začína odlišovať od doteraz podobnej právnej úpravy v Českej republike. Vzhľadom k tomu, že po vzniku samostatných republík obe prebrali zákon č. 140/1961 Sb., trestný zákon, bola právna úprava v oblasti trestného práva po niekoľko rokov takmer zhodná. Jednotlivé odchýlky sa v trestnom zákone v SR a v ČR objavili prijatím čiastočných novelizácií trestných zákonov. Samotný základ však bol v oboch republikách zhodný.

⁹¹ Dedič a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Díl IV, Polygon, Praha, 2002, str. 3509

Prijatím nového trestného zákona v SR sa ale situácia mení. Legislatívny zámer trestného zákona a trestného poriadku, schválený vládou SR 31. mája 2000 uznesením č. 385, poukazuje na základné nedostatky doterajšej právnej úpravy, poukazuje na fakt, že hoci bol trestný zákon niekoľkokrát novelizovaný a tieto novely priniesli výrazné zmeny, zásadnejšie sa ale nezmenili základné zásady, na ktorých bol zákon vybudovaný a nezmenila sa ani systematika a štruktúra zákona. Navyše boli prijaté trestnoprávne normy mimo trestného zákona. Prijatím nového trestného zákona na prahu 21. storočia má dôjsť k reflektovaniu reality spoločenského života na dostatočne dlhú dobu, aby sa zároveň uplatnil princíp stability právneho poriadku v oblasti trestného práva v SR.

Nová kodifikácia vychádza z ideového zámeru, že ochranu práv a slobôd občanov, ako aj ochranu ich života, zdravia a majetku, ochranu demokratického štátneho a spoločenského zriadenia, je treba dosiahnuť predovšetkým mimotrestnými prostriedkami, prostriedky trestného práva treba použiť až v krajných prípadoch. Potlačovať kriminalitu je možné najúčinnšie vytvorením vhodného systému prevencie a represie.

Nový trestný zákon nahradzuje materiálne chápanie trestného činu jeho formálnym chápaním. Vypustil sa pojem spoločenská nebezpečnosť, preto na naplnenie znakov trestného činu je potrebné splnenie dvoch podmienok, jednak musí ísť o protiprávny čin, jednak jeho znaky musia byť uvedené výlučne v trestnom zákone (iné zákony v budúcnosti nebudú obsahovať skutkové podstaty trestných činov, trestný čin proti mieru sa napríklad do trestného zákona preberá zo zákona na ochranu mieru).

Trestný zákon upustil od jednotného poňatia trestného činu a zavádza bipartíciu. Trestným činom je prečin alebo zločin. Vychádza sa z odstupňovania typovej závažnosti trestných činov. Za prečin je označený každý trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, kde horná hranica trestu odňatia slobody neprevyšuje 5 rokov, zločinom je potom trestný čin, kde horná hranica trestu odňatia slobody prevyšuje 5 rokov. V takomto prípade sa potom môže vyskytnúť prípad, kedy základná skutková podstata bude prečinom, zatiaľ čo kvalifikovaná skutková podstata je už zločinom.

Ďalšie významné zmeny spomeniem veľmi krátko. Vzhľadom na trestnú zodpovednosť sa veková hranica znížila z pätnásť na štrnásť rokov. Podľa trestného poriadku sa u páchatel'ov vo veku 14 až 15 rokov skúma mentálna vyspelosť obligatórne. Došlo k rozšíreniu okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, zaviedla sa definícia dovoleného rizika, predefinovali sa súhlas poškodeného a plnenie úlohy agenta. Hoci sa v Slovenskej republike viedla diskusia o zavedení trestnej zodpovednosti aj pre právnické osoby, táto sa do trestného zákona nedostala, preto i naďalej je možná iba trestná zodpovednosť fyzickej osoby. Trestný zákon rozširuje

katalóg trestov o trest domáceho väzenia a trest povinnej práce, snaží sa tak umožniť súdom vo väčšej miere siahat' po alternatívnych trestoch, nepodmienečný trest odňatia slobody treba uplatniť iba vtedy, pokiaľ iné, menej závažné prostriedky boja proti zločinnosti zlyhali. V osobitnej časti sa zmenila systematika, dôraz sa kladie na trestné činy proti životu a zdraviu, trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti, katalóg uzatvárajú trestné činy vojenské.

8.2 Druhy podvodných jednaní podľa nového trestného zákona

Skutkové podstaty jednotlivých trestných činov podvodných konaní upravujú ustanovenia § 221 až § 228 TZ. Systematicky sú zaradené do hlavy štvrtej zvláštnej časti zákona s názvom trestné činy proti majetku. Táto hlava bola v poslednom desaťročí v pôvodnom trestnom zákone niekoľkokrát novelizovaná, preto skutkové podstaty boli do nového trestného zákona prebraté. Druhovým objektom majetkových trestných činov je ochrana majetku, vlastníctva ako aj nehmotné statky. Podvodové konanie a jednotlivé jeho formy v spoločenskom živote upravujú ustanovenia § 221 podvod, § 222 úverový podvod, § 223 poisťovací podvod, § 224 kapitálový podvod, § 225 subvenčný podvod, § 226 neoprávnené obohatenie, § 227 podvodný úpadok a § 228 zavinený úpadok.

8.2.1 Podvod podľa § 221 TZ

Trestného činu podvodu sa dopustí a trestom odňatia slobody až na dva roky sa potrestá ten, kto na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu.

Skutková podstata trestného činu podvodu je definovaná podobne ako v českom práve, neobsahuje ale konanie páchatel'a, ktorý by zatajil rozhodné skutočnosti. Objektom trestného činu podvodu je ochrana majetku. Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, druhá osoba na základe takéhoto omylu uskutoční majetkovú dispozíciu, čím vznikne škoda na majetku a takýmto konaním páchatel' obohatí seba alebo iného. Škodou na cudzom majetku je ujma majetkovej povahy, pôjde preto nielen o zmenšenie majetku, ale aj o ušlý zisk. Obsahom škody môže byť nielen peňažná suma, ale aj vec, konanie a opomenutie, ktoré má určitú majetkovú hodnotu. Pri definovaní škody a jej výšky sa použijú ustanovenia § 124 až § 126 TZ. Škodou je nielen ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku, ale aj iná ujma, ktorá je v príčinnej súvislosti s trestným činom, rovnako ako aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom. Ušlý zisk je nutné posúdiť tak, že jeho výška sa stanoví tak, že poškodenému by naň vznikol nárok vzhľadom na

okolnosti a svoje pomery, alebo ktorý by mohol odôvodnene dosiahnuť. V druhom prípade teda postačí, keď poškodený preukáže, že určitý zisk v danej výške mohol dosiahnuť, pokiaľ by nedošlo k podvodovému konaniu páchatel'a. Trestný zákon v ustanovení § 125 TZ fixne charakterizuje výšky jednotlivých škôd. Škodou malou je škoda prevyšujúca sumu 8 000 Sk. Na rozdiel od českej právnej úpravy sú ostatné kategórie škôd stanovené nie pevnou peňažnou sumou, ale ako násobky malej škody. Väčšia škoda je stanovená minimálne desaťnásobkom malej škody, značná škoda predstavuje stonásobok takejto sumy a škoda veľkého rozsahu je minimálne päťstonásobok takejto sumy. Výška škody sa určí podľa ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, obvykle predáva. Inak sa vychádza pri stanovení výšky škody z účelne vynaložených nákladov na obstaranie takej veci alebo uvedenia do predošlého stavu. Pokiaľ by nebolo možné výšku škody takto určiť, alebo pokiaľ by boli pochybnosti o jej správnosti, stanoví sa jej výška na základe odborného vyjadrenia alebo potvrdenia právnickej osoby, ktorej pôsobnosť alebo predmet činnosti poskytuje záruku objektívnosti určenia škody alebo ujmy, inak sa určí na podklade znaleckého posudku. Zákonodárca pri stanovení výšky škody, podľa môjho názoru, vychádzal z praxe, kedy sa preukázalo a dokázalo podvodové konanie páchatel'a, poškodeného ale súd odkázal s jeho nárokom na náhradu vzniknutej škody na občianskoprávny spor. V danom prípade sa súd v rámci občianskoprávneho sporu často zaoberá opäť otázkami, ktoré už boli vyriešené v trestnom konaní, ako napríklad či ide o osobu poškodenú, z akého titulu poškodený žiada náhradu škody a iné, čím možno dochádza k zbytočnej dvojitej práci súdov. Naskytá sa ale otázka, či právnická osoba mimo organizácie súdnictva poskytuje dostatočnú záruku objektívnosti a nezávislosti v prípade, že výšku škody má stanoviť na základe odborného vyjadrenia alebo potvrdenia. Znalecký posudok sa podľa konštrukcie ustanovenia má vyžiadať až potom, ak nie je možné určiť výšku škody pomocou právnickej osoby. Obávam sa, že nezávislosť právnickej osoby môže byť ľahšie ohrozená ako nezávislosť súdneho znalca. Nepravdivý znalecký posudok, ktorým znalec nepravdivým údajom o okolnosti, ktorá má význam pre osobu, ktorej sa úkon týka, je možné trestne potrestať podľa ustanovenia § 347 TZ. Nepravdivé odborné vyjadrenie alebo potvrdenie vydané právnickou osobou v prospech alebo neprospech poškodeného podobným spôsobom upravené v trestnom zákone nie je.

Jednotlivými formami trestnej činnosti podvodu sa zaoberal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky. Kupujúci na základe ústne uzatvorenej kúpnej zmluvy prevzal a užíval osobné motorové vozidlo, pričom ale odmietol zaplatiť predávajúcemu požadovanú cenu plnenia. Najvyšší súd uviedol, že ak zmluvná strana, kupujúci, na základe ústne uzatvorenej kúpnej zmluvy o predaji osobného motorového vozidla odmieta zaplatiť plnenie požadované druhou

zmluvnou stranou, predávajúcim, tvrdiac, že cena plnenia bola dohodnutá v nižšej výške, samotným týmto konaním nenapĺňa pojmové znaky trestného činu podvodu. V danom prípade treba preukázať, že kupujúci uviedol do omylu alebo využil omyl predávajúceho a spôsobil tak na cudzom majetku škodu nie malú.⁹²

Iným konaním páchatel' podpísal vyhlásenie, že nevykonáva žiadnu podnikateľskú činnosť ani inú relevantnú činnosť, v dôsledku čoho poberal zvýšenie tarifného platu za nepodnikanie. Najvyšší súd uviedol, že z hľadiska naplnenia znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu „vedie niekoho do omylu“ nie je rozhodujúce, že obvinený poberá zvýšenie tarifného platu napriek skutočnosti, že je držiteľom živnostenského oprávnenia, pretože samotné oprávnenie na výkon podnikateľskej činnosti nemožno samo o sebe považovať za podnikanie v zmysle obchodného zákonníka. Rozhodujúce v danom prípade je, či obvinený na podklade živnostenského oprávnenia podnikateľskú činnosť skutočne vykonáva a túto skutočnosť zatajil pred kompetentným orgánom v úmysle, aby dosiahol priznanie a vyplatenie zvýšenia tarifného platu.⁹³

Obvinený na základe zmluvy o dielo prijal preddavok od objednávateľa diela, dohodnutý predmet plnenia nerealizoval, zálohy nevrátil a tieto použil v rozpore so zmluvami. Okresný súd obžalovaného sprostil obžaloby pre spáchanie trestného činu sprenevery, lebo obvinený si neprisvojil vec, ktorá mu bola zverená, pretože prevzatú zálohu treba považovať za vlastníctvo zhotoviteľa-obžalovaného a s touto zálohou mohol manipulovať podľa vlastného uváženia. Najvyšší súd zrušil rozsudok prvého stupňa a prikázal mu, aby danú vec v potrebnom rozsahu znova prejednal a rozhodol. Generálny prokurátor totiž vyslovil pochybnosť, či v danom prípade došlo k dostatočnému zisteniu skutkového stavu a k možnému preklasifikovaniu trestného činu sprenevery na podvod. V danom prípade je nutné skúmať, či obvinený nekonal v úmysle seba alebo iného obohatiť ku škode na cudzom majetku uvedením iného do omylu alebo využitím omylu iného.⁹⁴

Subjektom trestného činu podvodu môže byť ktokoľvek, subjektívna stránka vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a, rovnako ako v českej právnej úprave.

Kvalifikované skutkové podstaty sú, podobne ako v českej právnej úprave, odstupňované na základe výšky spôsobenej škody. Za pozornosť stojí kvalifikovaná skutková podstata § 221 odst. 3 písm. b) TZ, kde je možné páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody na tri až desať rokov, pokiaľ sa trestného činu podvodu dopustí z osobitného motívu, alebo ustanovenie § 221

⁹² uznesenie NS SR sp. zn.3 Tz 26/2000

⁹³ rozhodnutie NS SR sp. zn. 5 Tz 2/2001

⁹⁴ rozsudok NS SR sp. zn. 3 Tz 17/2001

odst. 3 písm. c) TZ, pokiaľ sa ho páchatel' dopustí závažnejším spôsobom konania. Osobitný motív charakterizuje ustanovenie § 140 TZ, ktorý taxatívne charakterizuje jeho formy. Sú to spáchanie trestného činu na objednávku, z pomsty, v úmysle zakryť alebo uľahčiť iný trestný čin, z národnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti a nakoniec so sexuálnym motívom. V praxi by sa mohlo jednať o prípad, kedy páchatel' vyláka napríklad cenné obrazy za účelom ich vystavenia v miestnej galérii od ich majiteľa, pričom uviedol majiteľa do omylu a jeho úmyslom bolo tieto obrazy ďalej previesť na japonského podnikateľa. Japonský podnikateľ využil služby obvineného, ktorý pracuje v miestnej galérii a k majiteľovi obrazov mal bližší vzťah. Páchatel' uviedol majiteľa obrazov do omylu tým, že ho presvedčil, že obrazy budú vystavené v galérii, obohatil iného a spôsobil na majetku majiteľa škodu.

Závažnejší spôsob konania definuje ustanovenie § 138 TZ, ktorým sa rozumie páchanie trestného činu so zbraňou, po dlhší čas, surovým alebo trýznivým spôsobom, násilím, hrozbou bezprostredného násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy, vlámaním, lšťou, využitím tiesne, neskúsenosti, odkázanosti alebo podriadenosti, porušením dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatel'ovho zamestnania alebo postavenia, organizovanou skupinou alebo na viacerých osobách.

Na základe základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu sú následne konštruované špeciálne skutkové podstaty trestných činov podvodu a to úverového, poisťovacieho, kapitálového a subvenčného.

8.2.2 Úverový podvod podľa § 222 TZ

Trestného činu úverového podvodu sa dopustí a trestom odňatia slobody na jeden až päť rokov sa potrestá ten, kto vyláka od iného úver alebo zabezpečenie úveru tým, že ho uvedie do omylu v otázke splnenia podmienok na poskytnutie alebo na splácanie úveru, a tak mu spôsobí malú škodu.

Ojektom trestného činu úverového podvodu je cudzí majetok pri poskytovaní a zabezpečovaní úveru.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý uvedie iného do omylu pri poskytovaní úveru alebo zabezpečenia úveru. Páchatel' uvedie iného do omylu pri posudzovaní podmienok splnenia na poskytnutie úveru alebo ich splácania, pričom spôsobí malú škodu. Slovenská právna úprava je širšia v tom zmysle, že úverom nie len úver podľa obchodného zákonníka.

Konanie páchatel'a je trestné v súvislosti so získaním úveru alebo zabezpečením úveru. Trestný zákon tak postihuje tie konania, ktorými sa páchatel' snaží získať peňažné prostriedky

vo forme úveru, ako aj konania páchatel'a v súvislosti so zabezpečením úveru. Páchatel' uvádza iného do omylu, teda sám jedná aktívne tým, že vyvolá omyl. Na rozdiel od základnej skutkovej podstaty trestného činu podvodu skutková podstata úverového podvodu neobsahuje znak „využije niečí omyl“, predpokladá sa teda, že osoba poskytujúca úver je dostatočne kvalifikovaná. Páchatel' môže uviesť iného do omylu tak, že poskytuje informácie, ktoré nie sú pravdivé, nezodpovedajú skutočnosti. Omyl sa musí týkať otázky splnenia podmienok na poskytnutie úveru alebo splácanie úveru. Pri splnení podmienok na poskytnutie úveru tak páchatel' môže uviesť osobu poskytujúcu úver alebo zabezpečenie úveru do omylu napríklad tak, že dostatočne neinformuje o výške svojich záväzkov, neposkytne dostatočné informácie o už čerpaných úveroch, nadhodnotí výšku svojich príjmov, nadhodnotí cenu nehnuteľnosti v súvislosti so zabezpečením úveru v snahe získať vyšší úver, než na aký by mal nárok. V súvislosti so splnením podmienok na splácanie úveru uvedie páchatel' do omylu iného napríklad tak, že mu neposkytne informácie o vysokých záväzkoch, ktoré mu majú v budúcnosti vzniknúť a tým nebude schopný plne a včas splácať úver, prijme splátkový kalendár, o ktorom vie, že za žiadnych okolností nie je schopný takýto splátkový kalendár plniť v snahe získať nižšie úroky. Je nutné si uvedomiť, že páchatel' môže uviesť do omylu nielen osobu poskytujúcu úver, ale aj osobu poskytujúcu zabezpečenie úveru. V praxi totiž nemusí byť osoba poskytujúca úver a osoba poskytujúca zabezpečenie úveru jedna a tá istá osoba.

Konaním páchatel'a musí vzniknúť u osoby poskytujúcej úver alebo zabezpečenie úveru aspoň malá škoda, inak nepôjde o trestný čin. Malou škodou je škoda aspoň vo výške 8 000 Sk. Znakom skutkovej podstaty trestného činu úverového podvodu podľa § 222 TZ je teda na rozdiel od českej trestnoprávnej úpravy aj spôsobenie škody. Tým slovenský trestný zákon trestne nepostihuje konania, kde stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je veľmi malý. Podľa § 222 TZ sa nepotresce páchatel', ktorý síce uviedol osobu poskytujúcu úver alebo zabezpečenie úveru do omylu v súvislosti so splnením podmienok na poskytnutie alebo splácanie úveru, svoj úver ale riadne plní, čím osobe poskytujúcej úver alebo zabezpečenie úveru nevznikla žiadna škoda. Príkladom môže byť konanie páchatel'a, ktorý pri podpisovaní zmluvy o úvere poskytne ako záruku za úver nehnuteľnosť, ktorej cena je v skutočnosti nižšia ako deklarovaná výška. Páchatel' svoj úver riadne a včas spláca, na majetku osoby poskytujúcej úver nevznikla škoda. Podľa slovenskej trestnoprávnej úpravy by sme nemohli páchatel'a stíhať pre trestný čin podľa § 222 TZ úverového podvodu, pretože nenaplnil všetky znaky skutkovej podstaty, nespôsobil žiadnu škodu. Konanie páchatel'a by ale v tomto prípade naplnilo všetky znaky skutkovej podstaty podľa § 250b TZ úverového podvodu podľa českého práva.

Subjektom tohoto trestného činu môže byť ktokoľvek a po subjektívnej stránke sa vyžaduje úmyselné konanie.

Za pozornosť stojí aj kvalifikovaná skutková podstata podľa § 222 odst. 2 TZ, ktorá prísnejšie postihuje toho, kto ako zamestnanec, člen, štatutárny orgán zástupca alebo iná osoba, oprávnená konať za toho, kto úver poskytuje, umožní získať úver tomu, o kom vie, že nespĺňa podmienky na jeho poskytnutie. V danom prípade kvalifikovaná skutková podstata vyžaduje špeciálny subjekt. Postihuje tak konanie páchatel'a, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je vysoký, pretože zamestnanci ako aj iné vyššie uvedené osoby majú povinnosť chrániť osobu poskytujúcu úver.

8.2.3 Poist'ovací podvod podľa § 223 TZ

Poist'ovací podvod spácha a trestom odňatia slobody na jeden až päť rokov sa potrestá, kto vyláka od iného poistné plnenie tým, že ho uvedie do omylu v otázke splnenia podmienok na jeho poskytnutie a tak mu spôsobí malú škodu.

Objektom trestného činu poist'ovacieho podvodu je ochrana cudzieho majetku v súvislosti s poistným plnením. Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý uvedie iného-poist'ovňu do omylu pri splnení podmienok na uplatnenie poist'ovacieho plnenia. Páchatel' v snahe získať poistné plnenie, na ktoré mu v skutočnosti nevznikol nárok, alebo pokiaľ mu nárok vznikol, vznikol by v inej výške, uvádza poist'ovňu do omylu, poskytuje poist'ovni také informácie, ktoré nezodpovedajú skutočnosti, sú skreslené alebo neúplné. Uviesť iného-poist'ovňu do omylu ohľadne splnenia podmienok na poskytnutie poistného plnenia je možné tak, že páchatel' úmyselne poskytuje nepravdivé skutočnosti, prípadne rozhodné skutočnosti neposkytne vôbec. V súvislosti s poistením majetku páchatel' uvedie napríklad väčší rozsah škody na budove, aká v skutočnosti vznikla za účelom získania vyššieho poistného plnenia a takéto poistné plnenie aj získa. Je treba si uvedomiť, že trestný čin poist'ovacieho podvodu, rovnako ako v prípade úverového podvodu, je dokonaný až vylákaním poistného plnenia a vznikom malej škody.

V porovnaní s českou trestnoprávnou úpravou je slovenská úprava užšia v tom zmysle, že trestné je iba konanie páchatel'a, súvisiace s vylákaním poistného plnenia, teda trestne postihuje až konečnú fázu poist'ovacieho vzťahu. Konanie, ktorým by páchatel' napríklad uvádzal nepravdivé údaje ohľadne rozhodných skutočností pri vzniku poist'ovacieho vzťahu, teda pri zjednávaní poistnej zmluvy, by nemohlo byť trestne postihnuté. České trestné právo by takéto konanie potrestalo na základe ustanovenia § 250a odst. 1 TZ, v slovenskej právnej úprave by sme mohli uvažovať o potrestaní páchatel'a na základe obecnej skutkovej podstaty trestného

činu podvodu podľa § 221 TZ. Ďalším rozdiel spočíva v tom, že slovenské trestné právo ako znak skutkovej podstaty obsahuje pojem škoda, bez vzniku škody nie je možné uvažovať o trestnom stíhaní, na rozdiel od českého práva, kde škoda pojmovým znakom skutkovej podstaty poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ nie je a jej vznik sa preto nevyžaduje, čo možno považovať, podľa môjho názoru, za nedostatok úpravy poisťovacieho podvodu v českom práve, pretože tým dochádza k trestnému potrestaniu aj tých konaní páchatel'a, ktoré vykazuje nižší stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť.

Subjektom tohoto trestného činu môže byť ktokoľvek, subjektívna stránka vyžaduje úmyselné konanie.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu poisťovacieho podvodu sú definované rovnako ako pri úverovom podvode, kvalifikovaná skutková podstata podľa § 223 odst. 1 TZ vyžaduje opäť špeciálny subjekt.

8.2.4 Kapitálový podvod podľa § 224 TZ

Kapitálový podvod spácha a trestom odňatia slobody na jeden až päť rokov sa potrestá ten, kto:

- a) v prospektoch alebo iných propagačných materiáloch alebo prehľadoch týkajúcich sa majetkových pomerov alebo výnosov podniku vo vzťahu k väčšiemu počtu osôb uvádza nepravdivé údaje alebo nereálne údaje o výnosoch investovania alebo o majetkových pomeroch podniku, do ktorého sa má investovať, *v súvislosti s ponukou, predajom alebo rozširovaním cenných papierov alebo iných listín, ktoré sľubujú účasť na majetkových výnosoch podniku* (§ 224 odst.1 alinea 1 TZ),
- b) v prospektoch alebo iných propagačných materiáloch alebo prehľadoch týkajúcich sa majetkových pomerov alebo výnosov podniku vo vzťahu k väčšiemu počtu osôb uvádza nepravdivé údaje alebo nereálne údaje o výnosoch investovania alebo o majetkových pomeroch podniku, do ktorého sa má investovať, *v súvislosti s ponukou zvýšiť výnosy investovania* (§ 224 odst.1 alinea 2 TZ),
- c) *kto nevýhody takéhoto investovania zamlčí* (§ 224 odst.1 alinea 3 TZ).

Vo svojej podstate ide o predčasne dokonaný trestný čin kapitálového podvodu, nakoľko postihuje konanie páchatel'a, ktorý uvádza nepravdivé údaje alebo nereálne údaje bez ohľadu na to, či neskôr vznikne škoda alebo nie, to znamená bez ohľadu na vznik poruchy. Škoda je pojmovým znakom v kvalifikovaných skutkových podstatách, čo pozorujeme aj v trestnom práve ČR pri definovaní skutkových podstát úverového a poisťovacieho podvodu. Ďalej môžeme povedať, že ide o čin hromadný, nakoľko páchatel' musí uviesť nepravdivé alebo

nereálne údaje väčšiemu počtu osôb, uviesť takéto údaje jednej osobe nepostačuje na trestnú zodpovednosť.

Objektom trestného činu kapitálového (investičného) podvodu je ochrana cudzieho majetku pri investovaní.

Ad a): Objektívna stránka trestného činu spočíva v konaní páchatel'a, ktorý uvedie nepravdivé údaje alebo nereálne údaje v prospektoch alebo iných dokumentoch podniku za účelom ponuky, predaja alebo rozširovania cenných papierov alebo iných listín. Prospekty sú dokumenty, ktoré vypracováva podnik pri rôznych investičných aktivitách. Páchatel' tak podáva chybnú informáciu potenciálnym budúcim investorom. Nepravdivé údaje alebo nereálne údaje sa môžu týkať všetkých informácií, ktoré obsahuje prospekt a iné súvisiace dokumenty, napríklad o majetku a záväzkoch, výnosoch a nákladoch, zámery a ciele v podnikateľskom pláne. Táto skutková podstata tak chráni zdravé investičné prostredie.

Ad b): Druhá samostatná skutková podstata je veľmi podobná prvej, súvisí ale s konaním páchatel'a pri zvyšovaní výnosov investovania.

Ad c): Tretia samostatná skutková podstata postihne takého páchatel'a, ktorý nevýhody investovania zamlčí, neposkytuje síce nepravdivé údaje alebo nereálne údaje, zamlčí však skutočnosti rozhodné pre investora a tým ovplyvní jeho rozhodovanie.

Subjektom trestného činu je ten, kto poskytuje prospekty alebo iné dokumenty podniku, v zásade to však môže byť ktokoľvek. Po subjektívnej stránke sa vyžaduje úmysel, páchatel' tak úmyselne poskytuje nepravdivé alebo nereálne údaje alebo nevýhody investovania zamlčí, úmysel páchatel'a ale nemusí smerovať ku vzniku škody alebo obohateniu seba alebo iného, aj keď tomu však v zásade bude.

8.2.5 Subvenčný podvod podľa § 225 TZ

Skutková podstata subvenčného podvodu obsahuje v jednotlivých ustanoveniach tri samostatné skutkové podstaty. Objektom tohoto trestného činu je ochrana cudzieho majetku pri poskytovaní dotácií, subvencií, príspevkov alebo iných plnení z verejných rozpočtov alebo štátneho fondu.

Ad a): Objektívna stránka podľa § 225 odst. 1 TZ spočíva v tom, že páchatel' uvedie do omylu iného v otázke splnenia podmienok poskytnutia alebo použitia dotácie, subvencie, príspevku alebo iného plnenia podľa všeobecne záväzného predpisu, ktoré sa poskytujú zo štátneho rozpočtu, rozpočtu verejnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce a tak vyláka dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie. Obecne záväzný právny predpis je tak blanketnou normou, ktorá stanoví podmienky poskytnutia

subvencií, dotácií ako aj príspevkov a iných platieb. Páchateľ uvedie do omylu inštitúcie a organizácie, ktorých právomocou a kompetenciou je o daných platbách rozhodnúť. Páchateľ uvedie do omylu takúto organizáciu alebo inštitúciu tým, že poskytne informácie, ktoré nezodpovedajú skutočnosti a vyláka tak dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie, na ktoré by mu nárok nevznikol buď vôbec, alebo pokiaľ by vznikol, ich výška by bola iná, prípadne by dané platby získal za menej výhodných podmienok. Znakom skutkovej podstaty je aj taxatívny výpočet verejných rozpočtov alebo fondov, z ktorých sa dané dávky poskytujú. Preto je skutková podstata trestného činu subvenčného podvodu v porovnaní s českou trestnoprávnou úpravou užšia. Na druhej strane sa subvenčný podvod dotýka okrem dotácií a subvencií tiež na príspevky a iné plnenia, kým trestné právo ČR chráni iba dotácie a subvencie. Navyše sa k trestnej zodpovednosti páchatel'a podľa § 225 odst. 1 TZ v SR vyžaduje, aby konkrétnu dávku vylákal, trestný čin je tak dokonaný až samotným vylákaním dávky, kým subvenčný alebo dotačný podvod podľa § 250b odst. 1 TZ v ČR je charakterizovaný ako predčastne dokonaný trestný čin. Škoda, ako v SR tak aj v ČR, je znakom iba kvalifikovaných skutkových podstát. Subjektívna stránka podľa § 225 TZ v SR vyžaduje úmyselné konanie, ktoré sa musí vzťahovať aj na zložku, kedy páchatel' uvádza iného do omylu. Preto si páchatel' musí byť vedomý, že podmienky poskytnutia dávok nespĺňa.

Ad b): Trestného činu subvenčného podvodu podľa § 225 odst. 2 TZ sa dopustí, kto neoprávnene získanú dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie zo štátneho rozpočtu, rozpočtu verejnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce použije v rozsahu väčšom na iný ako určený účel. Objektívna stránka tak spočíva v konaní páchatel'a, ktorý použil dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie v rozpore so stanoveným účelom. Možno sledovať určitú analógiu s § 250b odst. 2 TZ v ČR. Okrem vyššie spomenutých rozdielov v oblasti množstva dávok a taxatívneho výpočtu verejných rozpočtov a fondov je zásadný rozdiel v jednotlivých trestnoprávných úpravách v SR a ČR v tom, že podľa práva v SR nie každé konanie páchatel'a, ktorý použil dávky na iný účel, bude trestné, hranicou trestnej zodpovednosti a znakom skutkovej podstaty je „použitie v rozsahu väčšom“. Opäť využijeme § 125 odst. 1 TZ, ktorý stanoví, že rovnaké hľadiská ako pri kategorizácii škody sa použijú i tam, kde trestný zákon hovorí o prospechu, hodnote veci a rozsahu činu. Preto za „väčší rozsah“ v zmysle § 125 odst.1 TZ považujeme minimálne sumu 80 000 Sk. Trestné právo v ČR postihuje aj konanie páchatel'a, ktorý by získal dotáciu vo výške napríklad 8 000 českých korún a túto by použil v rozpore so stanoveným účelom. Pojmovým znakom skutkovej podstaty nie je škoda a jej vznik, preto k trestnej zodpovednosti postačí samotné použitie daných dávok, dotácií a subvencií v rozpore s účelom.

Ad c): Trestného činu sa podľa § 225 odst. 3 TZ dopustí ten, kto uvedené dotácie, subvencie, príspevky alebo iné plnenia z verejných rozpočtov alebo štátnych fondov, umožní získať, pričom subjektom je špeciálny subjekt-zamestnanec, člen, zástupca alebo osoba oprávnená konať za toho, kto dané dávky poskytuje. Podobná úprava v trestnom zákone ČR chýba.

8.2.6 Neoprávnené obohatenie podľa § 226 TZ, podvodný úpadok podľa § 227 TZ a zavinený úpadok podľa § 228 TZ

Všetky tieto skutkové podstaty majú spoločné to, že ide o špecifické druhy podvodu.

Ad a): Trestného činu neoprávneného obohatenia sa dopustí, kto na škodu cudzieho majetku obohatí seba alebo iného tým, že neoprávneným zásahom do technického alebo programového vybavenia počítača, automatu alebo iného podobného prístroja alebo technického zariadenia, slúžiaceho na automatické uskutočňovanie predaja tovaru, zmenu alebo výber peňazí, alebo na poskytovanie platených výkonov, služieb, informácií či iných plnení dosiahne, že tovar, služby alebo informácie získa bez požadovanej úhrady alebo peniaze získa neoprávnene a spôsobí tým na cudzom majetku malú škodu. Tento trestný čin je spáchaný neoprávneným zásahom do hardveru alebo softveru počítača alebo iného elektronického prístroja. Týmto konaním páchatel' obohatí seba alebo iného a spôsobí na cudzom majetku škodu formami, ktoré sú uvedené vyššie. Mohli by sme sem zaradiť napríklad konanie páchatel'a, ktorému sa podarí neoprávnene z bankomatu získať sumu 10 000 Sk.

Ad b): Trestného činu podvodového úpadku sa dopustí ten, kto spôsobí úpadok právnickej osoby alebo koná v úmysle spôsobiť úpadok právnickej osoby, v ktorej je štatutárnym orgánom alebo prokuristom tak, že majetok tejto právnickej osoby či len z časti použije na založenie inej právnickej osoby alebo získanie majetkovej účasti v inej právnickej osobe v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech. Objektom tohoto trestného činu je ochrana majetku právnickej osoby pred takzvaným prelievaním kapitálu medzi právnickými osobami. Objektívna stránka spočíva v tom, že páchatel' spôsobí úpadok (§ 227 odst. 1 alinea 1 TZ) alebo koná v úmysle spôsobiť úpadok (§ 227 odst. 1 alinea 2 TZ) právnickej osoby preto, aby finančné prostriedky použil na založenie inej právnickej osoby, alebo získal majetkovú účasť v už založenej právnickej osobe. V prvom prípade spôsobí úpadok, v druhom prípade ide o predčasne dokonaný trestný čin, kedy k samotnému úpadku právnickej osoby ešte nedôjde, ale páchatel' v tomto úmysle konal. Znakom skutkovej podstaty je špeciálny subjekt, páchatel'om môže byť alebo člen štatutárneho orgánu alebo prokurista. Subjektívna stránka vyžaduje úmyselné konanie, páchatel' úmyselne spôsobuje úpadok alebo koná v úmysle úpadok spôsobiť v blízkej budúcnosti.

Ad c): Objektom trestného činu zavineného úpadku podľa § 228 TZ je ochrana cudzieho majetku v súvislosti s úpadkom. Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý spôsobí úpadok a vo väčšom rozsahu zmarí uspokojenie jej veriteľ'a konaním nižšie uvedeným. Páchatel' tak kumulatívne musí nielen spôsobiť úpadok, ale aj zmariť uspokojenie veriteľ'a, samotné spôsobenie úpadku preto nepostačuje. Páchatel' môže v zásade konať jedným z daných spôsobov:

- a) bez zodpovedajúceho finančného krytia investuje do stratového obchodu,
- b) prijme alebo poskytne z hľadiska majetkových pomerov právnickej osoby nevýhodný úver,
- c) na škodu veriteľ'a právnickej osoby zničí, poškodí, daruje, zatají alebo inak odstráni čo aj len sčasti majetok tejto právnickej osoby,
- d) väčšiu časť príjmov z podnikania právnickej osoby použije na vlastnú osobnú spotrebu,
- e) príjem z podnikania právnickej osoby vloží čo aj len z časti do lotérií, hier, alebo stávk.

Skutková podstata podľa § 228 odst. 2 TZ predstavuje ohrozovací delikt, keď páchatel' koná spôsobom uvedeným v základnej skutkovej podstate, ale úpadok právnickej osoby bol odvrátený len poskytnutím príspevku alebo iným opatrením orgánu štátu, územnej samosprávy alebo verejnoprávnej inštitúcie, ku ktorým neboli tieto orgány povinné.

9. Záver

Skutková podstata trestného činu podvodu má postihnúť širokú škálu konaní, ktoré sa v praxi vyskytujú. Novela trestného zákona č. 257/1997 Sb. tak, ako som už uviedla vo svojej práci, zaviedla dve špeciálne skutkové podstaty trestných činov poisťovacieho a úverového podvodu. Dôvodová správa k tejto novele stanovila, že stávajúca právna úprava dostatočne nezodpovedá hospodárskej a spoločenskej realite, pretože sa často trestné činy nedokážu.

V súčasnosti sa čoraz častejšie diskutuje o pripravovanej rekodifikácii trestného práva. Hovorí sa nielen o zmene v systematike trestných činov, ale aj o účelovosti jednotlivých skutkových podstatí. Je nutné preto očakávať, že niektoré súčasné skutkové podstaty trestných činov budú zrušené, iné budú zmenené, niektoré nové skutkové podstaty sa do trestného zákona zavedú. Preto by mohlo dôjsť aj k zmene znenia doterajšej skutkovej podstaty poisťovacieho a úverového podvodu, mohli by sa definovať nové špecifické formy podvodu. Podľa môjho názoru by sa mal nový trestný zákon sústrediť na odstránenie niektorých nedostatkov v už existujúcich skutkových podstatách poisťovacieho a úverového podvodu. Myslím si, že zavádzanie nových, špeciálnych druhov podvodu, nie je potrebné. Z hľadiska kriminologického a trestnoprávneho je nutné vždy sledovať, či jednotlivé podvodové konania, ktoré by mali byť predmetom špeciálnych skutkových podstatí, sú v spoločnosti časté a trvalé, aký stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť takéto konanie predstavuje, aký je typový druh daného podvodového konania a či dané konanie nie je možné subsumovať pod obecnú úpravu podvodu.

Domnievam sa, že skutkovej podstate obecného podvodu podľa § 250 TZ nie je čo vyčítať. Páchateľ sa dopustí podvodu tým, že uvedie niekoho do omylu, využije niečí omyl alebo zamlčí podstatné skutočnosti, ku škode na cudzom majetku obohatí seba alebo iného a vznikne tak škoda „nikoliv nepatrná“. Svojou podstatou ide o trestný čin obohacovací, kde pojmovým znakom je vznik škody. Konanie, kde ku vzniku škody nedošlo, hoci inak napĺňa ostatné znaky skutkovej podstaty podvodu, nebude trestným činom, pretože stupeň nebezpečnosti činu je nepatrný. Je zaujímavé si všimnúť, že skutková podstata podvodu je podobne formulovaná aj v novelizovanom trestnom zákone SR. Skutková podstata obecného podvodu je formulovaná takmer rovnako, nezahrňuje ale konanie páchatel'a, ktorý by zamlčoval podstatné skutočnosti, je v tomto smere užšia. Zaujímavá je formulácia kvalifikovanej skutkovej podstaty, keď páchatel' koná podvod z osobitného motívu. Prísnejšie sa tak potrestá napríklad páchatel', ktorý koná z pomsty alebo s úmyslom zakryť alebo uľahčiť iný trestný čin. Je nesporné, že konanie

páchateľa z osobitného motívu vykazuje vyšší stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť, preto aj z hľadiska spravodlivosti potrestania je na mieste zvýšená trestná sadzba trestu odňatia slobody. Preto by trestný zákon v tomto smere mohol byť inšpiráciou pripravovanej kodifikácie trestného zákona v ČR. Naopak, za negatívum trestného zákona v SR v oblasti právnej úpravy obecného podvodu považujem to, že trestný zákon za spáchanie trestného činu podvodu ukladá iba tresty odňatia slobody.

Skutková podstata trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 250a TZ je charakterizovaná v českom trestnom práve ako predčasne dokonaný trestný čin. K trestnosti páchatel'a postačí, že uvedie nepravdivé, hrubo skreslené údaje alebo podstatné údaje zamlčí už pri zjednávaní poisťnej zmluvy alebo pri uplatnení nároku na plnenie z takejto zmluvy bez ohľadu na to, či vznikla škoda. Túto skutočnosť možno považovať za negatívum súčasnej úpravy v trestnom zákone. Trestný zákon totiž umožňuje potrestanie aj takeého konania páchatel'a, pri ktorom škoda nevznikla. Ako som už uviedla, skutková podstata tohoto špeciálneho druhu podvodu bola zavedená do trestného práva novelou č. 257/1997 Sb. ako reakcia na množiacu sa kriminalitu v oblasti poisťných podvodov. Je nutné sa ale zamyslieť, či v danej oblasti nedochádza k prehnannej trestnej represii. Na porovnanie, skutková podstata poisťovacieho podvodu v trestnom zákone v SR charakterizuje konanie páchatel'a, ktorý sa dopustí podvodu až v konečnej fáze poisťovacieho vzťahu, pri vylákaní poisťovacieho plnenia, pričom uvedie iného do omylu a spôsobí mu tak malú škodu. Trestný čin poisťovacieho podvodu je v SR dokonaný až samotným vylákaním poisťného plnenia, samotné uvedenie iného do omylu pri zjednávaní poisťnej zmluvy nezakladá trestnú zodpovednosť. Trestnoprávna úprava tak postihuje konanie páchatel'a pre spoločnosť nebezpečnejšie, kedy došlo k poisťnému plneniu v dôsledku uvedenia do omylu a vznikla malá škoda.

Chcela by som poukázať aj na druhý problém v definícii skutkovej podstaty poisťovacieho podvodu podľa § 250a odst.2 TZ, ktorý stanoví, že potrestný bude ten, kto „úmyselne vyvolá poisťnú udalosť“. Vo svojej práci som už na inom mieste definovala poisťnú udalosť ako udalosť, ktorá je náhodná, takáto udalosť je v nejakom smere neistá, nie je jasné, či vôbec nastane, a pokiaľ je zrejmé, že nastane, nevie sa, kedy presne nastane. Preto sa mi ustanovenie „úmyselné vyvolanie poisťnej udalosti“ za daných okolností vidí ako pomerne nelogické. Pokiaľ zákon o poisťnej zmluve definuje poisťnú udalosť ako nahodilú, potom nie je možné nahodilú udalosť, podľa môjho názoru, úmyselne vyvolať. Preto si myslím, že vhodnejšie by bolo do trestného zákona pojem poisťnej udalosti zahrnúť a pre účely trestného zákona presne definovať.

Rovnako problematická sa v niektorých smeroch javí aj skutková podstata úverového podvodu podľa § 250b TZ. Podobne ako poisťovací podvod ide o predčasne dokonaný trestný čin, kde vznik škody nie je pojmovým znakom skutkovej podstaty. Skutková podstata trestného činu úverového podvodu by podľa môjho názoru mala byť viazaná na spôsobenie následku. Je nutné poukázať na fakt, že spôsobenie následku vyžaduje aj zákon č. 200/1990 Sb., o priestupkoch, ktorý pre zodpovedajúci priestupok podľa § 50 odst.1 písm. a) vyžaduje úmyselné spôsobenie škody na cudzom majetku. Dochádza tak k paradoxnej situácii, kedy zákon o priestupkoch, ktorý postihuje konania s nižším stupňom nebezpečnosti pre spoločnosť, pojmomovo obsahuje spôsobenie následku vo forme škody, kým trestný zákon v skutkovej podstate trestného činu úverového (ako aj poisťovacieho) podvodu spôsobenie škody nevyžaduje. Preto nie je podľa súčasnej konštrukcie § 50 odst. 1 písm. a) zákona o priestupkoch možné postihnúť konanie toho, kto nespôsobil škodu. Úverového podvodu podľa § 250b odst. 1 TZ alebo § 250b odst.2 TZ sa však dopustí dlžník aj vtedy, pokiaľ žiadnu škodu nespôsobil.

Trestnoprávna úprava v SR pojem škody v skutkovej podstate obsahuje. Za nedostatok považujem aj fakt, že skutková podstata sa zameriava na podvodové konanie pri zjednávaní úverovej zmluvy. Trestnoprávna úprava v SR postihuje konanie páchatel'a až v konečnom štádiu úverového alebo zabezpečovacieho vzťahu, kedy dôjde až k vylákaniu úveru alebo k zabezpečeniu úveru. Samotné poskytnutie nepravdivých, hrubo skreslených údajov alebo zamlčanie podstatných údajov pri zjednávaní úverovej zmluvy môže byť, podľa môjho názoru, menej nebezpečné v tom zmysle, že páchatel' na základe takýchto údajov síce získa úver, ale svoj záväzok spláca včas a riadne. Je nutné ale takéto konanie trestne postihovať?

Rovnako by som navrhla zaviesť do trestného zákona definíciu úveru a úverovej zmluvy. Trestného činu úverového podvodu sa podľa § 250b TZ dopustí ten, kto uzavrie úverovú zmluvu podľa § 497 a následne ObchZ. V prípade, že by dlžník uzavrel napríklad innominátnu zmluvu podľa § 51 ObčZ alebo podľa § 269 odst. 2 ObchZ, hoci jej obsah by bol zhodný s obsahom úverovej zmluvy, nemohol by podliehať trestnej zodpovednosti úverového podvodu, jeho konanie by sa posúdilo podľa obecnej úpravy podvodu. Tým dochádza k nerovnomernému postaveniu páchatel'ov.

De lege ferenda by som navrhovala, aby skutková podstata trestného činu úverového podvodu neobsahovala aj subvenčný a dotačný podvod, pretože ekonomický rozdiel medzi úverom na jednej strane a subvenciou a dotáciou na strane druhej je značný. Pokiaľ zákonodarca považuje za nutné dané skutkové podstaty zachovať, mali by sa pre dané druhy podvodu vytvoriť samostatné skutkové podstaty.

Spomenula som, že zákonodarca by sa mal pri rekodifikácii trestného zákona zamerať na odstránenie nedostatkov v už existujúcich skutkových podstatách. V rámci vzniku nových skutkových podstát špeciálnych druhov podvodu by som zaviedla iba kapitálový (investičný) podvod. Zákonodarca poskytuje trestnú ochranu bankám a poisťovniam pri poisťovacom a úverovom podvode, pričom poistenie ako aj úver je vzťahom dvoch subjektov- banka a dlžník, poisťiteľ a poisťník. V rámci investovania však nepravdivé informácie v prospekte, ktorý vypracúva emitent, prípadne v ďalšej dokumentácii, ktorú predkladá investorom, dochádza k stretu emitenta a širokého okruhu druhých subjektov, preto jeho konanie môže naraz poškodiť široký okruh účastníkov, nie len jednu banku v prípade úverového podvodu alebo jednu poisťovňu v prípade poisťovacieho podvodu. Preto by som odporučila skutkovú podstatu investičného podvodu do rekodifikovaného trestného zákona zaviesť.

V súčasnosti prebieha v Parlamente schvalovací proces nového Trestného zákona. Konečná podoba rekodifikácie nie je zatiaľ známa, no podľa návrhu zákona možno očakávať zmeny v znení skutkových podstát. Podvodné konanie má byť upravené v § 188 až § 191 TZ.

Znenie skutkovej podstaty podvodu sa podľa návrhu nezmení.

Nová trestná kodifikácia trestného práva v ČR zavádza do skutkovej podstaty trestného činu poisťovacieho podvodu podľa § 189 a úverového podvodu podľa § 190 pojmový znak škody. Trestne zodpovedný by mal byť ten páchatel', ktorý pri zjednávaní poisťnej zmluvy alebo pri uplatnení nároku na plnenie z takejto zmluvy uvedie nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje alebo kto podstatné údaje zamlčí a spôsobí tak na cudzom majetku škodu „nikoliv nepatrnou“. Trestne zodpovedný bude aj ten páchatel', ktorý vyvolá alebo bude predstierať udalosť bližšie označenú v poisťnej zmluve alebo udalosť, na ktorú sa vzťahuje zákonné poistenie, v úmysle uplatniť ju ako poisťnú udalosť.

Úverového podvodu sa podľa § 190 dopustí aj ten, kto v konečnom štádiu, pri samotnom čerpaní úveru, uvedie nepravdivé údaje.

Ako samostatná skutková podstata je zavedený dotačný podvod upravený v § 191. Objekt skutkovej podstaty je navyše rozšírený na riadne poskytovanie nielen dotácií, subvencií, ale aj návratných finančných výpomocí a príspevkov.

Trestná má byť podľa návrhu TZ aj príprava vrámci všetkých podvodných konaní.

10. Zoznam použitej literatúry

- Bakeš, M. a kol.:* Finanční právo, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 1999
- Baláž, P.:* Trestné právo hmotné, Všeobecná a osobitá časť, 1. vydanie, IURA EDITION, Bratislava, 2001
- Berka, J.:* Podvod, poisťný podvod a úverový podvod v českém trestním právu, Trestní právo č. 6/2002
- Berka, J.:* Trestný čin podvodu, Trestní právo, 4. 10/2002
- Berka, J.:* Trestný čin podvodu a jeho pachatel, Trestní právo č. 7-8/2002
- Dedič a kol.:* Obchodní zákoník, Komentář, Díl IV, Polygon, Praha, 2002
- Draštík, A., Hasch, P., Kučera, S., Rizman:* Přehled judikatury, Trestné činy proti majetku-podvod, ASPI Publishing, s.r.o., 2003
- Faldyna, F. a kol.:* Obchodní právo, ASPI, a.s., Praha, 2005
- Herczeg, J.:* K pojmu úvěru u trestného činu úvěrového podvodu, Trestní právo č. 1/2004
- Hájek, P.:* Charakteristika hospodářské kriminality v ČR, vývoj, trendy, rysy-Trestní právo č.7-8/2000
- Jelínek, J.:* Majetková škoda v československém trestním právu, AUC Iuridica, č. 4/1990
- Jelínek, J.:* Trestní novelizace v letech 1997-1999, 1. vydání, Linde, Praha, 2000
- Jelínek, J.:* Majetkové trestné činy po novele trestního zákona v roce 1993, Právo a podnikání, č. 3-4/1994
- Jelínek, J.:* Otázky související s majetkovou škodou a typovou nebezpečností činu pro společnost, Socialistická zákonnost, č. 1/1998
- Jelínek, J.:* Několik poznámek k trestní odpovědnosti za majetkovou škodu, Socialistická zákonnost, č. 6/1998
- Jelínek, J.:* Majetková škoda jako předmět zkoumání, Socialistická zákonnost, č. 8/1998
- Jelínek, J. a kolektiv:* Trestní zákon a trestní řád, 21. vydání, Linde, Praha, 2004
- Jelínek a kolektiv:* Trestní právo hmotné- zvláštní část, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha, 2003
- Jelínek, J. a kolektiv:* Trestní právo hmotné- obecná část, zvláštní část, Linde Praha a.s., Praha, 2005
- Novotný, O., Dolenský, A., Navrátilová, J., Púry, F., Rizman, F., Vanduchová, M., Vokoun, R.:* Trestní právo hmotné-II. Zvláštní část, ASPI Publishing, 2004
- Púry, F.:* Podnikání a trestní právo, Ekonomický a právní poradce, č. 6-10/1999

- Solnař V.:* Trestní ochrana majetku v socialistickém vlatnictví proti rozkrádání a podobným trestným činům, Nakladatelství ČSAV, 1965
- Šámal, P.:* K právnímu posouzení smluvního převodu věcí získaných majetkovým trestním činem, Socialistická zákonost č.8/1987
- Šámal, P., Sotolář, A., Púry, F., Štenglová, I.:* Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR, C.H. Beck, 1. vydání, Praha, 2001
- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.:* Trestní zákon, komentář, 5. vydání, C.H.Beck, Praha
- Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.:* Trestní zákon, Komentář, II díl, 6., doplněné a přepracované vydání, C.H.Beck, Praha, 2004
- Teryngel, J.:* Majetkový podvod a podnikání, Právo a podnikání č. 4/1995
- Teryngel, J.:* Nad trestní odpovědností podnikatele, ORAC, Praha, 1998
- Vantuch, P.:* K trestnému činu úvěrového podvodu dle § 250b TrZ, Trestní právo č. 10/2000

11. Zoznam použitých skratiek

ČR	Česká republika
Kč	koruna česká
kg	kilogram
KS	Krajský súd
NS	Najvyšší súd
ObčZ	Občiansky zákonník
ObchZ	Obchodný zákonník
Sb	Zbierka zákonov
Sk	slovenská koruna
SR	Slovenská republika
TrŘ	Trestný poriadok
TZ	Trestný zákon
VS	Vyšší súd